

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta
za gradbeništvo
in geodezijo

Jamova cesta 2
1000 Ljubljana, Slovenija
<http://www3.fgg.uni-lj.si/>

DRUGG – Digitalni repozitorij UL FGG
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

To je izvirna različica zaključnega dela.

Prosimo, da se pri navajanju sklicujete na bibliografske podatke, kot je navedeno:

Kerčmar, T., 2016. Prostorski razvoj turizma na zavarovanem območju na primeru Krajinski park Goričko. Magistrsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo. (mentor Prosen, A.): 132 str.

Datum arhiviranja: 28-09-2016

University
of Ljubljana

Faculty of
Civil and Geodetic
Engineering

Jamova cesta 2
SI – 1000 Ljubljana, Slovenia
<http://www3.fgg.uni-lj.si/en/>

DRUGG – The Digital Repository
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

This is original version of final thesis.

When citing, please refer to the publisher's bibliographic information as follows:

Kerčmar, T., 2016. Prostorski razvoj turizma na zavarovanem območju na primeru Krajinski park Goričko. M.Sc. Thesis. Ljubljana, University of Ljubljana, Faculty of civil and geodetic engineering. (supervisor Prosen, A.): 132 pp.

Archiving Date: 28-09-2016

Univerza
v Ljubljani
Fakulteta
*za gradbeništvo
in geodezijo*

*Jamova c. 2
1115 Ljubljana, Slovenija
telefon (01) 47 68 500
faks (01) 42 50 681
fgg@fgg.uni-lj.si*

INTERDISCIPLINARNI
PODIPLOMSKI ŠTUDIJ
PROSTORSKEGA
IN URBANISTIČNEGA
PLANIRANJA

Kandidatka:

TATJANA KERČMAR, univ. dipl. inž. arh.

**PROSTORSKI RAZVOJ TURIZMA NA
ZAVAROVANEM OBMOČJU NA PRIMERU
KRAJINSKI PARK GORIČKO**

Magistrsko delo štev.: 93/IP

**SPATIAL DEVELOPMENT OF TOURISM IN
PROTECTED AREAS ON EXAMPLE OF GORIČKO
LANDSCAPE PARK**

Master of Science Thesis No.: 93/IP

Člana komisije:
izr. prof. dr. Alenka Fikfak
doc. dr. Božo Koler

Predsednik komisije in mentor:
izr. prof. dr. Anton Prosen

Ljubljana, 22. september 2016

STRAN ZA POPRAVKE

Stran z napako

Vrstica z napako

Namesto

Naj bo

IZJAVE

Spodaj podpisana študentka Tatjana Kerčmar, vpisna številka 26040006, avtorica pisnega zaključnega dela študija z naslovom: Prostorski razvoj turizma na zavarovanem območju na primeru krajinskega parka Goričko.

IZJAVLJAM

1. *Obkrožite eno od variant a) ali b)*

- a) da je pisno zaključno delo študija rezultat mojega samostojnega dela;
- b) da je pisno zaključno delo študija rezultat lastnega dela več kandidatov in izpolnjuje pogoje, ki jih Statut UL določa za skupna zaključna dela študija ter je v zahtevanem deležu rezultat mojega samostojnega dela;

2. da je tiskana oblika pisnega zaključnega dela študija istovetna elektronski obliki pisnega zaključnega dela študija;

3. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v pisnem zaključnem delu študija in jih v pisnem zaključnem delu študija jasno označila;

4. da sem pri pripravi pisnega zaključnega dela študija ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;

5. soglašam, da se elektronska oblika pisnega zaključnega dela študija uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;

6. da na UL neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve avtorskega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja pisnega zaključnega dela študija na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija UL;

7. da dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v pisnem zaključnem delu študija in tej izjavi, skupaj z objavo pisnega zaključnega dela študija.

V: Ljubljani

Datum: 10.9.2016

Podpis študentke:

BIBLIOGRAFSKO - DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK

UDK:	338.48:711.3(043.2Krajinski park Goričko)(043.3)
Avtor:	Tatjana Kerčmar, univ. dipl. inž. arh.
Mentor:	izr.prof.dr. Anton Prosen
Naslov:	Prostorski razvoj turizma na zavarovanem območju na primeru Krajinski park Goričko
Tip dokumenta:	magistrsko delo
Obseg in oprema:	132 str., 3 pregl., 20 slik, 2 shemi, 13 kart.
Ključne besede:	turizem, ekološki turizem, zavarovano območje, podeželje, kmetijstvo, prostorski razvoj turizma, krajinski park

Izvleček

Zavarovana območja predstavljajo priložnost za razvoj določenega območja, obenem pa tudi omejitve zaradi svoje varovalne komponente. Visok delež zavarovanih območij v Sloveniji vpliva na razvoj vseh dejavnosti v prostoru, še posebej na področje turizma. Magistrsko delo obravnava prostorski razvoj turizma na zavarovanem območju na primeru Krajinskega parka Goričko s ciljem predstavitve zasnove prostorskega razvoja ekološkega turizma na območju parka. Uspešni primeri iz tujine kažejo, da je za prostorski razvoj zavarovanega območja odgovorna regionalna raven odločanja in načrtovanja. Pomembno vlogo ima pri tem tudi upravljavec zavarovanega območja, lokalne skupnosti in prebivalstvo. Socialno-ekonomski položaj prebivalstva na Goričkem kaže negativne trende na področju demografije in gospodarstva. Opuščanje kmetijske dejavnosti in zaraščanje kulturne krajine vpliva na vlogo socialno-ekonomske vloge kmetijstva na podeželju in podobo kulturne krajine. Zasnova prostorskega razvoja turizma v KPG je oblikovana na osnovi trajnostnega načela, ki omogoča ohranjanje naravnega okolja, upošteva lokalno prebivalstvo in spodbuja uravnotežen razvoj območja. Upoštevali smo strateške dokumente na vseh ravneh, zakonodajo, prostorske in druge analize obravnavanega območja. S pomočjo prostorskih analiz smo opredelili dejavnike, ki vplivajo na privlačnost prostora za razvoj turizma. Opredelili smo katere turistične dejavnosti so kompatibilne z ekološkim turizmom in najbolj primerne za obravnavano območje ter kako usmeriti in zagotoviti uravnotežen prostorski razvoj turizma v Krajinskem parku Goričko.

BLIOGRAPHIC-DOCUMENTALISTIC INFORMATION AND ABSTRACT

UDC:	338.48:711.3(043.2Goričko Landscape Park)(043.3)
Author:	Tatjana Kerčmar
Supervisor:	Prof. D. Sc. Anton Prosen
Title:	The spatial development of tourism in a protected area on the example of Goričko Landscape Park
Document type:	M. Sc. Thesis
Notes:	132 p., 3 tab., 20 fig, 2 schem., 13 maps.
Key words:	tourism, ecotourism, protected area, countryside, farming, spatial development of tourism, landscape park

Abstract

Protected areas present an opportunity for the development of a particular area, but they can also be a limitation because of their protecting component. The high level of protected areas in Slovenia influences the development of all activities in these areas, especially tourism. This master thesis deals with spatial development of tourism in a protected area on the example of Goričko Landscape Park. Its goal is to present a plan of spatial development of ecotourism in the park. Successful examples from abroad show that the regional level of decision-making and planning is responsible for spatial development of a particular region, because it guides the touristic development. The manager of the protected area and local community and population have an important role in this. Social-economic status of population in Goričko show negative trends in demography and economy. The abandonment of agriculture and overgrowth of landscape influence the social-economic role of farming on the countryside and the appearance of cultural landscape. The plan for spatial development of ecological tourism in Goričko Landscape Park was designed based on sustainable principle, which provides preservation of natural environment, considers the local population and encourages balanced development of the area. We have considered the strategic documents on all levels, legislation, spatial and other analysis of the area. We have defined touristic activities that are compatible with ecological tourism and how to lead and provide a balanced tourism development in Goričko Landscape Park.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju izr. prof. dr. Anton Prosenu za vodenje, pomoč in nasvete pri pripravi magistrske naloge.

Posebno zahvalo izrekam svoji družini, ki me je spodbujala in podpirala pri izdelavi magistrske naloge.

KAZALO VSEBINE

Stran za popravke	I
Izjave	II
Bibliografsko – dokumentacijska stran in izvleček	III
Bibliographic – documentalistic information and abstract	IV
Zahvala	V
1 UVOD	1
1.1 Opredelitev področja raziskave in problema	1
1.2 Delovne hipoteze	1
1.3 Namen in cilji naloge	2
1.4 Uporabljene metode in tehnike preučevanja	2
1.5 Struktura magistrskega dela	3
2 TEORETIČNA IZHODIŠČA	5
2.1 Turizem	5
2.1.1 Turizem in okolje	8
2.1.2 Turizem in gospodarstvo	8
2.1.3 Turizem in družba	9
2.1.4 Turizem in kultura	9
2.2 Turizem in prostor	10
2.3 Turizem in podeželje	12
2.4 Turizem in zavarovana območja	14
2.5 Trajnostni turizem	15
2.6.1 Ekološki turizem	15
3 PREGLED STRATEŠKIH DOKUMENTOV S PODROČJA TURIZMA, NARAVE IN PODEŽELJA V SVETU IN EVROPI	17
3.1 Svetovna turistična organizacija	17
3.1.1 Quebeška deklaracija o ekoturizmu	18
3.2 Evropska skupnost – turizem	19
3.2.1 Evropa, prva turistična destinacija	19
3.2.2 Finančni ukrepi in projekti za spodbujanje razvoja turizma	21
3.3 Evropska skupnost – kmetijstvo in podeželje	22
3.4 Evropska skupnost – okolje in narava	22
3.4.1 Svetovna zveza za varstvo narave	23

4	ZAKONODAJA NA PODROČJU UREJANJA PROSTORA, REGIONALNEGA RAZVOJA IN SEKTORSKA ZAKONODAJA	25
4.1	Zakon o prostorskem načrtovanju	25
4.1.1	Strategija prostorskega razvoja Slovenije	26
4.1.2	Prostorski red Slovenije	28
4.2	Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja	30
4.3	Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010-2017	30
4.4	Zakon o spodbujanju razvoja turizma	31
4.4.1	Strategija razvoja slovenskega turizma 2012-2016	32
4.5	Zakon o kmetijstvu	34
4.5.2	Program razvoja podeželja 2014-2020	35
4.5.2.1	Ukrepi programa razvoja podeželja 2014-2020	36
4.6	Zakon o gozdovih	38
4.7	Zakon o vodah	39
4.8	Zakon o ohranjanju narave	39
4.8.1	Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)	40
4.8.2	Uredba o Krajinskem parku Goričko	41
4.8.3	Skupnost naravnih parkov	42
4.9	Zakon o varstvu okolja	42
4.9.1	Uredba o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje	44
5	PRIMERJAVA Z DRUGIMI DRŽAVAMI IN PRIMERI DOBRE PRAKSE	45
5.1	Francija	45
5.1.1	Naravni regionalni park Luberon	46
5.2	Avstrija	47
5.2.1	Nacionalni park Thayatal	48
5.3.1	Nemčija	49
5.3.1	Nacionalni park Bayerische Wald	49
5.3.1.1	Plan narodnega parka Bayerische Wald	50
6	PREDSTAVITEV OBRAVNAVANEGA OBMOČJA	54
6.1.	Pomurje	54
6.1.1	Regionalni razvojni program Pomurja 2014-2020	55
6.1.1.1	Analiza stanja in izzivi regije	55
6.1.1.2	Cilji in razvojne prioritete	55
6.1.2	Strategija razvoja in trženja turizma v Pomurju za obdobje 2014-2020	58

6.1.2.1	Analiza stanja	58
6.1.2.2	Vizija turizma v regiji	62
6.2	Tri deželni park Goričko-Raab-Oerseg	65
6.2.1	Naravni park Raab	67
6.2.2	Nacionalni park Oerseg	68
6.3	Krajinski park Goričko	68
6.3.1	Geografske značilnosti območja	68
6.3.1.1	Geografska členitev in lega	69
6.3.1.2	Družbeno-geografske značilnosti	69
6.3.2	Analiza zunanjih potencialov	75
6.3.3	Analiza naravnih danosti	77
6.3.3.1	Geomorfološke značilnosti	77
6.3.3.2	Klimatske značilnosti	77
6.3.3.3	Hidrologija	77
6.3.3.4	Vegetacija	78
6.3.4	Analiza ustvarjenih danosti	84
6.3.4.1	Poselitev	84
6.3.4.2	Infrastruktura	84
6.3.4.3	Turistična infrastruktura	85
6.3.4.4	Kmetijstvo	85
6.3.5	SWOT analiza Goričko	91
6.3.5.1	Analiza notranjega okolja	91
6.3.5.2	Analiza zunanjega okolja	93
6.4	Ocena primernosti prostora za razvoj turizma	95
7	REZULTATI RAZISKAVE IN PREVERJANJE HIPOTEZ	97
7.1	Rezultati raziskave	97
7.1.1	Teoretična izhodišča	97
7.1.2	Svetovni in evropski strateški dokumenti s področja turizma, podeželja in okolja	97
7.1.3	Pregled zakonskih in podzakonskih aktov ter strateških dokumentov	98
7.1.4	Primerjava z drugimi državami in primeri dobre prakse	100
7.1.5	Predstavitev in analiza obravnavanega območja	101
7.2	Testiranje hipotez	102
7.2.1	Prva hipoteza	102
7.2.2	Druga hipoteza	103
7.2.3	Tretja hipoteza	104

8	ZASNOVA PROSTORSKEGA RAZVOJA EKOLOŠKEGA TURIZMA V KRAJINSKEM PARKU GORIČKO	106
8.1	Izhodišča za zasnovo prostorskega razvoja turizma	106
8.2	Predlog prostorske zasnove	107
8.2.1	Cilji za prostorsko razvoj turizma	107
8.2.2	Ukrepi za uresničevanje ciljev	108
8.2.3	Opis prostorske zasnove	110
8.2.3.1	Območja z minimalnimi posegi v naravo	110
8.2.3.2	Območja z omejenimi posegi v naravo	113
8.2.3.3	Območja za gradnjo turistične infrastrukture	115
8.2.4	Sklepne ugotovitve	119
9	POVZETEK	120
10	SUMMARY	123
	VIRI	126

KAZALO KART

1.0 Zunanji potenciali za razvoj turizma	76
1.1 Hidrografsko omrežje	80
1.2 Gozdna območja	81
1.3 Posebna varstvena območja in naravne vrednote	82
1.4 Naravne vrednote in biotska raznovrstnost	83
1.5 Poselitev in policentrični razvoj	86
1.6 Kulturna dediščina, območja vinskih kleti in turistična območja	87
1.7 Prometno omrežje z mejnimi prehodi	88
1.8 Kolesarske, rekreacijske in tematske poti	89
1.9 Kmetijska zemljišča	90
2.0 Območja z minimalnimi posegi v naravo	112
2.1 Območja z omejenimi posegi v naravo	114
2.2 Območja z turistično infrastrukturo	118

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Analiza notranjega okolja (prednosti in slabosti)	91
Preglednica 2: Analiza zunanjega okolja (priložnosti in nevarnosti)	93
Preglednica 3: Ocena primernosti prostora za turizem	96

KAZALO SHEM

Shema 1: Prostorski razvoj ekološkega turizma na zavarovanem območju	103
Shema 2: Diagram prostorske zasnove	106

KAZALO SLIK

Slika 1:	Turistični proizvod z vidika turista	8
Slika 2:	Model turizma	11
Slika 3:	Razvojni potenciali v podeželskem prostoru	13
Slika 4:	Alternativni turizem	16
Slika 5:	Znamka I feel Slovenia	32
Slika 6:	Znamka Slovenije	34
Slika 7:	Gestrateška lega Pomurja v Evropi	54
Slika 8:	Razvojne prioritete, investicijska področja in ukrepi RRP Pomurje 2014-2020	57
Slika 9:	Struktura gostov v Pomurju	60
Slika 10:	Vrste nastanitve v Pomurju	61
Slika 11:	Piramida turistične ponudbe in produktov v Pomurju	63
Slika 12:	Tri deželni park Goričko – Raab – Oerseg	65
Slika 13:	Primerjava dejstev med tremi parki	66
Slika 14:	Povprečna starost prebivalcev po občinah	70
Slika 15:	Indeks delovne migracije po občinah	71
Slika 16:	Stopnja registrirane brezposelnosti po občinah	71
Slika 17:	Stopnja delovne aktivnosti po občinah	72
Slika 18:	Spremembe v obsegu rabe kmetijskih zemljišč v uporabi	73
Slika 19:	Turistična ležišča po občinah	74
Slika 20:	Prenočitve turistov po občinah	74

LIST OF MAPS

1.0 : External potentials for spatial development of tourism	76
1.1 : Hydrographical network	80
1.2: Forest areas	81
1.3: Special protected areas and natural values	82
1.4: Natural values and biodiversity	83
1.5: Settlement and polycentric spatial development	86
1.6: Cultural heritage, wineries and tourism areas	87
1.7: Transport network with border crossings	88
1.8: Cycling, recreational and thematic trails	89
1.9: Agriculture areas	90
2.0: Areas with minimal interventions in natural environment	112
2.1: Areas with limited interventions in natural environment	114
2.3: Areas with tourism infrastructure	118

LIST OF TABLES

Table 1: Analysis of internal factors (strength and weakness)	91
Table 2: Analysis of external factors (opportunities and threats)	93
Table 3: Evaluation of applicability for tourism	96

LIST OF SCHEMES

Scheme 1: Development of ecotourism on protected areas	103
Scheme 2: Diagram of spatial plan	106

LIST OF FIGURES

Figure 1:	Tourism product from tourist's perspective	8
Figure 2:	Tourism model	11
Figure 3:	Development potentials of countryside	13
Figure 4:	Alternative tourism	16
Figure 5:	Brand I feel Slovenia	33
Figure 6:	Brand of Slovenia	34
Figure 7:	Geostrategic position of Pomurje in Europe	54
Figure 8:	Development priorities, investments and measures of RRP Pomurje 2014-2020	57
Figure 9:	Guest structure in Pomurje	60
Figure 10:	Types of accommodations in Pomurje	61
Figure 11:	Pyramid of touristic offer and products in Pomurje	63
Figure 12:	The Trilateral Park Goričko – Raab – Oerseg	65
Figure 13:	Comparison of facts between the three parks	66
Figure 14:	Average age of inhabitants by municipalities	70
Figure 15:	Labour migration index by municipalities	71
Figure 16:	The registered unemployment rate by municipalities	71
Figure 17:	Employment rate by municipalities	72
Figure 18:	Change in the extent of use of utilised agricultural area	73
Figure 19:	Tourist bed places by municipalities	74
Figure 20:	Tourist overnight stays by municipalities	74

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

CPVO	Celovita presoja vplivov na okolje
DPN	Državni prostorski načrt
DSPN	Državni strateški prostorski načrt
DŽ	Dobrobit živali
EK	Evropska komisija
EKK	Ekološko kmetovanje
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
ENV	Svet za okolje
ESRP	Evropski sklad za razvoj podeželja
ESS	Evropski socialni sklad
ETC	Evropska komisija za turizem
EU	Evropska unija
IUCN	Svetovna organizacija za varstvo narave
KPG	Krajinski park Goričko
LAS	Lokacijska akcijska skupina
LEADER	Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost
KOPOP	Kmetijsko-okoljska podnebna plačila
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MSP	Mala in srednja podjetja
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo in gospodarstvo
NUTS	Statistične regije
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoje (v nadaljevanju)
OMD	Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami
PA	Prostorski akt
PVO	Presoja vplivov na okolje
PRP	Program razvoja podeželja
RRA	Regionalna razvojna agencija
RRP	Regionalni razvojni program
RS	Republika Slovenija
SKP	Skupna kmetijska politika EU
SPRS	Strategija prostorskega razvoja Slovenije
SLR	Strategija lokalnega razvoja
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
SWAT	Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti
UNWTO	Svetovna turistična organizacija

UNEP	Program Združenih narodov za okolje
ZPNačrt	Zakon o prostorskem načrtovanju
ZSRR-2	Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja
ZRPPR1015	Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010-2017
ZSRT	Zakon o spodbujanju turizma
ZKme-1	Zakon o kmetijstvu
ZG	Zakon o gozdovih
ZV	Zakon o vodah
ZON	Zakon o ohranjanju narave
ZOV-1	Zakon o varstvu okolja

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja raziskave in problema

Visok delež zavarovanih območij v Sloveniji vpliva na razvoj vseh dejavnosti v prostoru, še posebej na področju kmetijstva in turizma. Zavarovana območja se nahajajo predvsem na podeželskih, manj razvitih območjih z negativnimi demografskimi trendi kot so visoka stopnja nezaposlenosti in revščine, neugodna starostna struktura in upadanje števila prebivalcev. Razdrobljenost in majhnost kmetijskih površin ne omogočajo preživetja posameznih kmetij, zato se kmetijska dejavnost opušča. Zaraščanje in neurejenost kmetijskih površin negativno vpliva na okolje in podobo krajine.

Turizem je razvojna dejavnost, ki lahko negativno vpliva na prostor in okolje, obenem pa predstavlja priložnost za socialno-ekonomski razvoj podeželja in njegovih prebivalcev. Razvoj turistične dejavnosti na podeželju je odvisen od več dejavnikov, kot so vizija in strateške usmeritve regije in občin, prostorski načrti obravnavanega območja, medsebojno sodelovanje na vseh ravneh in sredstva financiranja. Programi razvoja podeželja in ukrepi kmetijske politike vključujejo finančne in druge spodbude za lokalno prebivalstvo, ki pa so zaradi neinformiranosti in visokih stroškov investicij na področju turizma ter pridobivanja gradbenih in drugih dovoljenj slabo izkoriščeni. Pomanjkanje sodelovanja na horizontalni in vertikalni ravni in odsotnost regionalnega nivoja načrtovanja zaokrožujeta sklop problemov na tem področju.

Krajinski park Goričko (v nadaljevanju KPG) s svojo rahlo gričevnato pokrajino, razpršeno poselitvijo, naravno in kulturno ter etnološko dediščino in kulinariko pomeni visoko doživljajsko vrednost za turista, vendar je kot zavarovano območje manj primerno za klasične oblike turizma. Trajnostni pristop k prostorskemu razvoju turizma je priložnost za gospodarski, družbeni in okoljski razvoj območja ter njegovih prebivalcev. Koncept trajnostnega razvoja je vključen v večino sektorskih predpisov in drugih strateških državnih ter regionalnih dokumentov. Odsotnost implementacije načel trajnostnega razvoja v prostoru na ravni regije in občine ter medsebojnega sodelovanja in vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju območja negativno vpliva na razvoj prostora in turizma.

1.2 Delovne hipoteze

Zavarovana območja kulturne krajine na nerazvitem podeželju, kot je KPG zahtevajo alternativne pristope na področju prostorskega razvoja turizma, ki jih bomo raziskali v teoretičnem in preverili v praktičnem delu naloge. Ekološki turizem je glede na svoje značilnosti lahko primerna oblika turizma v KPG, ki se dopolnjuje z drugimi alternativnimi oblikami turizma. V magistrski nalogi bomo glede na opisano problematiko skušali preveriti naslednje hipoteze:

HIPOTEZA 1: Trajnostni razvoj ekološkega turizma na zavarovanem območju neposredno vpliva na izboljšanje socialno-ekonomskega položaja prebivalstva in obenem ohranja varovane danosti

HIPOTEZA 2: Sodelovanje na vertikalni in horizontalni ravni ter dialog s poudarkom na izobraževanju in vključevanju lokalnega prebivalstva je osnova za trajnostni razvoj turizma

HIPOTEZA 3: Celostni koncept prostorskega razvoja ekološkega turizma in kmetijstva na regionalni ravni prispeva k pospešenemu razvoju turizma ter posledično hitremu prostorskemu in socialno-ekonomskemu razvoju območja

1.3 Namen in cilj naloge

Namen naloge je opredelitev pomena prostorskega razvoja turizma na zavarovanem območju na podeželju. Ugotoviti želimo, kako lahko prostorski razvoj turistične dejavnosti vpliva na naravne in kulturne znamenitosti KPG, lokalno kulturo in okolje ter gospodarski razvoj območja. Prikazati želimo, da lahko na osnovi obstoječih naravnih in ustvarjenih danosti ter z ustrežno metodologijo umeščanja turistične infrastrukture pospešimo prostorski razvoj turizma in obravnavanega območja ter povečamo prepoznavnost KPG.

Osnovni cilj magistrske naloge je predstaviti zasnovo prostorskega razvoja ekološkega turizma kot priložnost za razvoj turizma na podeželju na zavarovanih območjih na primeru KPG.

Pričakovani rezultati naloge predstavljajo opredelitev razvojnih ciljev in ukrepov za prostorski razvoj ekološkega turizma ter grafični prikaz prostorske zasnove KPG.

1.4 Uporabljene metode in tehnike preučevanja

Pri preučevanju teme magistrskega dela so uporabljene naslednje metode in tehnike preučevanja:

- Deskriptivna metoda, s katero smo opredelili in pojasnili osnovne pojme s področja turizma, podeželja, varovanja narave in prostora ter svetovna in evropska strateška izhodišča za trajnostni razvoj turizma
- Deskriptivna in deduktivna metoda za razumevanje strateških in normativnih dokumentov na državni in regionalni ravni, ki vplivajo na razvoj dejavnosti v prostoru
- Primerjalna metoda z namenom predstavitve primerov dobre prakse v državah EU
- Deskriptivna metoda z namenom predstavitve obravnavanega območja z vidika prostorskih značilnosti ter razvoja dejavnosti v prostoru

- Metoda inventarizacije, analize in vrednotenja naravnih in ustvarjenih danosti v KPG
- Metodo sinteze za oblikovanje sklepov z namenom potrditve ali zavrnitve hipotez ter implementacije ugotovitev na primeru KPG

1.5 Struktura magistrskega dela

Magistrsko delo predstavlja enajst poglavij s podpoglavji, ki jih sestavljata teoretični in praktični del naloge.

V uvodu smo opredelili področje raziskave in problematiko obravnavane teme. Predstavili smo namen in cilj magistrskega dela, raziskovalne hipoteze, metode in tehnike preučevanja obravnavane teme ter predstavili posamezna poglavja.

V drugem poglavju so opredeljeni in pojasnjeni osnovni pojmi s področja turizma v odnosu do okolja, gospodarstva, družbe in kulture. Turizem smo predstavili tudi v povezavi s prostorom, podeželjem ter zavarovanimi območji, ki predstavljajo teoretična izhodišča potrebna za izdelavo naloge. Opredelili smo pomen trajnostnega in ekološkega turizma za zavarovana območja na podeželju.

V tretjem poglavju je podan pregled strateških dokumentov na svetovni in evropski ravni s področja turizma, kmetijstva in podeželja ter okolja in narave, ki so predstavljena kot temeljna izhodišča za načrtovanje razvoja turistične dejavnosti v prostoru.

V četrtem poglavju je predstavljena slovenska zakonodaja in strateški državni dokumenti na področju urejanja prostora, regionalnega razvoja in turizma ter sektorska zakonodaja, ki vpliva na prostorski razvoj turizma.

V petem poglavju so opisane in primerjalno prikazane različne evropske države s primeri dobrih praks na področju razvoja turizma na zavarovanih območjih različnih kategorij.

V šestem poglavju je orisan KPG kot del pomurske statistične regije in tri-deželnega parka Goričko-Raab-Oerseg. Predstavljene so geografske značilnosti KPG, naravne, ustvarjene in druge danosti ter izdelana SWAT analiza in ocena primernosti prostora za turizem. Na osnovi prostorske analize naravnih in ustvarjenih danosti ter zunanjih potencialov so predstavljena izhodišča za zasnovo prostorskega razvoja ekološkega turizma na obravnavanem območju.

V sedmem poglavju so podani rezultati raziskave po poglavjih ter preveritev raziskovalnih hipotez.

V osmem poglavju je predstavljena zasnova prostorskega razvoja ekološkega turizma v KPG, ki je opredeljena z razvojnimi cilji in ukrepi ter opredeljenimi območji za ohranitev primarne in razvoj sekundarne turistične infrastrukture.

V devetem poglavju je povzetek magistrskega dela v slovenskem jeziku.

V desetem poglavju je povzetek magistrskega dela v angleškem jeziku.

V enajstem poglavju je podana uporabljena literatura, zakonodaja in drugi viri, ki so bili uporabljeni in pregledani za izdelavo tega magistrskega dela.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

V tem poglavju bomo predstavili in razložili osnovne pojme s področja turizma v odnosu do okolja, gospodarstva, družbe in kulture. Turizem bomo predstavili tudi v povezavi s prostorom, podeželjem ter zavarovanimi območji, ki predstavljajo teoretična izhodišča potrebna za izdelavo naloge. Opredelili bomo pomen trajnostnega in ekološkega turizma za zavarovana območja na podeželju.

2.1. Turizem

Turizem je kompleksna dejavnost, ki se pod vplivom raznovrstnih dejavnikov spreminja in razvija, zato so različne tudi definicije pojma turizem skozi čas. Prvotne razlage besede turizem iz prejšnjih stoletij so danes pomanjkljive in se nanašajo na potovanje, gibanje in obiskovanje, ki pa ne zajemajo sodobne vsebine pojma (Mihalič, 2006).

V kratkem zgodovinskem pregledu bomo povzeli bistvene značilnosti razvoja turizma skozi stoletja. Pojav turizma v zgodovini zasledimo že v časih pred antiko, razlogi za potovanje so bili predvsem verski, v obliki romanj in obiskov naravnih zdravilišč, za katera so bili posebej zgrajeni objekti, ki še danes pričajo o njihovem namenu. Srednji vek je znan po verskem turizmu in romanju, srednjeveških sejmih in viteških turnirjih. Renesansa je znana po raziskovanju drugih kontinentov in še neznanih območij. Do sredine 19. stoletja je bil turizem rezerviran za plemstvo, od industrijske revolucije naprej pa so si ga lahko privoščili vsi bogatejši sloji prebivalstva. Za ta namen se je razvil tudi ladijski in železniški promet, hoteli in zdravilišča ter turistični kraji ob morjih, jezerih in v gorskih območjih, ki so bili primerni za turizem. Ponovno odkritje antike v 19. stoletju vpliva na razvoj raziskovalnih in turističnih potovanj ter ogledov antičnih ostankov. Obiski svetovnih razstav in velikih mest, kot sta London in Pariz ter želja po nakupovanju in zabavi je omogočena z čezoceanskim vodnim prometom ter vpliva na velik razmah turizma, ki oblikuje turistična območja in kraje. Po prvi svetovni vojni je bil turizem dostopen tudi nižjemu sloju, predvsem z razvojem avtomobilske industrije. Po drugi svetovni vojni je zaradi povojne obnove razvoj turizma zastal, na ponovni zagon turizma so vplivale tudi socialistične države, ki so omogočile potovanja in bivanje v počitniških krajih delavskemu razredu ter ponujale turistične produkte tudi tujim gostom. Razvoj množičnega turizma in privabljanje turistov je sprožilo pojav nizko cenovnega turizma z minimalno ponudbo brez odnosa do prostora. Gospodarska rast v sedemdesetih letih 20. stoletja je vplivala na porast različnih oblik turizma in za različne ciljne skupine, pojavi se diferenciacija turističnih krajev glede na kvaliteto in ponudbo. Potovalni turizem se razvija s pomočjo avtobusnega in letalskega prometa, ki omogočata ogled drugih mest in držav na vseh celinah. Zahtevnost turistov in želje po dodatnih dejavnostih vplivajo na razvoj apartmajskih nastanitev. Konec 20. stoletja se zaradi novih izhodišč in pritiskov na prostor uveljavljajo zahteve po varovanju naravne in kulturne dediščine ter okolja. Letalski prevozi in potovanja s križarkami se

cenovno približajo srednjemu sloju, potovalni turizem dobi nov zagon. Turizem v 21. stoletju se razvija v senci terorističnih napadov in naravnih katastrof, vidik varnosti ima v tem času velik pomen in vpliva na izbor potovanja ter turistične destinacije. Pritisk turistov na »varna« območja vpliva tudi na obremenitev in onesnaženje določenih turističnih mest in krajev, pojavi se komercializacija in razvrednotenje znanih destinacij, kot so Benetke, Pariz, London in druge evropske in svetovne turistične destinacije (Pogačnik, 2008). Razvoj turizma v 21. stoletju sledi trajnostnim izhodiščem na ravni strateških evropskih in svetovnih usmeritev kot odgovor na pojav množičnega turizma. Za manjše države z ohranjenim naravnim in podeželskim okoljem, kot je Slovenija, je to ena od priložnosti razvoja turizma.

St. Gallenska definicija je novejša opredelitev turizma in ga opredeljuje kot *»celoto odnosov in pojavov, ki nastanejo zaradi potovanja in bivanja oseb, za katere kraj zadrževanja ni niti glavni niti stalni kraj bivanja in zaposlitve.«* (Mihalič, 2006:5-6, cit. po Kaspar, 1991).

V nadaljevanju bomo navedli še nekaj pomembnejših slovenskih in svetovnih opredelitev pojma turizem.

»Beseda turizem izhaja iz tour (tourer), t.j. krožno potovanje (krožno potovati), saj so bila prva turistična potovanja po Evropi »krožna« po sosednjih državah, še zlasti do Sredozemlja in nazaj. Bila so del izobraževanja in zabave mladega evropskega plemstva od poznega srednjega veka dalje. Izraz turizem se je prijel, čeprav danes zajema najrazličnejše oblike in so potovanja le še ena od sestavin turističnega pojava.« (Pogačnik, 2008:18).

»Turizem je prostočasna dejavnost, ki služi krepitvi duševnih in telesnih moči, sprostitvi in razvedrilu in ki se odvija izven kraja stalnega prebivanja, dela, šolanja, zdravljenja ali drugih aktivnosti, ki so del nujnega življenjskega cikla.« (Pogačnik, 2008, cit. po Antunac, 2001, str.45).

Najbolj razširjena je definicija Svetovne turistične organizacije (v nadaljevanju UNWTO), ki je v svojem slovarju turistične terminologije opredelila turizem kot *»socialni, kulturni in ekonomski fenomen, ki nastane zaradi potovanja ali bivanja ljudi izven običajnega življenjskega okolja zaradi osebnih ali poslovnih razlogov.«* (UNWTO 2014).

Evropska unija in Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS) povzema definicijo turizma po UNWTO: *»Turizem je splet dejavnosti oseb, ki potujejo izven običajnega okolja, vendar ne več kot za eno leto (365 dni) brez presledka, zaradi preživljanja prostega časa (dopust, počitnice, potovanja), poslovnih ali iz drugih razlogov, razen zaradi zaposlitve pri subjektu rezidentu obiskanega kraja. Turizem vključuje tako potovanja s prenočitvijo kot enodnevne izlete brez prenočitve.«* (SURS,

2014:2).

Spreminjanje družbeno-ekonomskega položaja ljudi in varnostnih razmer v svetu vplivajo na razvoj in značilnosti turizma v 21. stoletju ter dopolnjujejo pojem turizem skorajda na letni ravni. V zadnjo opredelitvi turizma UNWTO so vključeni tudi dnevni turisti, ki uporabljajo vso turistično infrastrukturo z izjemo prenočišč. Dnevni turizem je za velikost države, kot je Slovenija bistvenega pomena, saj lahko turist, ki biva na eni destinaciji obiše tudi druge zanimivosti v državi kot dnevni obiskovalec (UNWTO, 2014).

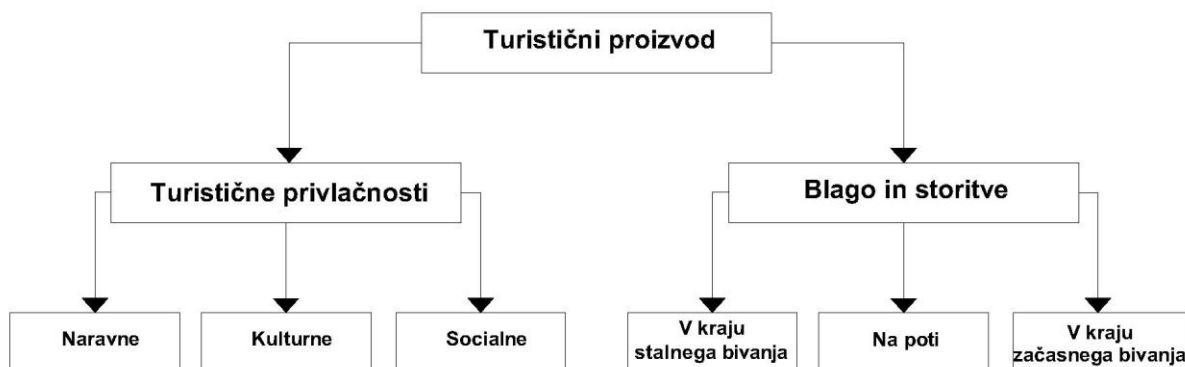
Opredelili bomo tudi druge relevantne pojme, ki so pomembni za razumevanje dejavnosti v prostoru. Med pomembnejšimi pojmi so turist, turistični proizvod in turistična ponudba.

»Turist je oseba, ki potuje v kraj, ki ni del njenega običajnega okolja, in sicer zaradi preživljanja prostega časa (dopusti, počitnice, potovanja), poslovnih ali drugih razlogov, vendar ti v kraju, ki je cilj potovanja, niso pridobitnega značaja (turist ne prejme plačila, nagrade), in tam vsaj enkrat prenoči, vendar zaporedno ne več kot 365-krat.« (SURs, 2014:2).

Turistični proizvod je celota, ki jo turist doživi na potovanju. Predstavlja vse privlačnosti kraja z ohranjeno naravo in okoljem, naravnimi in kulturnimi znamenitostmi ter socialnimi privlačnostmi, ki so vezane na lokalno okolje in njegove značilnosti. Drugi del turističnega proizvoda so blago in storitve, ki so vezane na kraj stalnega in začasnega prebivališča ter pot (Mihalič, 2006).

Turistično ponudbo lahko delimo tudi glede na primarno in sekundarno turistično ponudbo. Primarno ponudbo predstavljajo naravne danosti in tiste ustvarjene danosti, ki jih danes več ne moremo ustvariti. Sekundarno ponudbo predstavljajo ustvarjene danosti, ki jih lahko proizvedemo tudi danes. Sekundarna turistična ponudba se deli na turistično infrastrukturo in superstrukturo. Turistična infrastruktura zajema vse objekte in naprave zgrajene izključno za turizem, turistična superstruktura pa se nanaša na storitve, ki jih ti objekti omogočajo. Turistično pogojena širša infrastruktura se nanaša na povečanje zmogljivosti obstoječe infrastrukturne opremljenosti prostora, ki ni bila zgrajena za turistično dejavnost (Mihalič, 2006).

Za uspešen razvoj dejavnosti je potrebno zagotoviti vse dele turistične ponudbe, ki morajo biti med seboj uravnoteženi, še posebej na zavarovanih območjih ohranjene narave, ki so osnovno jedro turistične privlačnosti.

Slika 1: Turistični proizvod z vidika turista (Mihalič, 2006:17)

Figure 1: Tourism product from tourist's perspective (Mihalič, 2006:17)

2.1.1. Turizem in okolje

Ohranjena narava predstavlja primarno turistično ponudbo, zaradi katere turisti obiščejo določeno območje. Naravne danosti, kot so pokrajina, vegetacija, živalski svet, vode, podnebje in vreme sestavljajo naravno okolje, na katerega lahko razvoj turizma vpliva pozitivno ali negativno.

Pozitivni vplivi razvoja turizma predstavljajo večjo zaščito in dodatne vire finančnih sredstev za varovanje naravnega okolja, krepi se ekološka zavest, etika in odgovornost ljudi. Neuravnotežen razvoj turizma lahko povzroči onesnaženje tal, zraka, vode, zviša raven hrupa in vizualno onesnaži pokrajino, povzroči ekološke katastrofe in ogroža vegetacijo ter živalstvo (Mihalič, 2008).

2.1.2 Turizem in gospodarstvo

Turizem je svetovno pomembna gospodarska panoga, saj je po podatkih UNWTO najhitreje rastoči sektor v zadnjih šestih letih. V Evropi turizem ustvari več kot 10% bruto domačega proizvoda in je tretja najmočnejša gospodarska panoga. Pričakovani učinki razvoja turizma na lokalno okolje so pretežno pozitivni, vendar lahko v določenih turističnih območjih negativno vpliva na prebivalce in prostor ter okolje.

Med pozitivne učinke prištevamo povečanje proračunskih prihodkov, nova delovna mesta, razvoj infrastrukture, zvišanje ravni dohodka, vpliv na regionalni razvoj in razvoj drugih dejavnosti. Negativni učinki razvoja turizma so visoki stroški infrastrukture, inflacija, odtekanje zaslužka iz lokalnega okolja, odvisnost od dejavnosti in sezonska narava turistične panoge. Uravnotežen odnos med gospodarstvom in naravnim okoljem je na področju turizma nujen, saj turizem v večini primerov temelji na privlačnosti okolja. Ohranjene naravne danosti in kakovost okolja so osnova turistične ekonomije (Mihalič, 2006).

2.1.3 Turizem in družba

Razvoj turizma je pri lokalnem prebivalstvu običajno dobro sprejet, dvig življenjske ravni in standarda prebivalcev, razvoj splošne in turistične infrastrukture, dvig dohodkov in zaposlenost prinesejo v lokalno okolje pozitivne učinke. Regija, ki je privlačna za turizem je zanimiva tudi gospodarsko in politično, saj lažje pritegne tuje investicije. Med negativnimi vplivi je prisotno nezadovoljstvo lokalnega prebivalstva, občutek manjvrednosti in sovraštva, naraščanje socialne napetosti, povečanje kriminala in prostitucije (Mihalič, 2006).

Prebivalci širšega območja pogosto nasprotujejo lokalnemu turističnemu razvoju s ciljem varovanja naravnih in kulturnih danosti. Sprejemljivost turizma v družbi je tako odvisna od posamezne interesne skupine. Sodelovanje lokalnega prebivalstva in drugih interesnih skupin, prikaz dolgoročnih koristi od bolj trajnostnih in manj masovnih oblik turizma, je nujno za doseganje konsenza na tem področju. Socialna sprejemljivost turizma se kaže tudi v delovanju krajevnih ali regionalnih turističnih društev, ki z raznimi aktivnostmi spodbujajo prebivalce k sodelovanju (Pogačnik, 2008).

2.1.4 Turizem in kultura

Kulturno okolje skupaj z naravnim in socialnim okoljem predstavlja za turista privlačno celoto, ki jo je treba ohranjati in vzdrževati. Lokalno kulturo predstavlja tradicionalna kulinarika, stare obrti in rokodelstvo, krajevni običaji in značilnosti prebivalstva.

Turizem pozitivno vpliva na kulturno okolje, če spodbuja zaščito lokalne kulturne dediščine, ohranja lokalno kulturo in omogoča za to tudi finančna sredstva. Oživljanje starih običajev in krepitev kulturne zavesti spodbuja lokalno prebivalstvo k ohranjanju lastne kulturne dediščine. Negativni vplivi so predvsem uničevanje avtohtone kulture in procesi, kot so standardizacija in komercializacija ter izguba avtentičnosti (Mihalič, 2008).

2.2. Turizem in prostor

Turizem ima zaradi svojih razvojnih značilnosti močan vpliv v prostoru. Razvoj in razmah turizma v obliki masovnega turizma sta v drugi polovici prejšnjega stoletja močno vplivala na okolje in s tem znižali vrednost destinacije. Trajnostni pristop k razvoju turizma je novejši razvojni koncept, ki enakovredno obravnava ekonomsko, socialno in ekološko trajnost. V skladu s tem so se razvile novejše oblike turizma, kot so kmečki in družinski turizem, izobraževalni in doživljajski turizem, gastronomski turizem, pohodniški in kolesarski turizem, ki se navezujejo na ohranjeno naravno okolje.

Poznamo več oblik turizma in jih razvrščamo glede na (Pogačnik, 2008):

- kraj (mesta, središča, naselja, pokrajine, regije...),
- čas (dnevna ali večdnevna turistična aktivnost),
- značilne aktivnosti (gorski in zimsko-športni turizem, kongresni in zdraviliški turizem, poletni kopališki turizem, navtični turizem, avanturistični turizem, igralniški in verski turizem itd.),
- skupinah populacije (mladinski in družinski turizem, turizem starejših),
- cene,
- sezono (sezonski, posezonski in izven sezonski),
- izvor turistov (tujski in domači turizem).

Novejši trend v turizmu predstavljajo turistične regije. Ugodne naravne in ustvarjene danosti so osnovni pogoj, da se lahko določeno geografsko območje opredeli za turistično regijo. Povezanost, prepoznavnost in raznovrstna ponudba turističnih deležnikov določenega območja omogočajo razvoj destinacije in večjo konkurenčnost (Pogačnik, 2008).

Za načrtovanje turizma v prostoru je osnovno izhodišče ocena primernosti prostora za razvoj turizma. Analiza naravnih in ustvarjenih ter drugih danosti nam omogoča ugotovitve, kakšen razvoj, vrste in obseg turizma je primeren na določenem območju. Ohranjena narava, razen v primerih izjemnih in redkih naravnih vrednot, sama po sebi ni dovolj za razvoj turizma. Primerna turistična infrastruktura in dejavnosti ter ekonomski in okoljski vidik so pomembne sestavine razvoja turistične dejavnosti, še posebej na območjih neokrnjene narave, ki se z neprimernimi posegi hitro razvrednoti (Pogačnik, 2008).

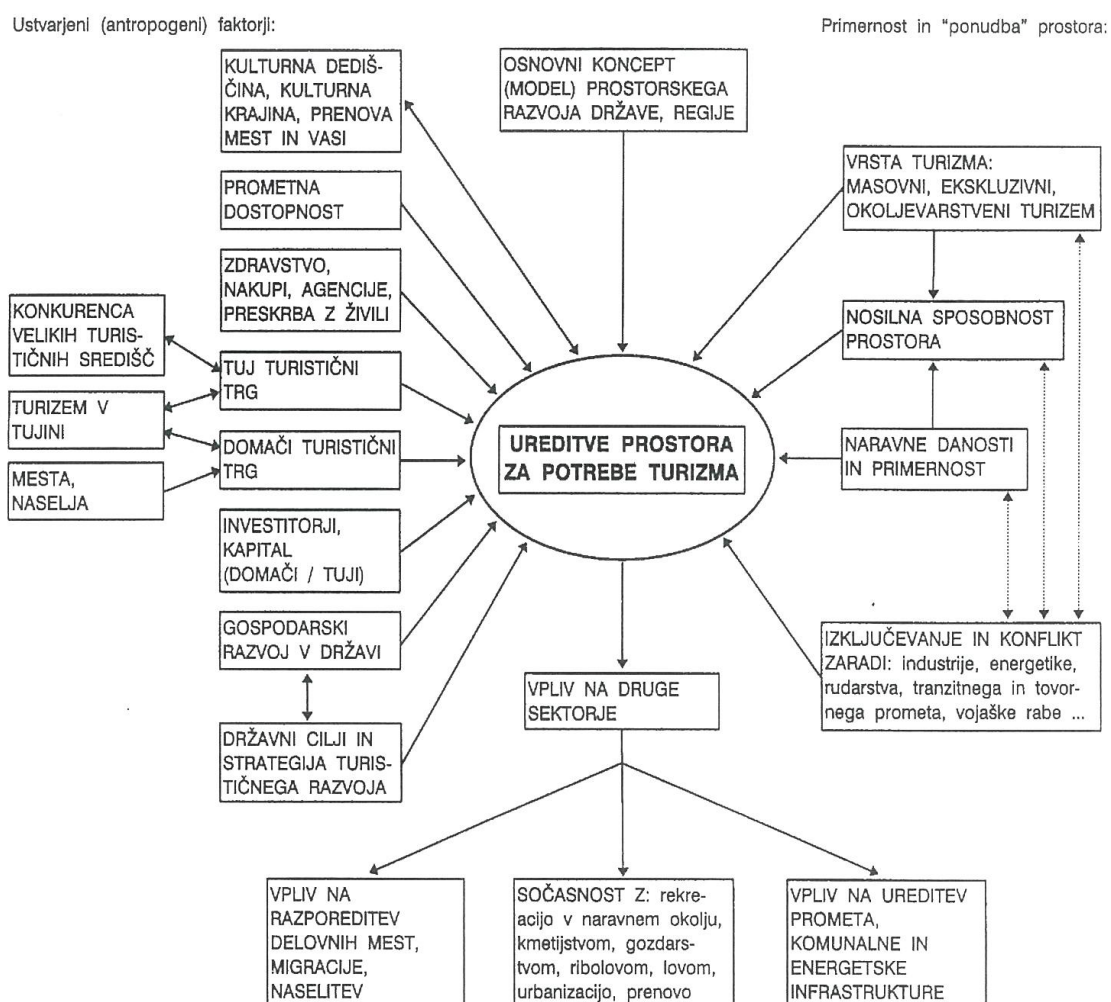
Za rekreacijo na prostem so naravne in kulturne značilnosti osnovnega pomena in so tako odvisne od »doživljajske zmožnosti pokrajine (od njenega izgleda), pokrajinske primernosti (oziroma uporabnosti za rekreacijske aktivnosti), naravnih zdravilnih sredstev (naravnih prvin, ki imajo zdravilni učinek na človeka) in »notranje« vrednosti pokrajinskih sestavin (primernost za spoznavanje ali proučevanje

naravnih pojavov in procesov» (Jeršič,1993).

Ocena privlačnosti prostora za izbrane turistične dejavnosti se izdelava na osnovi pozitivnih naravnih in ustvarjenih danosti z tabelaričnim ocenjevanjem kombinacije teh dejavnikov. Pri tem moramo upoštevati posamezne dejavnike, ki imajo zaradi svojih lastnosti večjo vrednost kot drugi ter oceno privlačnosti obravnavati kot celoto in ne le kot seštevek posameznih točk. Združevanje različnih oblik turizma na določenem območju nam omogoča, da določimo potencial določenega turističnega območja ali regije (Pogačnik, 2008).

MODEL TURIZMA

prikaz vplivnih lokacijskih in drugih faktorjev ter njihove soodvisnosti

Slika 2: Model turizma (Pogačnik A., 2000:49)

Figure 2: Tourism model (Pogačnik A., 2000:49)

Za končno vrednotenje prostora za izbrane turistične dejavnosti so pomembne tudi študije ranljivosti okolja, ki odkrivajo ranljivost naravnega okolja. Med bolj ranljiva območja sodijo lokacije z visoko biotsko raznovrstnostjo, pomembnimi ekosistemi, varovalnimi gozdovi, pestrim obvodnim življenjem, močvirji in druga območja ohranjene narave. Razvoj turizma na zavarovanem območju pomeni usklajevanje razvojnih in varstvenih ciljev z upoštevanjem lokalnega prebivalstva in njihovih potreb.

2.3. Turizem in podeželje

Podeželje s svojo ohranjeno tradicionalno podobo ponuja turistu avtentično doživetje določenega območja. Razvoj turizma na podeželju na zavarovanem območju zato predstavlja izziv na državni, regionalni in lokalni ravni, in je pomemben za investitorje, načrtovalce in prebivalce. Celostni pristop k razvoju turizma vključuje vse razvojne potenciale podeželja ter obenem varuje naravne danosti, zaradi katerih je določena lokacija izjemna.

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju OECD) je podeželje na lokalnem nivoju opredelila kot ruralne občine, ki imajo manj kot 150 preb./km². Na regionalnem nivoju statističnih regij (NUTS3) je večji del Slovenije v pretežno ruralni regiji, kjer več kot 50 % prebivalstva živi v ruralnih občinah. Preostali del Slovenije spada v zmerno ruralno regijo, kjer 15-50 % prebivalstva živi v ruralnih občinah (OECD, 1994).

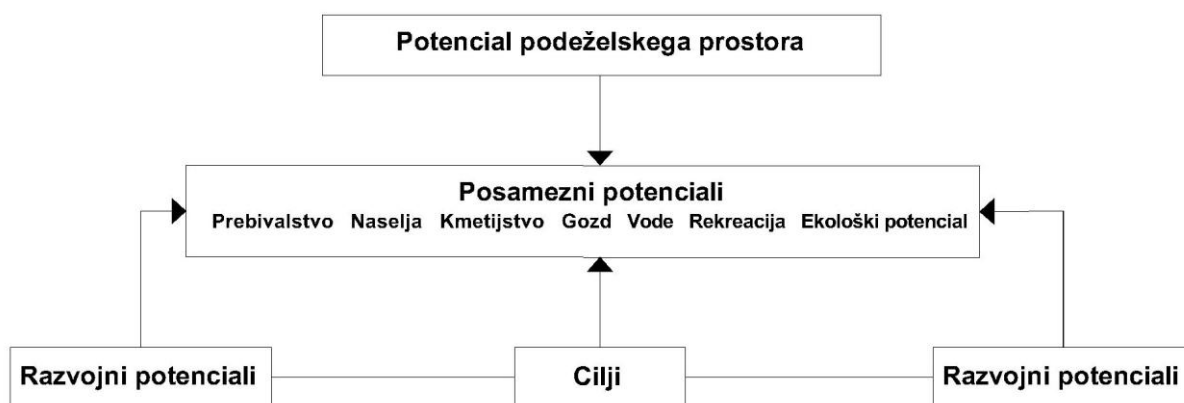
Definicije podeželja so različne glede na čas, stroko in spremembe v podobi in strukturi podeželskih naselij. Demografske, gospodarske in druge strukturne spremembe vplivajo na podobo podeželja. Upadanje števila kmetijskih gospodarstev, zaraščanje kmetijskih zemljišč, izseljevanje, slaba starostna in izobrazbena struktura prebivalstva ter razvoj storitvenih dejavnosti ter nove oblike dela na domu so med pomembnejšimi dejavniki, ki vplivajo na spremembe podeželskega prostora.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (v nadaljevanju SPRS) je opredelila podeželje predvsem iz vidika prostora: *»Podeželje je območje zunaj urbanih območij. Za podeželje je značilna manjša gostota prebivalstva, prevladujoča kmetijska in gozdarska raba v krajini. Praviloma so to na podeželju manjša naselja z nižjo opremljenostjo z urbanih dejavnostmi. Za potrebe prostorskega urejanja ločimo urbanizirano in manj urbanizirano podeželje. Urbanizirano podeželje obsega naselja v širšem zaledju mest in v bližini prometnih poti ter posamezna urbana naselja. Manj urbanizirano podeželje obsega slabše dostopna obmejna, podeželska, hribovska območja z manjšimi naselji in redko poselitvijo«* (SPRS, 2004:9220).

Temeljne funkcije podeželskega prostora, ki jih je Prosen povzel po Buchwaldu in Engelhardtju so *»bivalni in delovni prostor podeželskega prebivalstva, lokacije za pridelavo življenjsko pomembnih*

prehranskih dobrin in surovin, lokacije podeželske obrti in decentralizirane industrije, rezervni prostor za širitev naselij, industrije, prometa in različne vrste infrastrukture, prostor za prosti čas in počitek za podeželsko in mestno prebivalstvo ter ekološki izravnalni prostor z varovalnim učinkom na naravne temeljne dobrine kot so zrak, voda, rastline, živali, pa tudi na ljudi» (Prosen, 1993: 22).

Pretežni del tradicionalne kulturne krajine predstavlja agrarna krajina s prednostno rabo zemljišč za kmetijstvo, ki tvorijo tradicionalne vzorce in predstavljajo del romantične podobe podeželja. Ohranjanje in spodbujanje sonaravnega kmetijstva, urejanje in vzdrževanje kmetijskih zemljišč ter vmesnega prostora so pomembni dejavniki, ki vplivajo na ravnotežje kulturne krajine. Agrarna krajina v Sloveniji se zaradi velike razdrobljenosti zemljišč, opuščanja oddaljenih in težko dostopnih zemljišč, neugodnih talnih razmer, neurejenih zemljiško-posestnih razmer in ekstenzivne proizvodnje zarašča, izgublja se tradicionalni vzorci kmetijske krajine, stopnja izrabe kmetijskih površin je nizka (Prosen, 1993).

Slika 3: Razvojni potenciali v podeželskem prostoru (Prosen, 1993:23 povzeto po Bakerman)

Figure 3: Development potentials of countryside (Prosen, 1993:23 adapted from Bakerman)

V Sloveniji je 60-80 % obdelanih kmetijskih zemljišč na zavarovanih in posebnih varstvenih območjih. Spodbujanje ekstenzivnega in ekološkega kmetijstva na zavarovanih območjih omogoča ohranjanje biotske raznovrstnosti in kulturne krajine z bogato kulturno in naravno dediščino (Program

razvoja podeželja 2014-2020, 2016).

Ugotovili smo, da sta med pomembnimi razvojnimi potenciali podeželja na zavarovanih območjih z ekstenzivno izrabo tal ekološko kmetijstvo in turizem. Za trajnostni razvoj obeh dejavnosti je pomembno izobraževanje in vključevanje prebivalstva v razvojno načrtovanje območja, saj domačini s svojim načinom življenja in značilnostmi prispevajo k turistični privlačnosti določenega območja.

2.4. Turizem in zavarovana območja

Svetovna zveza za varstvo narave (v nadaljevanju IUCN) zavarovano območje opredeljuje kot *»natančno določen geografski prostor, ki je s pomočjo pravnih ali drugih veljavnih ukrepov priznan kot namenski prostor, upravljan tako, da se zagotovi dolgoročno varstvo narave skupaj s pripadajočimi ekosistemskimi storitvami in kulturnimi vrednotami«* (Dudley, 2008:8).

V Sloveniji je za ohranjanje narave sprejet Zakon o ohranjanju narave (v nadaljevanju ZON) in v prvem členu opredeljuje namen zakona, ki *»določa ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot z namenom prispevati k ohranjanju narave«* (ZON, 1999). Zavarovana območja se po ZON delijo v ožja in širša zavarovana območja. Ožja zavarovana območja so naravni spomenik, strogi naravni rezervat in naravni rezervat. Med širša zavarovana območja sodijo narodni, regijski in krajinski park. V zakonu so opredeljena tudi posebna varstvena območja, to so območja Nature 2000 in ekološko pomembna območja.

Nekateri avtorji opozarjajo na nevarnost za naravno okolje, ki ga lahko povzroči nekontrolirani ali stihijski razvoj turizma v zavarovanih območjih. *»Turizem v zavarovanih območjih lahko pomeni veliko grožnjo naravnemu okolju, če pa je načrtovan v skladu z upravljavskimi cilji in ob doslednem upoštevanju posebnosti naravnega okolja in iz tega izhajajočih omejitev rabe in aktivnosti, je lahko za ta območja tudi velika priložnost«* (Sovinc, 2014: 106).

Naravne danosti prostora so ena izmed osnovnih turističnih privlačnosti na zavarovanih območjih. Ohranjanje naravnih vrednot, biotske in krajinske pestrosti ter kulturne krajine so temeljna izhodišča za usmerjanje razvoja turizma na zavarovanem območju. Za načrtovanje in razvoj dejavnosti na zavarovanih območjih je pomembno usklajevanje med razvojnimi in varovalnimi cilji. Ustreznost prostora se ugotavlja z analizo privlačnosti in ranljivosti prostora za določeno rabo tal. Razvoj turistične in drugih dejavnosti ter posegi v prostor na zavarovanih območjih so dovoljeni pod določenimi usmeritvami in pogoji ter zahtevajo celovit in uravnotežen načrtovalski pristop.

2.5 Trajnostni turizem

Trajnostni turizem je v programu Združenih narodov za okolje (v nadaljevanju UNEP) definiran, kot *»turizem, ki ob upoštevanju sedanjih in prihodnjih ekonomskih, socialnih ter ekoloških vplivih zadovoljuje sedanje in prihodnje potrebe obiskovalcev, gospodarstva, okolja in lokalnega prebivalstva«*. Cilji za doseganje trajnostnega turističnega razvoja so po UNEP-u ekonomska uspešnost, lokalna prosperiteta, kakovost zaposlitve, socialna enakost, zadovoljstvo obiskovalcev, lokalna kontrola, blagostanje lokalne skupnosti, kulturno bogastvo, fizična integriteta, biotska raznovrstnost, učinkovitost virov in ekološka kakovost. Uresničevanje ciljev spremljamo s kazalci trajnostnega razvoja turizma, ki jih predstavljajo kazalci politične uresničljivosti, kazalci naravnega okolja, socialno-kulturni kazalci in ekonomski kazalci. Instrumente za uresničevanje ciljev predstavljajo še zakoni in predpisi, prepovedi in dovoljenja, planiranje in uporaba prostora, ekološki davki, ekološke subvencije, ekološki kodeks obnašanja, poročanje in spremljanje, certificiranje, zagotavljanje infrastrukture, doseganje kritične mase ter marketing in promocija (Mihalič, 2006).

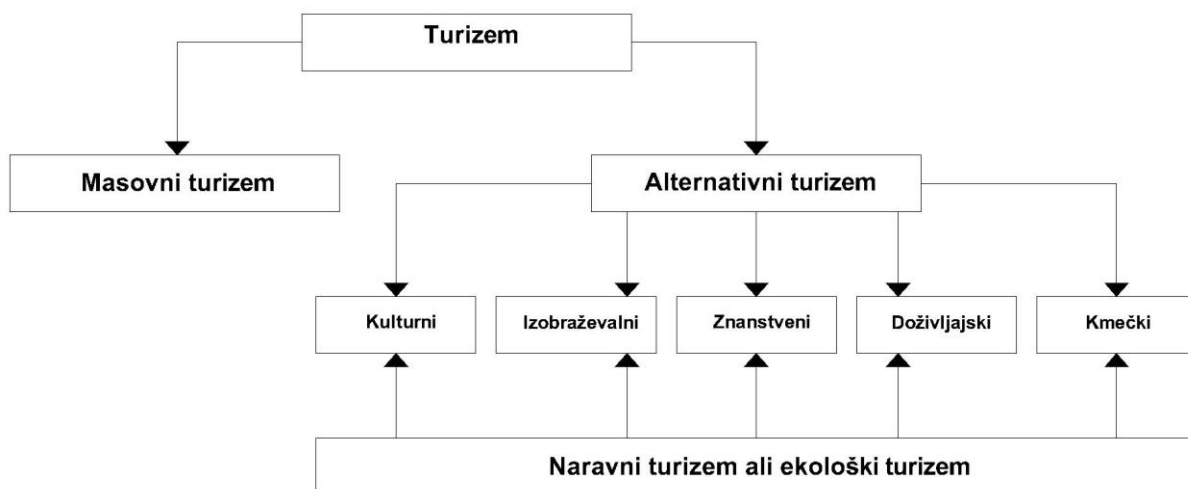
Trajnostni pristop k razvoju turizma je v skladu z varstvenimi zahtevami zavarovanih območij in omogoča uravnotežen razvoj dejavnosti v prostoru. Za uresničevanje trajnostnega razvoja turizma je nujna vključenost vseh deležnikov, kot so prebivalstvo, turistični ponudniki, lokalne skupnosti, regije in države.

2.6. Ekološki turizem

Ekološki turizem je alternativna oblika turizma, ki sledi načelom in ciljem trajnostnega turizma. Pomembne značilnosti ekološkega turizma so še izobraževalna vsebina, socialno-ekonomsko vključevanje lokalnega prebivalstva, spodbujanje ohranjanja naravne in kulturne dediščine, neokrnjena narava in skrb za okolje ter primernost za individualne in manjše skupine turistov (Mihalič, 2006).

Kulturni, izobraževalni, znanstveni, doživljajski in kmečki turizem ter druge naravi prijazne oblike turizma, ki spoštujejo trajnostna načela, so lahko sestavni del ponudbe ekološkega turizma vezanega na posamezno naravno okolje.

Ohranjanje naravne in kulturne dediščine ter varovanje narave in okolja, ohranjanje lokalne kulture in vključevanje prebivalstva ter pravična delitev ekonomskih, družbenih in kulturnih koristi ekološkega turizma v lokalnem okolju so pomembni vidiki za uravnotežen razvoj turizma na zavarovanem območju na podeželju. Socialni in gospodarski razvoj teh območij lahko vpliva na izboljšanje demografskih trendov na podeželju ter pozitivno učinkuje na razvoj turističnih in drugih dejavnosti ter posledično na regionalni razvoj.

Slika 4: Alternativni turizem (Wearing, Neil, 2009: 4, povzeto po Mieczkowski 1995:459)

Figure 4: Alternative tourism (Wearing, Neil, 2009: 4, adapted from Mieczkowski 1995:459)

3 PREGLED STRATEŠKIH DOKUMENTOV S PODROČJA TURIZMA, PODEŽELJA IN NARAVE V SVETU IN EVROPI

V tem poglavju bomo predstavili usmeritve UNWTO in Evropske komisije (v nadaljevanju EK) s področja turizma v zadnjih letih. Predstavili bomo Quebeško deklaracijo o ekološkem turizmu, ki podaja priporočila različnim zainteresiranim skupinam za razvoj ekološkega turizma.

Na področju podeželja s poudarkom na razvoju kmetijstva ima strateško vlogo Skupna kmetijska politika EU (v nadaljevanju SKP), ki določa smernice za nacionalne strateške načrte razvoja podeželja.

Temeljne cilje za področje okolja določa Evropska skupnost. Na področju varovanja narave so sprejete številne mednarodne konvencije s področja varstva narave, ki skupaj z usmeritvami Svetovne zveze za varstvo narave (v nadaljevanju IUCN) predstavljajo temelj slovenskih strateških dokumentov in zakonodaje na področju ohranjanja narave in okolje.

3.1 Svetovna turistična organizacija (UNWTO)

UNWTO je svetovna turistična organizacija združenih narodov, ki ima svetovalno in usmeritveno vlogo. Spremlja in preučuje *»razvoj turizma v svetu, spodbuja vzdržni turizem in dvig kakovosti turističnih proizvodov in storitev, ohranja splošno varnost in varstvo turistov kot potrošnikov, krepi mednarodno sodelovanje, odpravlja revščino s pomočjo turizma v nerazvitih državah, izvaja globalne tržne raziskave in komunicira z javnostmi ter oblikuje temeljne smernice, priporočila in usmeritve vladam držav članic in turističnemu gospodarstvu pri njihovem strateškem razvojnem načrtovanju«* (MGRT, 2007:1).

UNWTO promovira turizem kot gonilo za ekonomsko rast, razvoj in okoljsko trajnost. Spodbuja implementacijo etičnega kodeksa v turizmu z namenom, da poveča socialno ekonomski razvoj in minimalizira možne negativne vplive. Turizem je instrument za doseg ciljev načel trajnostnega razvoja. Med pomembnejšimi prioritetami so konkurenčnost v turizmu, trajnostni turistični razvoj, spodbujanje in ustvarjanje mreže za ustvarjanje znanja in izmenjavo ter spodbuja sodelovanje med zasebnim sektorjem, regionalnimi in lokalnimi organizacijami in raziskovalnimi institucijami ter civilno družbo za bolj trajnostni, odgovoren, in konkurenčni turistični sektor (UNWTO, 2016).

O etičnem kodeksu in vključevanju lokalnega prebivalstva v razvoj turizma na določenem območju govori tudi naslednji citat: *»Turizem je gospodarska dejavnost, ki temelji na ljudeh in socialni interakciji in je zato lahko uspešna le, če pritegne lokalno prebivalstvo s prispevanjem k družbenim*

vrednotam, kot so sodelovanje, izobraževanje in okrepljena lokalna uprava. Pravega razvoja turizma pa ne more biti, če tak razvoj kakor koli škoduje vrednotam in kulturi gostiteljske skupnosti ali če družbenih in gospodarskih koristi, ki jih prinaša turizem, ne uživa tudi lokalna skupnost. Kakor je navedeno v Svetovnem etičnem kodeksu Svetovne turistične organizacije, mora biti lokalno prebivalstvo povezano s turističnimi dejavnostmi in si pravično deliti gospodarske, družbene in kulturne koristi, ki jih ustvari» (T. Rifaj, generalni sekretar UNWTO, 2014).

3.1.1 Quebeška deklaracija o ekološkem turizmu

Konferenco o ekološkem turizmu so organizirali na pobudo UNWTO in okoljskega programa združenih narodov (v nadaljevanju UNEP) v Quebec Cityu v Kanadi l. 2002. Temeljni cilj dokumenta je opredelitev predhodnega programa in vrste priporočil za razvoj ekološkega turizma. Na konferenci so sodelovali vsi udeleženci na vertikalni in horizontalni ravni vključno z nevladnimi organizacijami in lokalnim prebivalstvom ter domorodnimi skupnostmi. Osnovne teme konference so trajnostna politika in načrtovanje ter splošna in institucionalna ureditev ekološkega turizma, razvoj, marketing in promocija trajnostnih produktov ter spremljanje stanja. Temeljna vodila konference so trajnost ekološkega turizma z okoljskega, ekonomskega in socialno-kulturnega vidika ter krepitev moči in vključenost lokalnih in drugih zainteresiranih v razvoj ekološkega turizma. Rezultat konference so usmeritve in priporočila za razvoj ekološkega turizma (UNWTO, UNEP, 2002).

Usmeritve in priporočila za nacionalni, regionalni in lokalni nivo so opredelitev smernic in razvojnih strategij o ekološkem turizmu skupaj z ostalimi zainteresiranimi, varovanje naravne in kulturne dediščine, vzpostavitev finančnih instrumentov in zakonodaje ter certifikacijskih sistemov, načrtovanje namenske rabe zemljišč, zagotavljanje podpore mikro, malim in srednjim podjetjem, pripravljane smernic in načrtov upravljanja s programi za obiskovalce občutljivih ekosistemov in habitatov, spodbujanje oblikovanja regionalnih omrežij in trženja ekoloških turističnih proizvodov, spodbujanje razvoja trajnostne infrastrukture in krepitev lokalnih zmogljivosti, upoštevanje mednarodnih načel, smernic in etičnih kodeksov trajnostnega turizma, spodbujanje razvoja izobraževalnih programov za otroke in mlade za boljšo ozaveščenost o ohranjanju naravnih in kulturnih značilnosti (UNWTO, UNEP, 2002).

Usmeritve in priporočila za zasebni sektor so razvoj in vodenje podjetij s čim manj negativnimi vplivi na naravo in okolje, sodelovanje z vladnimi in nevladnimi organizacijami pristojnimi za zavarovana območja, spodbujanje uporabe lokalnih virov, materialov in proizvodov ter ljudi pri svojih dejavnostih s trajnostno dobavno verigo, izobraževanje obiskovalcev na področju narave, okolja in kulture ter ekološko ozaveščanje zaposlenih, ustvarjanje in razvijanje mehanizmov financiranja ter zagotavljanje pravične porazdelitve dobička med vse udeležene (UNWTO, UNEP, 2002).

Za nevladne organizacije, akademske in raziskovalne institucije so priporočila usmerjena v zagotovitev tehnične, finančne in izobraževalne podpore, spremljanje dejanskih vplivov ekoloških turističnih dejavnosti na naravo, okolje in kulturo, sodelovanje z vladnimi in zasebnimi organizacijami ter raziskovalnimi institucijami (UNWTO, UNEP, 2002).

Usmeritve in priporočila za medvladne organizacije, mednarodne finančne institucije in agencije za razvojno pomoč so omogočanje pomoči pri razvoju nacionalne in lokalne politike in smernicah načrtovanja ter spodbujanje dialoga med vsemi udeleženci, razvijanje in sprejemanje mednarodnih standardov in finančnih mehanizmov za certifikacijske sisteme, spremljanje dejavnikov, ki določajo uspeh ali neuspeh projektov ekološkega turizma na svetovni ravni, prilagajanje financiranja mikro, malim in srednjim podjetjem, razvijanje človeških virov za podporo trajnostnemu in ekološkemu turizmu (UNWTO, UNEP, 2002).

Za lokalne in domorodne skupnosti so priporočila usmerjena v spodbujanje in ohranjanje uporabe tradicionalnih znanj, domače obrti, kmetijskih pridelkov, zasnove tradicionalnih naselij z okolico in trajnostna uporaba lokalnih virov, oblikovanje in izvajanje strategij za izboljšanje kvalitete življenja (UNWTO, UNEP, 2002).

3.2 Evropska skupnost - turizem

Za področje turizma v Evropi so odgovorne posamezne države članice, ki sodelujejo z EK s pomočjo svetovalnega odbora za področje turizma (v nadaljevanju TAC), ki deluje kot strokovna podpora evropski komisiji. TAC sestavljajo predstavniki držav članic in evropskih gospodarskih interesnih združenj s področja turizma (MGRT, 2016).

V programskem obdobju 2014-2020 ni predvidena posebna proračunska postavka za turizem, ki se udejanja in financira preko drugih področij, kot so kmetijstvo, gospodarstvo, izobraževanje, okoljsko in prometno področje. Na voljo so tudi drugi programi in finančni ukrepi, skozi katere se lahko financirajo trajnostni projekti na področju turizma (Evropski parlament, 2016). Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR) vključuje v svoje programe tudi spodbude za razvoj turizma s poudarkom na konkurenčnosti, trajnostnem pristopu in kakovosti turistične ponudbe na regionalni in lokalni ravni (EK, 2016).

3.2.1 Evropa, prva turistična destinacija - nov okvir evropske turistične politike

Trajnostni pristop k razvoju turizma je eno od temeljnih načel Evropske unije (v nadaljevanju EU) in je implementiran v vse strateške dokumente s področja turizma. Med zadnjimi pomembnejšimi

sprejetimi strateškimi dokumenti s področja turizma so Agenda za trajnostni in konkurenčen evropski turizem (2007) in sporočilo EK Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij (2010) z naslovom Evropa, prva turistična destinacija, ki ga bomo predstavili v nadaljevanju.

Na razvoj turizma v Evropi vpliva vedno večja svetovna konkurenca, demografske, podnebne, in strukturne spremembe ter razvoj informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Namen sporočila EK je spodbujanje sodelovanja med obstoječimi in novimi pobudami na področju turizma, povečanja konkurenčnosti in krepitev trajnostne rasti ter opredelitev ukrepov, ki so razdeljeni na štiri tematske sklope.

Prvi sklop ukrepov predstavljajo krepitev konkurenčnosti turističnega sektorja, ki obsega čezmejno sodelovanje in povezovanje ter skupno promocijo in prepoznavnost na nadnacionalni ravni, spodbujanje inovacij, podaljšanje turistične sezone in izboljšanje usposobljenosti zaposlenosti v turističnem sektorju ter spremljanje trga.

Drugi sklop ukrepov podpira spodbujanje trajnostnega, odgovornega in kakovostnega turizma, ki je povezan z ohranjenim naravnim in kulturnim ter lokalnim okoljem. Vpliv podnebnih sprememb zahteva nov pristop in spodbuja razvoj alternativne turistične ponudbe. Vzpostavitev sistema kazalnikov je pomembno za spremljanje stanje in za trajnostno upravljanje destinacij.

Tretji sklop predstavljajo ukrepi za vzpostavitev in okrepitev prepoznavnosti Evrope, kot skupnosti trajnostnih in kakovostnih turističnih ciljev. Povečanje privlačnosti in prepoznavnosti evropskih destinacij bi spodbudilo obiske neevropskih turistov ter obenem pritegnilo več domačih turistov. Veliki mednarodni dogodki in pomembnejši turistični sejmi so priložnost za skupne promocijske ukrepe. Za širšo javnost je bil ustanovljen spletni portal »visiteurope.com«, ki ga upravlja Evropska komisija za turizem (v nadaljevanju ETC).

Četrti sklop ukrepov za razvoj turizma spodbuja boljše izkoriščanje in uporabo političnih in finančnih instrumentov EU. Politika EU za razvoj podeželja je povezana s turizmom in z evropskim kmetijskim skladom za razvoj podeželja (v nadaljevanju EKSRP), ki spodbuja razvoj turizma na podeželju in na kmetijah ter ovrednotenje naravne in kulturne dediščine na podeželju. Pomembno je tudi financiranje različnih evropskih strukturnih skladov kot so Evropski sklad za razvoj podeželja (ESRP), Evropski socialni sklad (ESS) in okvirni program za raziskave in razvoj ter Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR).

3.2.2 Finančni ukrepi in projekti za spodbujanje razvoja turizma v Evropi

Razvoj turizma v Evropi spodbujajo različni finančnimi ukrepi in pobude ter programi EK. Predstavili bomo nekatere projekte, ki se izvajajo tudi v Sloveniji in so pomembni za uresničevanje opredeljenih ciljev in ukrepov na področju turizma v Evropi.

Pobuda Evropske destinacije odličnosti (EDEN) je usmerjena v promocijo novih ali še neuveljavljenih destinacij, ki spoštujejo načelo trajnosti. Med pomembnejšimi razpisanimi temami v zadnjih letih so bili turizem na podeželju, turizem na zavarovanih območjih, turizem in oživljanje nepremične kulturne dediščine ter lokalna kulinarika in gastronomija. Sofinanciranje projektov s področja turizma (COSME) je program EU za konkurenčnost podjetij in je vezan na mala in srednje velika turistična podjetja EU (MSP) v programskem obdobju 2014-2020. Spodbude so namenjene čezmejnemu turizmu, razvoju nadnacionalnih turističnih produktov na področju rekreacije, wellnesa, kulturne in industrijske dediščine ter turistom s posebnimi potrebami. Pobuda Evropska zelena vez »The Green Belt« je namenjena spodbujanju revitalizacije območja nekdanje Železne zavese v evropsko ekološko omrežje, kjer leži 40 narodnih parkov in več kot 3200 zavarovanih območij, med katere spada tudi KPG. Pomemben del projekta predstavlja tudi zasnova in vzpostavitev čezmejnega omrežja kolesarskih in sprehajalnih poti na poti od Barentsovega do Črnega morja v dolžini 6800 km. Septembra 2014 je bila ustanovljena skupna zveza vladnih in nevladnih organizacij držav iz območij nekdanje Železne zavese. Cilj zveze je slediti poslanstvu pobude za varovanje območij ohranjene narave in kulturne krajine ter podpirati trajnostni razvoj in prebivalstvo na tem območju. Med pomembnimi projekti je tudi ustanovitev mreže evropskih turističnih regij (NECSTouR), ki omogoča izmenjavo znanja in inovativnih rešitev na področju trajnostnega in konkurenčnega turizma (Evropski parlament, 2016).

EK financira tudi razvoj in povezovanje evropskih turističnih regij ter obmejnih območij, ki spodbujajo trajnostni razvoj turizma (EK, 2016).

Evropski strateški dokumenti in programi sledijo trajnostnim načelom svetovne turistične politike ter jih vključujejo v svoje cilje in ukrepe po posameznih področjih. Demografske, podnebne in strukturne spremembe ter večja konkurenčnost v evropskem turizmu so problemi, na katere skuša EK odgovoriti z opredeljenimi cilji in ukrepi, ki poudarjajo čezmejno sodelovanje, povezovanje v evropske nadnacionalne turistične regije in prepoznavnost, spodbujajo trajnostni pristop, ohranjanje narave in kulturne dediščine ter spodbujajo alternativne oblike turizma. Področje turizma nima svojega finančnega programa in je financirano iz več sektorjev, kot so kmetijstvo, regionalni razvoj, gospodarstvo, izobraževanje, promet in okolje.

3.3 Evropska skupnost – Kmetijstvo in podeželje

SKP je skupna kmetijska politika za vse članice EU in je temelj evropskega povezovanja že več kot 50 let. Preskrba s hrano, ohranitev podeželja in naravnih virov ter oživitve podeželskih območij in podeželskega gospodarstva so poglobitni cilji SKP, ki se jim danes pridružuje še konkurenčnost in trajnost kmetijstva, podeželskih območij ter gospodarstva (MKGP, 2012).

Za razvoj podeželja so ukrepi SKP velikega pomena, kar lahko ocenimo na osnovi prejšnjega finančnega obdobja 2007-2013. Ohranjanje kmetij, porast ekološkega kmetijstva in predelave hrane ter razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah so med pomembnejšimi rezultati PRP 2007-2013.

Program razvoja podeželja (v nadaljevanju PRP) določa nacionalne prednostne naloge v skladu z nalogami EU in je skupni programski dokument države članice in EK. V finančnem obdobju 2014-2020 so opredeljene teme *»spodbujanje prenosa znanja in inovacij v kmetijstvu, gozdarstvu in na podeželskih območjih; krepitev sposobnosti preživetja kmetij in konkurenčnosti vseh vrst kmetijstva ter spodbujanje inovativnih kmetijskih tehnologij in trajnostnega upravljanja gozdov; spodbujanje organizacije prehranske verige, dobrobiti živali in obvladovanja tveganj v kmetijstvu; obnova, ohranjanje in izboljševanje ekosistemov, povezanih s kmetijstvom in gozdarstvom; spodbujanje učinkovite rabe virov in podpiranje prehoda na nizkoogljično gospodarstvo, odporno na podnebne spremembe, v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju; spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanja revščine in gospodarskega razvoja podeželskih območij«* (MKGP, 2016).

3.4 Evropska skupnost – okolje in narava

Za okoljsko politiko EU je odgovoren Svet za okolje (v nadaljevanju ENV), ki ga sestavljajo ministri pristojni za okolje. Namen ENV je sprejemanje okoljskih politik in zakonodaje, ki služi varovanju naravnih habitatov, zagotavljanju čistega zraka in vode ter ustreznega odstranjevanja odpadkov in pomoči podjetjem pri prehodu v trajnostno naravnano gospodarstvo (Svet Evropske unije, 2016).

Splošni okoljski akcijski program EU 2014-2020 določa prednostne cilje in naloge na področju varovanja okolja, med pomembnejšimi so varstvo narave in krepitev ekološke odpornosti, spodbujanje trajnostne in racionalne rabe naravnih virov ter učinkovito obravnavanje z okoljem povezanih vplivov na zdravje (Evropska komisija, 2016).

Za področje varovanja narave so pomembni svetovni in evropski dokumenti ter ratificirane mednarodne konvencije za posamezna vsebinska področja. Med pomembnejšimi so Ramsarska konvencija (Konvencija o močvirjih mednarodnega pomena, 1992), Konvencija o varstvu svetovne

kulturne in naravne dediščine (1992), Konvencija o biološki raznovrstnosti (1996), Bernska konvencija (Konvencija o varstvu prostoživečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njihovih naravnih življenjskih prostorov, 1999) in Evropska konvencija o krajini (2003).

3.4.1 Svetovna zveza za varstvo narave (IUCN)

IUCN je bila ustanovljena l. 1947 z namenom ohranjanja celovitosti in raznovrstnosti narave ter zagotovitve pravične in trajnostne rabe naravnih virov. V IUCN so zastopane vladne in civilne organizacije. Slovenijo predstavlja Agencija RS za okolje in je članica IUCN od l. 1993. Podpira javni in privatni sektor ter nevladne organizacije z znanjem in orodji, ki omogočajo napredek človeštva, gospodarski razvoj in varovanje narave obenem. Tematske vsebine, s katerimi se ukvarja IUCN so zavarovana območja, svetovna dediščina, rastlinske in živalske vrste, vode, gozdovi, podnebne spremembe, okoljsko pravo in druge relevantne teme. Za zavarovana območja narave je vzpostavljen sistem vrednotenja naravnih območij po naslednjih kategorijah (ARSO, 2016):

I: Strogi naravni rezervat in naravno območje.

Ia: Strogi naravni rezervat je zavarovan za znanstveno raziskovanje.

Ib: Naravno območje je zavarovano predvsem za ohranjanje naravnega stanja.

II: Narodni park je zavarovan predvsem za ohranjanje ekosistemov in služi tudi za rekreacijo.

III: Naravni spomenik je zavarovano območje za ohranjanje izjemnih naravnih pojavov in oblik.

IV: Zavarovani habitati rastlinskih in živalskih vrst so območja, ki jih ohranjamo z opredeljeno rabo za varovanje določenih ogroženih rastlinskih in živalskih vrst.

V: Zavarovana krajina predstavlja območja za ohranjanje kopne in morske krajine, kjer je možna tudi dejavnost rekreacije.

VI: Zavarovana območja naravnih virov so območja, v katerih je z upravljanjem zagotovljena trajnostna raba naravnih virov.

Temeljne strateške usmeritve vseh svetovnih in evropskih dokumentov izhajajo iz osnovnih načel trajnostnega razvoja, ki smo jih predstavili v prejšnjem poglavju. Strateški svetovni in evropski

dokumenti s področja turizma, narave in okolja ter podeželja predstavljajo izhodišča za slovenske strateške dokumente in zakonodajo posameznih sektorjev.

4 ZAKONODAJA NA PODROČJU UREJANJA PROSTORA, REGIONALNEGA RAZVOJA IN SEKTORSKA ZAKONODAJA

Pregledali bomo zakonodajo in slovenske strateške dokumente na področju urejanja prostora in regionalnega razvoja, to so Zakon o prostorskem načrtovanju, Strategijo prostorskega razvoja Slovenije, Prostorski red Slovenije in Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja ter Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010-2017. Predstavili bomo tudi vso relevantno sektorsko zakonodajo, to so Zakon o spodbujanju razvoja turizma in Strategija turističnega razvoja Slovenije, Zakon o kmetijstvu in Program razvoja podeželja, Zakon o gozdovih, Zakon o vodah, Zakon o ohranjanju narave in Zakon o varstvu okolja ter določene podzakonske akte. V predstavitvi posameznih dokumentov je poudarek na področjih, ki so povezana z vsebino naloge.

4.1 Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt)

Zakon o prostorskem načrtovanju (Ur. l. RS št. 33/07, 70/08-ZVO-1B, 108/09, 80/10-ZUPUDPP, 43/11-ZKZ-C, 57/12, 57/12-ZUPUDPP-A, 109/12, 76/14-odl. US in 14/15- ZUUJFO) ureja področje prostorskega načrtovanja, urejanja prostora, opremljanja stavbnih zemljišč ter vzpostavitve in delovanje prostorskega informacijskega sistema.

Osnovni cilj zakona je uravnotežen prostorski razvoj, ki upošteva različne težnje in interese razvoja posameznih dejavnosti v prostoru. Pri tem je pomembno upoštevanje javnega interesa na področju ohranjanja naravne in kulturne dediščine, varstva okolja in naravnih virov ter obrambe in varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Temeljna načela zakona so načela trajnostnega prostorskega razvoja, javnosti, usmerjanja prostorskega razvoja naselij, prevlade javnega interesa, ohranjanja prepoznavnih značilnosti prostora, vključevanja varstva kulturne dediščine in strokovnosti, ki jih morata država in lokalna skupnost upoštevati v procesu prostorskega načrtovanja.

Poglavje prostorsko načrtovanje določa pristojnosti na področju prostorskega načrtovanja, prostorske akte, prostorske akte države in državni prostorski red, prostorske akte občine in medobčinske prostorske akte. Državna prostorska akta sta državni strateški prostorski načrt (v nadaljevanju DSPN) in državni prostorski načrt (v nadaljevanju DPN). Občinska prostorska akta sta občinski prostorski načrt (v nadaljevanju OPN) ter občinski podrobni prostorski načrt (v nadaljevanju OPPN). Medobčinski prostorski akt je regionalni prostorski načrt (v nadaljevanju RPN), ki se izvaja na pobudo lokalnih skupnosti. Postopek celovite presoje vplivov na okolje se izvaja za vse prostorske akte, razen za DSPN.

DSPN mora zagotavljati usklajen in učinkovit prostorski razvoj z upoštevanjem racionalne rabe naravnih, prostorskih in drugih razvojnih potencialov. Cilji DSPN se opredelijo glede na razvojne potrebe države, pri tem se upošteva javni interes na področju varstva kulturne dediščine in okolja, ohranjanja narave, trajnostne rabe naravnih dobrin in ohranjanja človekovega zdravja.

DPN je posebej opredeljen v Zakonu o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUPDPP, Ur.l. RS, št.80/2010) kot prostorski akt, s katerim se načrtujejo prostorske ureditve državnega pomena.

Državni prostorski red, ki je trenutno še veljaven, določa pravila za urejanje prostora na ravni države, regije in lokalne skupnosti. Namen pravil je zagotavljanje poenotenja pravil prostorskega načrtovanja, kvalitete bivanja, ohranjanja prepoznavnih značilnosti in vrednot prostora ter upoštevanje stroke na področju urejanja prostora.

OPN sledi usmeritvam državnih prostorskih aktov, razvojnih potreb občine in varstvenih zahtev. Vsebine OPN so prostorske ureditve na lokalni ravni ter opredelitev pogojev umeščanja objektov v prostor (prostorsko izvedbeni pogoji). OPN je sestavljen iz strateškega in izvedbenega dela. Strateški del opredeljuje izhodišča, cilje in zasnovo prostorskega razvoja občine. Izvedbeni del OPN določa območja namenske rabe prostora po posameznih enotah urejanja prostora, prostorsko izvedbene pogoje in območja, za katere se pripravi OPPN. Podani so tudi pogoji za posege izven poselitvenih območij za kmetijsko, gozdarsko, in turistično dejavnost, za gospodarsko javno infrastrukturo, za lokalno grajeno javno dobro in za namen športa in rekreacije ter rabe naravnih dobrin. Opredeljeni so tudi ukrepi za varovanje okolja, ohranjanja narave, varstva kulturne dediščine, ohranjanja prepoznavnih značilnosti krajine in za namene obrambe ter varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

OPPN omogoča podrobno načrtovanje prostorskih ureditev na območjih, ki so tako opredeljena v OPN in predstavlja osnovo za pripravo projekta za pridobitev gradbenega dovoljenja.

RPN pripravijo udeležene občine za prostorske ureditve regionalnega pomena na osnovi regionalnega razvojnega programa (v nadaljevanju RRP) in ob upoštevanju usmeritev za spodbujanje skladnega regionalnega razvoja. Načrt določa namensko rabo prostora in prostorsko izvedbene pogoje, ki so osnova za projekt za pridobitev gradbenega dovoljenja.

4.1.1 Strategija prostorskega razvoja Slovenije (OdSPRS)

Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (Ur.l. RS, št.76/2004) je v uvodni predstavitvi

opredeljen kot *»temeljni državni strateški prostorski akt o usmerjanju razvoja v prostoru«*. Strategija prostorskega razvoja Slovenije (v nadaljevanju SPRS) opredeljuje usmeritve in ukrepe za razvoj poselitve, gospodarske javne infrastrukture in krajine ter rabo naravnih virov na regionalni in lokalni ravni. Osnovna izhodišča za opredelitev ciljev prostorskega razvoja predstavljajo načela trajnosti, mednarodni strateški dokumenti in prostorske značilnosti Slovenije.

Opređenih je dvanajst ciljev prostorskega razvoja Slovenije, ki se nanašajo na racionalni in učinkovit prostorski razvoj, policentrični razvoj mest in naselij, spodbujanje konkurenčnosti v mednarodnem prostoru, razvoj in privlačnost mest ter naselij, skladen razvoj območij, sodelovanje med podeželskimi in urbanimi območji, vključevanje infrastrukturnih omrežij v evropske infrastrukturne sisteme, racionalna raba naravnih virov, upoštevanje omejitev v prostoru, spodbujanje kulturne raznolikosti, ohranjanje narave in varstvo okolja.

Pomembnejše prioritete, ki so opredeljene v SPRS in so relevantne za našo raziskovalno temo, so enakovredna vključenost Slovenije v evropski prostor, povezan in usklajen razvoj prometnega in poselitvenega omrežja ter izgradnja gospodarske javne infrastrukture, vitalnost in privlačnost podeželja, krepitev prepoznavnosti kakovostnih naravnih in kulturnih značilnosti krajine ter prostorski razvoj v območjih s potenciali in problemi.

Na področju razvoja poselitve so pomembne usmeritve za notranji razvoj in prenavo naselij ter kulturne in stavbne dediščine, gradnjo izven poselitvenih območij za športno-rekreacijske namene, razvoj podeželskih in turističnih naselij ter območij počitniških hiš. V tem poglavju so podane tudi usmeritve za racionalno rabo zemljišč in njihovo komunalno opremljenost ter za arhitekturno prepoznavnost naselij.

Poglavje razvoj gospodarske javne infrastrukture podaja usmeritve za usklajen razvoj prometne, energetske, telekomunikacijske in komunalne infrastrukture, ki omogočajo socialno-ekonomski razvoj ob upoštevanju naravovarstvenih režimov in varovanja naravne ter kulturne dediščine. Pomembne usmeritve za obravnavano temo naloge so usmeritve za razvoj omrežja kolesarskih in pešpoti, ki so za razvoj kolesarskega in pohodniškega turizma na zavarovanem območju ključnega pomena. Razvoj kolesarskega omrežja in pešpoti omogoča trajnostni razvoj turizma na zavarovanih območjih. Spodbuja se vključevanje v evropsko omrežje kolesarskih povezav številka 8 in 9, pešpoti E6 in E7 ter kulturne poti, ki potekajo skozi Slovenijo.

Za razvoj krajine so pomembna merila za umeščanje posameznih dejavnosti v prostor, kjer je potrebno upoštevati naravne kakovosti, prepoznavnost in kvaliteto naravnih virov. Osnovno izhodišče za razvoj določene dejavnosti so obstoječi prostorski potenciali, pri tem je treba upoštevati ranljivost naravnega in grajenega okolja.

Ukrepi SPRS se izvajajo skozi različne programe, naloge in aktivnosti nosilcev urejanja prostora. Opremljen je tudi način usklajenosti razvojnih dokumentov in spremljanje izvajanja SPRS.

4.1.2 Prostorski red Slovenije

Uredba o prostorskem redu Slovenije (Ur.l.RS, št. 122/04) določa pravila za urejanje prostora, ki se delijo na splošna pravila prostorskega načrtovanja, pravila za načrtovanje prostorskih sistemov ter pravila za načrtovanje in graditev objektov. Pravila se uporabljajo za prostorsko načrtovanje poselitve, gospodarske infrastrukture in krajine, za določanje osnovne in podrobne namenske rabe prostora, meril in pogojev za urejanje prostora v prostorskih aktih na regionalni in lokalni ravni ter za določanje lokacijskih pogojev za prostorske ureditve in objekte. Pravila se uporabljajo tudi za pripravo strokovnih podlag ter pripravo poenotениh in strokovno utemeljenih prostorskih aktov.

Splošna pravila prostorskega načrtovanja predstavljajo temeljna izhodišča za urejanje prostora. Prostorski red v drugem odstavku tretjega člena opredeljuje, da *»splošna pravila prostorskega načrtovanja določajo zahteve in usmeritve za prostorsko načrtovanje, tehtanje javne koristi in zasebnega interesa, usklajevanje razvojnih potreb z varstvenimi zahtevami, pripravo in upoštevanje strokovnih podlag, določitev in prikaz namenske rabe, členitev na funkcionalne in prostorske enote ter določitev in prikaz ureditvenega območja prostorskih aktov«*.

Načrtovanje prostorskih sistemov predstavljajo pravila za prostorske sisteme poselitve, gospodarske infrastrukture in krajine, ki morajo biti medsebojno usklajeni. Pri tem je pomemben policentrični razvoj sistema poselitve, usklajeni razvoj posameznih dejavnosti, dobra povezanost in vzpostavljen sistem gospodarske infrastrukture ter upoštevanje krajinskih sistemov.

Za načrtovanje poselitve so določena pravila, ki omogočajo kvalitetne prostorske strukture, racionalno rabo prostora, dostopnost, pogoje za zdravo življenje ter druženje in rekreacijo, konkurenčnost, zmanjševanje ogroženosti naselij zaradi naravnih in drugih nesreč, ohranjanje naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti, kulturne dediščine in smotrne rabe energije.

V podpoglavju načrtovanje gospodarske infrastrukture je treba upoštevati določena pravila tudi pri načrtovanju poselitve in krajine. Infrastrukturni sistemi morajo biti načrtovani uravnoteženo glede na obstoječo in načrtovano poselitev, usklajeni med seboj in sestavljati sklenjeno in funkcionalno povezano omrežje. Upoštevati je treba princip varčne in smotrne rabe prostora, minimalno vidno izpostavljenost, strukturno urejenost prostora, omogočiti povezanost posameznih ekosistemov, zagotoviti ohranjanje naravne in kulturne dediščine ter uporabiti opuščena ali degradirana območja.

V podpoglavju načrtovanje v krajini so opredeljene usmeritve za razvoj in ohranjanje krajinskih območij, ki določajo umeščanje dejavnosti v prostor tako, da se ohranja in krepi prepoznavnost arhitekturnih in krajinskih regij, izjemnih krajin in varuje kulturna dediščina. Pri tem je potrebno upoštevati značilnosti posameznih krajinskih regij, ohranjati značilne stike naselij in odprte krajine ter kakovostnih grajenih struktur, ohranjati vidno privlačne dele krajine, vedute in poglede. Določena so tudi pravila za načrtovanje v zavarovanih območjih, kjer se morajo upoštevati naravna razširjenost in kvaliteta habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih in živalskih vrst, povezanost habitatov, lastnosti naravnih vrednot, značilnosti krajine, velika abiotska, biotska in krajinska raznovrstnost ter naravne vrednote.

Poglavje načrtovanje območij namenske rabe v sistemu krajine opredeljuje tudi pravila za načrtovanje v območjih turizma in rekreacije, kjer je treba pri razvoju dejavnosti upoštevati smiselno prostorsko razporeditev turističnih in rekreacijskih dejavnosti, preprečevati pretirano zgostitev programov in obremenitev v prostoru, optimalno koristiti turistično infrastrukturo in preusmerjati s preobremenjenih območij na druga ustrezna območja. Turistična in rekreacijska infrastruktura se usmerja v jedrna območja poselitve, za turistične dejavnosti vezane na naravni vir je treba izdelati analize ranljivosti prostora ter določiti primerna območja za umestitev. Na zavarovanih območjih so dopustne oblike turizma in rekreacije, ki ne ogrožajo delov narave in upoštevajo predpise s področja ohranjanja narave.

Podpoglavje načrtovanje zelenih površin in drugih javnih odprtih prostorov določa, da je treba površine za rekreacijo in šport načrtovati kot obsežnejša rekreacijska območja z izrazitimi krajinskimi značilnostmi in privlačnostmi ter jih umeščati tako, da se navezujejo na naravno zaledje naselja. Možne so tudi dopolnilne rabe področja gozdarstva, kmetijstva, vodnega gospodarstva in energetike v območjih površina za rekreacijo in šport.

V podpoglavju gradnja objektov zunaj poselitvenih območij so opredeljeni pogoji umeščanja površin za rekreacijo in šport. Zagotovljena mora biti primerna dostopnost in razdalja ter omogočen dostop peš ali s kolesom. Upoštevati je treba primarno rabo prostora in varstvene režime zavarovanega območja.

Prostorska zakonodaja in strateški akti, ki predpisujejo prostorske akte na državni in lokalni ravni, opredeljujejo tudi regionalni prostorski načrt. Prostorski red Slovenije določa izdelavo skupnih strateških prostorskih aktov občin, krajinsko ali regionalno zasnovo v primerih, ko varovana območja naravnih kakovosti segajo izven meja občin. Prostorski strateški in izvedbeni akti na regionalni ravni niso obvezni, zato se v praksi kljub zakonskim in drugim podlagam ne izvajajo.

4.2 Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2)

Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Ur.l.št. RS št. 20/11, 57/12) v prvem členu opredeljuje vsebino zakona, ki določa *»način medsebojnega usklajevanja države in občin pri načrtovanju regionalne politike in izvajanju nalog regionalnega razvoja, dejavnosti in opravljanje razvojnih nalog v razvojni regiji ter ukrepi regionalne politike«*.

Temeljni načeli sta načelo partnerstva in trajnostnega razvoja. Razvojni partnerji pri uresničevanju svojih razvojnih interesov medsebojno sodelujejo in se povezujejo ter skupaj sprejemajo odločitve v skladu s temeljnimi načeli.

Regionalna politika se načrtuje in medsebojno usklajuje s strategijo razvoja Slovenije, z državnim strateškim prostorskim aktom, s programom državnih razvojnih prioritet in investicij, s programskimi dokumenti na mednarodni in državni ravni, z regionalnimi in območnimi razvojnimi programi ter dogovori za razvoj regij, ki so določene na osnovi statistične teritorialne členitve RS NUTS 3.

V poglavju načrtovanje in izvajanje regionalne politike na ravni regije je določeno oblikovanje, naloge in delo razvojnega sveta regije. Splošne in druge razvojne naloge na regionalni ravni opravljajo regionalne razvojne agencije (v nadaljevanju RRA), ki jih ustanovijo občine kot javni zavod. Izdela se regionalni razvojni program (v nadaljevanju RRP), v katerem se uskladijo razvojni cilji v regiji ter določijo instrumenti in viri za njihovo uresničevanje. RRP je sestavljen iz strateškega in programskega dela. Zakon opredeljuje tudi možnost razvojnega povezovanja regij in območnih razvojnih partnerstev. Regije se med seboj povezujejo pri projektih in programih, ki imajo razvojni učinek na več regij. Območno razvojno partnerstvo se lahko oblikuje na sklenjenem območju več občin v eni ali več regijah in pripravi v sodelovanju z RRA območni razvojni program, ki je sestavni del regionalnih razvojnih programov vključenih regij.

V poglavju ukrepi endogene regionalne politike so določeni predvsem finančni in drugi ukrepi za razvoj regij, obmejna problemska območja in razvojne podpore za območja z visoko brezposelnostjo kamor sodi tudi Pomurska regija, za katero je bil sprejet poseben zakon.

4.3 Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010-2017 (ZRPPR1015)

Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010-2017 (Ur.l. RS, št. 87/09 – ZRPPR1015, št. 82/15 - ZRPPR1015-A) opredeljuje dodatne ukrepe za spodbujanje razvoja Pomurske regije v letih 2010-2017. To so programi spodbujanja konkurenčnosti, spodbude za zaposlovanje, davčne olajšave, prednostna obravnava pomurskih programov in projektov pri kandidiranju za nacionalna in evropska

sredstva ter politike razvoja podeželja. Pri izvajanju ukrepov se upoštevajo potenciali in razvojna vizija, kot so geotermalna energija in drugi obnovljivi viri energije, trajnostno in konkurenčno kmetijstvo ter agroživilstvo in turizem.

Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji ponuja razvojne možnosti za prebivalce Pomurja. Ukrepe razvojne podpore so v preteklosti koristile predvsem pravne osebe, viden je porast tujih in domačih investicij na področju gospodarstva. Na področju turizma je bilo izvedeno manjše število posameznih projektov, ki niso imeli večjega vpliva na razvoj Pomurja kot turistične regije.

4.4 Zakon o spodbujanju razvoja turizma (ZSRT)

Zakon o spodbujanju razvoja turizma (Ur. l. RS, št. 2/04, 57/12 in 17/15), ki opredeljuje vsebino zakona v prvem členu, *»ureja načrtovanje in izvajanje politike spodbujanja razvoja turizma, določa organiziranost izvajanja turistične politike na nacionalni ravni, ter določa načrtovanje, organiziranje in izvajanje politike spodbujanja razvoja turizma na ravni turističnega območja in določa turistično takso in druga sredstva za izvajanje politike spodbujanja razvoja turizma na nacionalni ravni in na ravni turističnega območja«.*

Temeljna načela zakona so načelo trajnostnega razvoja, javni interes in partnersko sodelovanje vseh udeleženih pri razvoju turizma. Osnovni cilj zakona je vzpostavitev spodbudnega okolja za učinkovitejši in uspešnejši razvoj slovenskega turizma. Spodbuja partnersko sodelovanje, trženje celovite turistične podobe Slovenije, razvoj kakovostnih in tržno zanimivih integralnih turističnih proizvodov, delovanje turističnih društev in zvez ter uveljavljanje načel trajnostnega razvoja.

Na nacionalni ravni je temeljni dokument načrtovanja razvoja turizma Strategija slovenskega turizma in se sprejema za obdobje pet let. Turistična politika je izvedbeni dokument, ki opredeljuje kratkoročne cilje, ukrepe in aktivnosti za spodbujanje razvoja turizma ter se sprejema za obdobje enega leta. Med pomembnejše ukrepe sodijo program krepitve trajnostnega turističnega razvoja in dvig kakovosti v turizmu, razvoj kadrov, krepitev turistične kulture in programi za mednarodno sodelovanje.

Spodbujanje razvoja turizma na ravni turističnega območja je v pristojnosti občin, ki lahko prenesejo pristojnosti na pooblašene pravne osebe. Sredstva za izvajanje nalog občin se zagotavljajo v proračunih občin, iz namenskih virov financiranja na ravni turističnega območja (n. pr. turistična taksa) in drugih virov. Dejavnosti in storitve na ravni turističnega območja so informacijska turistična dejavnost, spodbujanje razvoja in trženje celovitih turističnih proizvodov turističnega območja, razvoj

in vzdrževanje skupne turistične infrastrukture, organizacija in izvajanje prireditev ter ozaveščanje in vključevanje lokalnega prebivalstva.

4.4.1 Strategija razvoja slovenskega turizma 2012-2016 "Partnerstvo za trajnostni razvoj"

Strategija razvoja slovenskega turizma 2012-2016 (sprejeta na Vladi dne 7.6.2012) ima opredeljeno vizijo razvoja slovenskega turizma z naslednjimi stavki: *»V letu 2016 bo turizem v Sloveniji v celoti temeljil na trajnostnem razvoju in bo kot zelo uspešna gospodarska panoga nacionalne ekonomije ključno prispeval k družbeni blaginji in ugledu naše države v svetu. Slovenija bo razvita turistična destinacija s sodobno, raznoliko in visoko kakovostno turistično ponudbo, temelječo na inovativnih in kakovostnih integralnih turističnih proizvodih ter storitvah z visoko dodano vrednostjo in ciljem zadovoljstva turistov. Z atraktivnimi in raznolikimi turističnimi proizvodi bo postala zaželeno destinacija tudi za turiste z oddaljenih trgov.«*

V uvodu je podana pomembna ugotovitev, da Slovenija ni na vrhu lestvice tujih vlagateljev ter da majhnost naše države in turistične dejavnosti ne dopušča usmerjenosti v množični turizem, ampak individualni pristop po meri človeka.

Slika 5: Znamka I feel Slovenia (Strategija razvoja slovenskega turizma 2012-2016)

Figure 5: Brand I feel Slovenia (Slovenian Tourism Development Strategy 2012-2016)

Slovenija od leta 2007 uporablja znamko I feel Slovenia (Slovenijo čutim) in je vsebinsko jedro razvoja slovenskega turizma. Zelena barva znamke simbolizira ohranjeno naravo, čisto okolje in uravnoteženost med naravnim okoljem in človekom. To so tudi osnovni poudarki Strategija razvoja slovenskega turizma 2012-2016.

Temeljno vodilo Strategije je načelo trajnosti, ki se ga implementira na vsa področja in ravni. Povečanje konkurenčnosti, ugodno poslovno okolje in učinkovito trženje s poudarkom na inovativnosti so glavna razvojna področja, ki jih Strategija obravnava ter usklajuje med seboj.

Vsebinski cilji Strategije so konkurenčnost, kakovost življenja in blaginja vseh udeleženi, ugled in razvoj slovenskega turizma ter prepoznavnost in ugled Slovenije v svetu.

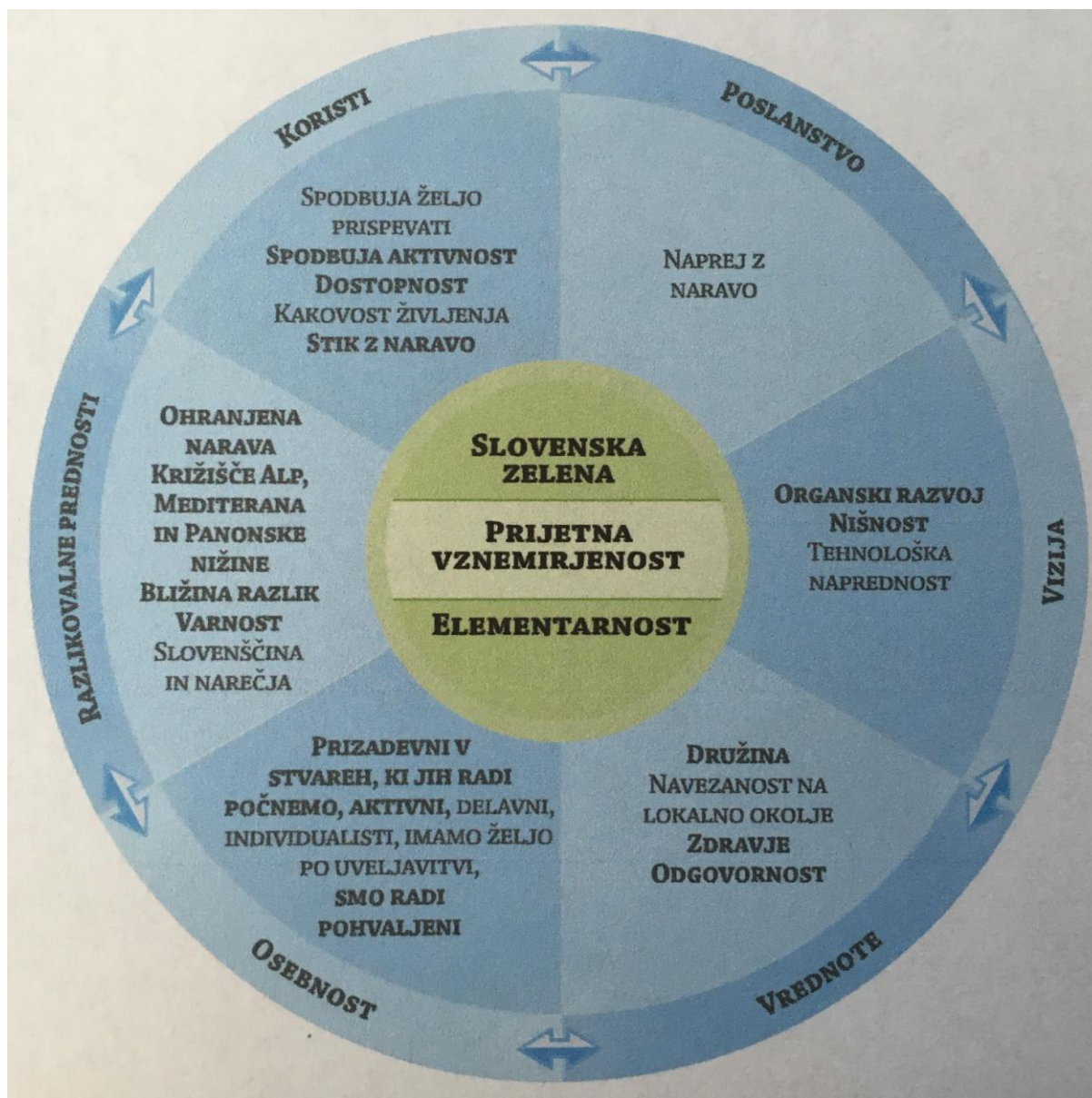
Kvantitativni cilj razvoja slovenskega turizma v obdobju od 2012 do 2016 je povečati obseg turistične dejavnosti, ki se ga meri s prihodki in dobički iz opravljanja gostinske in turistične dejavnosti, število turistov in število prenočitev. Za število prenočitev je zastavljen cilj 2% letna rast, za število turistov 4 % stopnja letne rasti in za število izvoza potovanj 6-8 % letne rasti.

Pomembni ukrepi za povečanje konkurenčnosti so udeležba vseh deležnikov pri spodbujanju razvoja turističnih destinacij, spodbujanje razvoja, raziskovalnega dela ter inovacij ter izobraževanja, spodbujanje naložb v zeleno turistično infrastrukturo na državni ravni in razvoj izven sezonske turistične ponudbe.

Ukrepi za zagotovitev ugodnega poslovnega okolja so učinkovito vertikalno in horizontalno sodelovanje, spodbujanje podjetniškega razvoja in zagotovitev ustreznih finančnih okvirjev.

Učinkovito trženje in promocija Slovenije vključuje vrsto ukrepov kot so uporaba znamke Slovenija, intenzivno in učinkovito trženje na tujih trgih, uporabo digitalnega marketinga in e-trženja ter vzpostavitev partnerstva med vsemi deležniki v turizmu.

Zakon o spodbujanju razvoja turizma prenaša razvoj turizma na ravni turističnega območja na nivo občine. Velikost in financiranje občin na podeželju je omejitvev pri razvoju turizma zaključenega območja kot je KPG, ki ga sestavlja 11 občin. Zakon omogoča prenos nalog občine ali občin na pravne osebe, ki so pridobile status za delovanje v javnem interesu vendar se v praksi ta možnost ne uporablja. Strategija je dokument na strateški ravni, ki sledi trajnostnim načelom in poudarja pomen ohranjene in neokrnjene narave ter individualni pristop.

Slika 6: Znamka Slovenije (Strategija razvoja slovenskega turizma 2012-2016)

Figure 6: Brand of Slovenia (Slovenian Tourism Development Strategy 2012-2016)

4.5 Zakon o kmetijstvu (ZKme-1)

Zakon o kmetijstvu (Ur.l. RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 - ZdPVHVVR, 26714 in 32/15) določa cilje kmetijske politike, načrtovanja razvoja kmetijstva in podeželja, ukrepe kmetijske politike, dopolnilne dejavnosti na kmetiji, promet s kmetijskimi zemljišči, pridelki in živili z njihovim označevanjem, verigo preskrbe s hrano, varnost živil na vseh področjih, javne službe, zbirke podatkov ter postopkovno in institucionalno organiziranost. Opredeljuje način vključevanja in izvajanja SKP ter politike razvoja podeželja v skladu s predpisi EU.

Cilji kmetijske politike so stabilna pridelava kakovostne in cenovno ugodne hrane, zagotovitev prehranske varnosti in visoko stopnjo samooskrbe, ohranjanje poseljenosti, podeželja in krajine, trajno ohranjanje rodovitnosti in varstvo kmetijskih zemljišč pred onesnaženjem ter neracionalno rabo, trajno povečanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva, zagotavljanje primernega dohodka kmetijam, uresničevanje načel varstva okolja, ohranjanja narave in genskih virov.

Nacionalni program o strateških razvojnih usmeritvah slovenskega kmetijstva in živilstva sprejeme državni zbor RS in določa strateške razvojne cilje, analizo stanja, prednostne programske usmeritve ter področja ukrepov kmetijske politike. Ukrepi kmetijske politike določajo ukrepe kmetijsko tržno cenovne politike, ukrepe razvoja podeželja in druge pomembne ukrepe za uresničevanje ciljev kmetijske politike. Ukrepi razvoja podeželja spodbujajo učinkovito in konkurenčno pridelavo ter predelavo pridelkov in živil, okolju prijazno kmetovanje, prestrukturiranje in spodbujanje večje raznovrstnosti dejavnosti na podeželju, ohranjanju poseljenosti podeželja in krajine ter izboljšanju kakovosti življenja na podeželju. Za izvajanje vlada določi vrsto ukrepov, pogojev, upravičence, merila in postopke za uvedbo in izvajanje ter financiranje posameznih ukrepov razvoja podeželja. Ukrepe razvoja podeželja lahko uvede tudi občina in upravljavci pomoči ob upoštevanju nacionalnega programa za razvoj podeželja in drugih relevantnih predpisov.

4.5.2 Program razvoja podeželja 2014-2020

PRP odraža nacionalne prednostne naloge na osnovi vsebinskih izhodišč SKP in analize stanja kmetijstva, živilstva in gozdarstva. V skladu z načeli trajnostnega razvoja so opredeljeni horizontalni cilji na EU ravni, to so varovanje okolja, blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje ter inovativni pristop, ki se uresničujejo skozi ukrepe PRP. Izboljšanje biološke raznovrstnosti, stanje vode in tal, konkurenčnost kmetijskega sektorja in socialna vključenost ter lokalni razvoj podeželja so osnovna področja PRP 2014-2020 za Slovenijo.

Geografsko območje izvajanje programa PRP 2014–2020 pokriva celotno območje Slovenije. OECD opredelitev podeželskih območij Slovenijo kot celoto uvršča med pretežno in zmerno podeželske regije (MKGP, 2016):

- Vzhodna Slovenija, pretežno podeželske regije, ki pokrivajo 11.889,2 km² oziroma 58,65 % ozemlja, so: pomurska, podravska, koroška, spodnje-posavska, notranjsko-kraška, goriška, jugovzhodna Slovenija;
- Zahodna Slovenija, zmerno podeželske regije, ki pokrivajo 8.383,8 km² oziroma 41,63 % ozemlja, so: zasavska, gorenjska, obalno-kraška, osrednjeslovenska, savinjska.

Ocene in analize stanja ter SWOT analize, potrebe slovenskega kmetijstva in nacionalni strateški dokumenti za razvoj kmetijstva, gozdarstva in živilstva so osnova za opredelitev težišč ukrepanja, ki temeljijo na sporazumu med RS in EK. Določenih je bilo šest težišč ukrepanj, ki se navezujejo na strukturne prilagoditve kmetijstva in povečanje produktivnosti, učinkovito tržno organizacijo kmetijstva in živilstva ter prepoznavnost in kakovost lokalno pridelanih proizvodov, trajnostno izkoriščanje gozdov in povečanje dodane vrednosti lesa, okolju in naravi prijazno kmetovanje, zelena delovna mesta in skladišča ter vzdržen razvoj podeželja. Zadnje težišče ukrepanja so horizontalni cilji, ki predstavljajo prenos znanja in inovacij, skrb za okolje in podnebne spremembe (MKGP, 2016).

4.5.2.1 Ukrepi programa razvoja podeželja 2014-2020 (MKGP, 2016)

Prenos znanja in dejavnosti informiranja je prvi ukrep, ki je namenjen izobraževanju subjektov, ki se ukvarjajo s kmetijstvom, živilstvom in gozdarstvom.

Drugi ukrep predstavljajo službe za svetovanje in pomoč pri upravljanju kmetij subjektom, ki se želijo vključiti ali so že izvajalci ukrepov kmetijsko okoljsko podnebnih plačil (v nadaljevanju KOPOP), ekološkega kmetijstva (v nadaljevanju EKK) in dobrobit živali (v nadaljevanju DŽ).

Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila predstavljajo tretji ukrep, katerega namen je povečati dodano vrednost in količino kmetijskih proizvodov iz shem kakovosti na trgu ter izboljšati informiranost potrošnikov o teh proizvodih z ciljem povečanja prodaje.

Četrty ukrep je namenjen razvoju kmetijstva, predelave ali trženja kmetijskih in živilskih proizvodov ter kmetijske in gozdarske infrastrukture za naložbe v osnovna sredstva.

Razvoj kmetij in nekmetijskih dejavnosti na podeželju je cilj šestega ukrepa, spodbude so namenjene izkoriščanju endogenih potencialov lokalnega okolja, katerih posledica bo krepitev podeželskega gospodarstva, nova delovna mesta in višja dodana vrednost. Dodatni vir prihodka tako predstavljajo predelava lesa, lokalna samooskrba, zeleni turizem, socialno podjetništvo, socialno varstvene storitve, ravnanje z organskimi odpadki, pridobivanje električne in toplotne energije iz obnovljivih virov energije, kot so lesna masa, biomasa, gnoj in gnojnica, voda, veter in sonce.

Sedmi ukrep je namenjen obnovi vasi na podeželskih območjih z izgradnjo širokopasovnega omrežja elektronskih komunikacij za socialno-ekonomski razvoj podeželja.

Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje predstavljajo osmi ukrep, ki spodbuja naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje.

Deveti ukrep predstavlja ustanovitev skupin in organizacij proizvajalcev za povečanje povezanosti in tržne usmerjenosti v kmetijskem ter gozdarskem sektorju prek organizirane prodaje in skupnega nastopa na trgu.

Deseti ukrep spodbuja vključevanje kmetov v KOPOP, katerega namen je zmanjševanje negativnih vplivov kmetovanja na okolje.

Ekološko kmetovanje predstavlja enajsti ukrep in je namenjen preusmerjanju konvencionalnega kmetijstva v ekološko in ohranjanje že utečenih praks EKK.

Trinajsti ukrep predstavljajo plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (v nadaljevanju OMD), katerega namen je ohranitev in nadaljnja obdelanost kmetijskih zemljišč, ohranjanje poseljenosti podeželskih območij in zagotavljanje javnih koristi na območjih z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami.

Štirinajsti ukrep DŽ spodbuja rejce k izvajanju nadstandardnih oblik reje živali.

Sodelovanje in prenos znanja ter inovacij iz raziskovalne sfere v kmetijsko prakso je cilj šestnajstega ukrepa.

Devetnajsti ukrep predstavlja podporo za lokalni razvoj v okviru pobude LEADER, to je lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost. Pristop »od spodaj navzgor« omogoča lokalnemu prebivalstvu, da z oblikovanjem lokalnih partnerstev, tako imenovanih lokalnih akcijskih skupin (v nadaljevanju LAS), aktivno odloča o prednostnih nalogah in razvojnih ciljih lokalnega območja, vključno z viri financiranja za doseganje ciljev lokalnega območja. Skupni cilji LAS so opredeljeni v Strategiji lokalnega razvoja (v nadaljevanju SLR). Namen ukrepa je spodbujanje socialno-ekonomskega razvoja podeželja (MKGP, 2016).

Mreža za podeželje ima podporno vlogo, z ustreznimi orodji pospešuje mreženje med zainteresiranimi partnerji (organizacije, uprave in posameznike), ki delujejo na področju razvoja podeželja, zagotavlja in vzpostavlja komunikacijski proces med vsemi partnerji in lokalnim okoljem, spodbuja inovacije na področju kmetijske produktivnosti in širi izsledkov spremljanja in vrednotenja PRP.

Kmetijska zakonodaja ima v skladu z evropsko kmetijsko politiko dobro organizirano podporo razvoju podeželja, ki je sestavljena iz dveh stebrov. Prvi steber predstavljajo neposredna plačila, ki so sestavljena iz osnovnih plačilnih pravic, plačila za zeleno komponento in mlade kmete, sheme proizvodno vezanih podpor in sheme za male kmete. Drugi steber predstavlja PRP, kjer so vključeni

ukrepi KOPOP, EKK, OMD in DŽ. PRP 2014-2020 omogoča financiranje več ukrepov, ki so predstavljeni v programu in pospešujejo razvoj slovenskega podeželja. Ukrepi sheme kakovosti, razvoj kmetij in podjetij, obnova vasi in ekološko kmetovanje omogočajo dvig kakovosti lokalno pridelane hrane in storitev ter znanj, ki pripomorejo k razvoju turizma. Pobuda LEADER spodbuja pristop »od spodaj navzgor« in pomeni priložnost za združevanje ter sodelovanje.

4.6 Zakon o gozdovih (ZG)

Zakon o gozdovih (Ur. l. RS, št. 30/93, 56/99-ZON, 67/02, 110/02-ZGO-1,115/06- ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13-ZdavNepr, 17/14, 24/15 in 9/16-ZGGLRS) v prvem členu opredeljuje namen zakona, ki *»ureja varstvo, gojenje, izkoriščanje in rabo gozdov ter razpolaganje z gozdovi kot naravnim bogastvom s ciljem, da se zagotovijo trajnostno sonaravno ter večnamensko gospodarjenje v skladu z načeli varstva okolja in naravnih vrednot, trajno in optimalno delovanje gozdov kot ekosistema ter uresničevanje njihovih funkcij.«* Določa tudi pogoje gospodarjenja z gozdnim prostorom izven ureditvenih območij naselij. Za graditev in posege v območje gozda je treba pridobiti soglasje Zavoda za gozdove Slovenije. Ograditev posameznih delov gozda se lahko dovoli tudi zaradi varstva naravnih vrednot in območij, kulturnih spomenikov ali znanstveno - raziskovalnih proučevanj.

Načrtovanje, gradnja in vzdrževanje gozdne infrastrukture se izvaja tako, da se gozdna tla, rastlinstvo in živalstvo čim manj prizadenejo. Gozdne ceste so pretežno javnega značaja in omogočajo tudi dostop do višinskih in drugih kmetij ali delov vasi, turističnih in drugih podobnih objektov. Ježa in vožnja s kolesi sta dovoljeni tudi na označenih gozdnih vlakih in drugih poteh, ki so tako opredeljene v prostorskem aktu, razen lokalne skupnosti pri tem sodelujejo tudi lastniki in Zavod za gozdove Slovenije.

Varovalni gozdovi so v zakonu opredeljeni kot gozdovi z ekološko funkcijo in gozdovi s posebnim namenom, v katerih je poudarjena raziskovalna funkcija, funkcija varovanja naravnih vrednot ali funkcija varovanja kulturne dediščine. Sem sodijo tudi gozdovi, ki imajo zaščitni, rekreacijski, turistični, poučni, obrambni, estetski in drug poseben namen ter gozdovi na območjih, ki so zavarovani po predpisih s področja ohranjanja narave.

Zakon o gozdovih v svojih vsebinah določa večnamensko gospodarjenje v skladu z načeli varstva okolja in naravnih vrednot ter upošteva turistične in rekreativne potrebe za načrtovanje, gradnjo in vzdrževanje gozdnih cest. Slaba polovica KPG je pokrita z gozdom, zato je sočasna raba z dejavnostjo turizma in rekreacije več kot smiselna. Jahalne, kolesarske in druge tematske poti morajo biti označene v prostorskem aktu. Zaradi odsotnosti regionalnih prostorskih načrtov se poti rešujejo na ravni posameznih občin, zato je povezovanje in sodelovanje med občinami na tem področju pogoj za

delovanje omrežja rekreacijskih in tematskih poti.

4.7 Zakon o vodah (ZV-1)

Zakon o vodah (Ur.l. RS, št. 67/02, 110/02-ZGO-1, 2/04-ZZdr1-A, 41/04-ZVO-1, 57/08) v prvem členu opredeljuje vsebino zakona, ki *»ureja upravljanje z morjem, celinskimi in podzemnimi vodami ter vodnimi in priobalnimi zemljišči«*. V drugem členu je določen temeljni cilj zakona, ki je *»doseganje dobrega stanja voda in drugih, z vodami povezanih ekosistemov, zagotavljanje varstva pred škodljivim delovanjem voda, ohranjanje vodnih količin in spodbujanje trajnostne rabe voda.«*

Raba in drugi posegi v vode, vodna in priobalna ter druga zemljišča je načrtovana in se izvaja tako, da ne poslabšuje stanje voda, da se ohranjajo naravni procesi in ravnovesje ter da varujejo naravne vrednote in območja, varovana po predpisih o ohranjanju narave.

4.8 Zakon o ohranjanju narave (ZON)

Zakon o ohranjanju narave (Ur.l. RS, št. 96/04, 61/06-ZDru-1, 8/10-ZSKZ-B in 46/14) v prvem členu *»določa ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot z namenom prispevati k ohranjanju narave«*.

V poglavju ohranjanje biotske raznovrstnosti so določene usmeritve za človekovo aktivnost v naravi v skladu z ohranjanjem habitatov. Dovoljena je vožnja s kolesi ali hoja po utrjenih poteh s soglasjem lastnika ali upravljavca. Vožnja s kolesi je dovoljena tudi v območjih, ki so s prostorskimi akti, kot površine za šport in rekreacijo in namenjena tudi vožnji s kolesi.

Ekološko pomembno območje je območje habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki imajo velik pomen za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Posebno varstveno območje, ki ga predstavlja Natura 2000, je ekološko pomembno območje in je pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja ptic in drugih živalskih ter rastlinskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov. Za načrtovanje in urejanje prostora ter rabo naravnih dobrin je treba upoštevati varstvene usmeritve in režime ter pravila in razvojne smernice določene v posebnem aktu. Za vsak plan, program, načrt, prostorski ali drugi akt je potrebna presoja sprejemljivosti posegov v naravo. Pri načrtovanju in izvajanju posegov v prostoru ohranjamo značilnosti krajine in naravno okolje ter omogočamo povezanost habitatov

V poglavju varstvo naravnih vrednot je opredeljena pridobitev statusa, ukrepi varstva naravnih vrednot, zavarovana območja, minerali in fosili, ogrožene živalske in rastlinske vrste ter drugi ukrepi varstva naravnih vrednot. Zavarovana območja so zavarovana z aktom o zavarovanju in se delijo na

ožja zavarovana območja (naravni spomenik, strogi naravni rezervat in naravni rezervat) in širša (narodni, regijski in krajinski park). Zavarovana območja in vplivna območja so vključena v prostorske akte na državni in lokalni ravni. Posegi in dejavnosti so dovoljeni glede na pravila ravnanja akta o zavarovanju in z načrtom upravljanja. Z aktom o zavarovanju se lahko prepovejo ali omejijo določeni posegi v prostor (gradnja infrastrukturnih objektov in naprav, sekundarnih bivališč, novih objektov, šotorjenje, množične turistične prireditve idr).

Nacionalni program varstva narave, ki predstavlja ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo naravnih vrednot se sprejme za najmanj 10 let.

V poglavju usmerjanje in dovoljevanje so določene naravovarstvene smernice ter dovoljenja in soglasja. V postopkih načrtovanja ali izkoriščanja naravnih dobrin in urejanja prostora je treba upoštevati merilo najmanjšega možnega poseganja v naravo. Za gradnjo objekta na zavarovanem območju je treba pridobiti naravovarstvene pogoje in soglasje.

V zakonu je opredeljena tudi organiziranost upravnih nalog, javna služba ohranjanja narave in delovanje društev v javnem interesu. Naloge javne službe ohranjanja narave opravljajo javni zavod in upravljavci zavarovanih območij.

4.8.1 Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)

Uredba o posebnih varstvenih območjih (Ur. l. RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13-popr.,39/13-odl.US, 3/14 in 21/16) v prvem členu opredeljuje vsebino uredbe, ki *»določa posebna varstvena območja (območja Nature 2000) in varstvene cilje ter usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov ter habitatnih tipov, katerih ohranjanje je v interesu Evropske unije, in druga pravila ravnanja za ohranjanje teh območij«*.

Območja Natura 2000 imajo pravno osnovo v Direktivi o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst in Direktivi o ohranjanju prostoživečih ptic. Natura območje se določajo s pomočjo strokovnih meril za ocenjevanje območij za posamezni habitatni tip in vrsto. Varstveni cilji se določijo na osnovi ekoloških potreb posameznih vrst in habitatnih tipov v posebni prilogi te uredbe.

Poglavje pravila ravnanja na Natura območjih opredeljuje varstvene usmeritve z namenom doseganja varstvenih ciljev, presojo sprejemljivosti v skladu s predpisi, ki urejajo ohranjanje narave (razen na območjih, ki se urejajo s sprejetimi PA), spremljanje stanja in označitev. Znotraj Natura območij se

lahko določijo cone, kjer se opredelijo bistveni deli habitatov posameznih rastlinskih in živalskih vrst.

Poglavje načrtovanje varstva Natura območij določa program upravljanja, ki vsebuje podrobne varstvene cilje, ki se nanašajo na notranja območja in ukrepe za doseganje teh ciljev ter kazalce za spremljanje stanja. Ukrepi za doseganje varstvenih ciljev predstavljajo ukrepe varstva narave, prilagojene rabe naravnih dobrin, prilagojene kmetijske prakse, upravljanja voda in druge potrebne ukrepe. Program upravljanja sprejme vlada.

4.8.2 Uredba o Krajinskem parku Goričko

Uredba o Krajinskem parku Goričko (Ur. l. RS št. 22/03) je bila sprejeta z namenom zavarovanja naravnih vrednot, ohranitve biotske raznovrstnosti in omogočanja razvojnih možnosti prebivalstva na Goričkem. Drugi odstavek prvega člena pravi, da je *»Namen ustanovitve parka tudi povezovanje gospodarskega in socialnega razvoja na območju parka ter čezmejno sodelovanje«*. Vsebina uredbe je opredeljena v drugem členu, ki *»določa območje parka, pravila ravnanja oz. varstvene režime v parku, način izvajanja javne službe upravljanja parka, nadzora v parku in druga ravnanja«*.

V poglavju razvojne usmeritve so določene usmeritve za trajnostni razvoj območja, ki predstavljajo spodbujanje razvoja podeželja in naravi prijaznih oblik kmetovanja ter dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, razvoj okolju prijaznega turizma in rekreacije, izboljšanje turistične infrastrukture in usmerjanje obiskovalcev na manj občutljiva območja, urejanje prostora in obnova vasi z ohranjanjem krajinske pestrosti, izboljšanje infrastrukture, omogočanje novih delovnih mest, varstvo kulturne dediščine in uporaba okolju prijaznih tehnologij.

Ukrepi za uresničevanje razvojnih usmeritev so pomoč prebivalstvu na območju parka pri pridobivanju finančnih sredstev iz občinskih, državnih in meddržavnih virov, usmerjanje finančnih sredstev v varstvene in razvojne projekte, spodbujanje razvoja gospodarskih in drugih dejavnosti s sonaravnim načinom izkoriščanja naravnih dobrin ter izobraževanje, ozaveščanje in strokovna pomoč prebivalstvu na območju parka.

V poglavju pravila ravnanja in varstveni režimi so določene naravovarstvene naloge in varstveni režimi, urejanje prostora, naravovarstvene smernice in soglasje. Ohranja se za park značilna mozaična krajina in varuje naravne vrednote in biotsko raznovrstnost. Določene so tudi omejitve za izvajanje posegov in dejavnosti, katerih vpliv mora biti minimaliziran. Ohraniti se morajo vse bistvene lastnosti, ki so pomembne za ohranitev naravnih vrednot. Varstveni režimi se podrobneje opredelijo in umestijo v prostor v načrtu upravljanja parka.

Regionalna zasnova prostorskega razvoja se lahko na osnovi prostorske zakonodaje sprejme za celotno

območje parka. Za gradnjo objektov se pridobivajo naravovarstveni pogoji in soglasje. Naravovarstvenega soglasja ni treba pridobiti za gradnjo enostavnih in manj zahtevnih objektov v naselju, razen če se gradnja izvaja na naravni vrednoti ali z njo povezanim območjem ter na življenjskem prostoru mednarodno varovanih živalskih vrst.

V poglavju upravljanje je opredeljena ustanovitev javnega zavoda, ki s posebnim aktom ureja tudi status in organizacijo. Določeni so organi zavoda, naloge, javna pooblastila, načrt upravljanja parka in letni program dela. Med nalogami parka je pomembna naloga sodelovanje z regionalno razvojno agencijo pri pripravi skupnega razvojnega programa in regionalne zasnove prostorskega razvoja. Zavod je zadolžen za pripravo in vzdrževanje poti in označb v parku ter drugo parkovno infrastrukturo, za urejanje naravnih vrednot ali delov parka za ogledovanje ter za predstavitev parka, za vodenje informacijskega centra parka, za sodelovanje z lokalnim prebivalstvom in skupnostmi ter za vzdrževanje, obnavljanje in varovanje naravnih vrednot.

Načrt upravljanja parka sprejme vlada za obdobje 5 let ter vsebuje naslednje sestavine: ocena stanja parka, kratkoročni in srednjeročni operativni cilji parka, ukrepi za doseganje ciljev, prostorska umestitev varstvenih vsebin v parku ter program izvajanja načrta upravljanja parka.

Poglavje financiranje določa pridobivanje finančnih sredstev za upravljanje parka iz državnega proračuna, z vstopninami in donacijami, iz upravljanja nepremičnin in prodajnih aktivnosti, iz različnih mednarodnih programov pomoči ter s pomočjo sredstev lokalnih, državnih in mednarodnih skladov.

4.8.3 Skupnost naravnih parkov Slovenije

Skupnost naravnih parkov Slovenije, v kateri so povezani narodni, regijski in krajinski parki je bila ustanovljena leta 2011 z namenom sodelovanja in povezovanja. Skupni interesi ohranjanja narave in ravnotežja med posameznimi namenskimi rabami jih združujejo, sodelovanje in izmenjava izkušenj pa pozitivno vplivajo na prepoznavnost, učinkovitost in racionalizacijo upravljanja ter poenotenje dela (Parki Slovenije, 2016).

4.9 Zakon o varstvu okolja (ZVO-1)

Zakon o varstvu okolja (Ur. l. RS, št. 39/06, 49/06-ZMetD, 66/06-odl.US,33/07-ZPNačrt, 57/08-ZFO-1A, 70/08, 108/09,108/09-ZPNačrt-A, 48/12, 57/12, 92/13, 56/15 in 102/15) v prvem členu določa predmet zakona, ki *»ureja varstvo okolja pred obremenjevanjem kot temeljni pogoj za trajnostni razvoj in v tem okviru določa temeljna načela varstva okolja, ukrepe varstva okolja, spremljanje*

stanja okolja in informacija o okolju, ekonomske in finančne instrumente varstva okolja, javne službe varstva okolja in druga z varstvom okolja povezana vprašanja».

V prvem odstavku drugega člena je opredeljen namen zakona, ki pravi, da je »namen varstva okolja spodbujanje in usmerjanje takšnega družbenega razvoja, ki omogoča dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti«. Opredeljeni so tudi cilji varstva okolja, ki določajo zmanjšanje obremenjevanja okolja, ohranjanje in izboljševanje kakovosti okolja, trajnostno rabo naravnih virov, zmanjšanje rabe energije in večjo uporabo obnovljivih virov energije, odpravljanje posledic obremenjevanja okolja, povečanje snovne učinkovitosti proizvodnje in potrošnje ter opuščanje in nadomeščanje uporabe nevarnih snovi.

Temeljna načela varstva okolja so načelo trajnostnega razvoja, celovitosti, sodelovanja, preventive, previdnosti, odgovornosti povzročitelja, plačila za obremenjevanje, subsidiarnega ukrepanja, spodbujanja, javnosti, varstva pravic, ekološke funkcije lastnika in načelo dopustnosti posegov v okolje, ki določa da je poseg v okolje dopusten le, če ne povzroča čezmerne obremenitve.

Programi varstva okolja, okoljska izhodišča in celovita presoja vplivov na okolje predstavljajo programe in načrte na področju varstva okolja. Nacionalni program varstva okolja določa dolgoročne cilje, usmeritve in naloge na področju varstva okolja, za izvedbeni del ali izpolnjevanje mednarodnih obveznosti pa se izdelava operativni program varstva okolja. Okoljska izhodišča so podlaga za pripravo in celovito presojo prostorskih aktov in drugih načrtov. Celovito presojo vplivov na okolje je treba izvesti v postopku priprave plana, programa, načrta ali drugega splošnega akta, katerega izvedba lahko vpliva na okolje. V okoljskem poročilu, ki se ga izdelava pred celovito presojo vplivov na okolje, se opredelijo, opišejo, ovrednotijo vplivi izvedbe plana na okolje.

Poglavje posegi v okolje ureja področje presoje vplivov na okolje, okoljevarstvene soglasje in dovoljenje ter združevanje postopkov in druga dovoljenja. Za posege v okolje, ki lahko pomembno vplivajo nanj, se izvede presoja vplivov na okolje in pridobi okoljevarstveno soglasje.

V poglavju spremljanje stanja okolja in informacije o okolju je opredeljeno področje spremljanja stanja okolja, register varstva okolja, informacijski sistem okolja, obveščanje javnosti in dostop do okoljskih podatkov. V državi se izvaja spremljanje stanja naravnih pojavov, stanja in onesnaževanja okolja.

4.9.1 Uredba o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje

Uredba o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Ur. l. RS, št. 51/14 in 57/15) določa vrste posegov v okolje, za katere je presoja vplivov na okolje obvezna ter določa podrobnejša merila za predhodni postopek, če za določeno vrsto posega presoja ni obvezna. Vrste posegov v okolje, za katere je presoja vplivov na okolje obvezna so navedene v posebni prilogi. Za turizem, šport in rekreacijo so določeni kriteriji za pridobitev predhodnih pogojev tudi za področje počitniških in apartmajskih naselij (2 ha ali 3000 m²), kampiranje (100 enot) in tematske parke (1 ha oz. 500 obiskovalcev) ter golf igrišč (nad 25 ha je potreben PVO).

Okoljska zakonodaja z nacionalnim in operativnim programom varstva okolja izhaja iz mednarodnih sporazumov, pogodb in EU predpisov ter okoljskega akcijskega programa 2014-2020 določenega na EU ravni. Celovito presojo vplivov na okolje je treba izvesti v postopku priprave plana, programa, načrta ali drugega splošnega akta, katerega izvedba lahko vpliva na okolje. Varovanje okolja je ena od osnovnih značilnosti ekološkega turizma, zato se ob upoštevanju načel in ukrepov varstva okolja iz okoljske zakonodaje v KPG tovrstni turizem lahko uspešno razvija.

5 PRIMERJAVA Z DRUGIMI DRŽAVAMI IN PRIMERI DOBRE PRAKSE

V tem poglavju se bomo osredotočili na zavarovana območja s pravnim statusom v drugih državah EU. Predstavili in primerjali bomo osnovne značilnosti systemske ureditve in zavarovana območja ter primere dobrih praks v Franciji, Avstriji in Nemčiji.

V uvodnem delu bomo povzeli primerjalno delo o zavarovanih območjih v slovenskem in mednarodnem prostoru, ki ga je predstavila Groznik-Zeiler (2011). Zavarovana območja imajo zaradi upoštevanja mednarodnih in drugih EU predpisov cilje varovanja opredeljene na mednarodni in nacionalni ravni ter v okviru posameznih zavarovanih območij ali posebnih varstvenih območij. V posameznih aktih širše zavarovanih območij so določeni varstveni in razvojni ukrepi, ki pa se zaradi pomanjkanja finančnih sredstev težko uresničujejo. Primerjava z Avstrijo kaže, da je višina javnih sredstev za zavarovana območja 100 eur/ha, medtem ko je v Sloveniji 20 eur/ha. Manjši del finančnih sredstev pridobivajo slovenski parki iz prodaje, projektov, pomoči občin in iz Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov. Pomen narodnih parkov je v Nemčiji zelo velik, letni obisk parkov doseže 51 milijonov obiskovalcev. Obiskovalci Bavarskega narodnega parka prispevajo 13,5 milijonov evrov v blagajno parka, kjer je zaposlenih 200 ljudi in posredno 939 zaposlitev na področju turizma. V Združenih državah Amerike je posrednih zaposlitev 12x več kot uslužbencev, en dolar davkoplačevalskega denarja ustvari štiri dolarje prihodka na področju turizma. Upravljalci slovenskih parkov nimajo izdelanih načrtov upravljanja, spremljanje stanja biotske raznovrstnosti in izvajanje socialno-ekonomskih raziskav se zaradi omejenih finančnih sredstev opuščajo. Javna sredstva, namenjena upravljanju parkov, so omejena in ne omogočajo raziskovalnih presežkov. Višja javna sredstva, sodelovanje med sektorji in systemska ureditev so pomembni za uspešno in učinkovito upravljanje. Pričakovanja lokalnega prebivalstva na območju parka so visoka in jih upravljaavec z omejenimi sredstvi težko izpolni. Sodelovanje in vključevanje lokalnega prebivalstva z upravljalci na zavarovanem območju pozitivno vpliva na upravljanje kot bomo videli na primerih iz tujine.

5.1 Francija

Francija ima decentraliziran sistem ureditev, ki je organiziran na ravni regij (27), departmajev (101) in občin (36680), ki so še manjše od naših občin. Regije so dobile s procesom decentralizacije veliko avtonomnosti, na področju prostorskega planiranja imajo vlogo koordinatorja med državo, regijami in lokalnimi skupnostmi. Na ravni države se izdelata nacionalna prostorska politika in sektorski načrti, regije pa načrtujejo regionalni prostorski načrt in razvojne sheme ter regionalno razvojne načrte. Med državo in avtonomnimi regijami so sklenjeni različni sporazumi in sprejeti akcijski programi ter finančni načrt za omogočanje prostorskega in drugega razvoja regije v določenem finančnem obdobju EU.

Francija ima zavarovanih devet parkov na nacionalni ravni, katerih delovanje koordinira vladna agencija Nacionalni parki Francije. Agencija ima administrativno vlogo, njen namen je ustvariti povezavo med javno iniciativo nacionalnih parkov, okrepiti skupno kulturo in jo promovirati na nacionalni in mednarodni ravni ter prispevati h kvaliteti njihovega upravljanja (Nacionalni parki Francije, 2016).

Francija je že leta 1967 opredelila koncept razvijanja regionalnih naravnih parkov, ki vključujejo tudi poseljeni prostor in so primerljivi s slovenskimi krajinskimi parki. Država, regionalne in lokalne oblasti ter prebivalstvo sklenejo sporazum na osnovi dogovorjene vizije razvoja. Cilji in usmeritve za gospodarski, socialni in kulturni razvoj ter varovanje naravne in kulturne dediščine so opredeljeni na osnovi značilnosti in posebnosti posameznega parka. Pomembna je tudi izobraževalna funkcija parkov, vključevanje lokalnega prebivalstva in ekološko raziskovalni program, ki je namenjen strokovni in laični javnosti (Lah, 2010). V Franciji je 49 naravnih parkov in predstavljajo 15 % površine celotne Francije. V nadaljevanju bomo predstavili naravni regionalni park Luberon.

5.1.1 Naravni regionalni park Luberon

Leži v Provansi med alpskim in ravninskim delom pokrajine ter obsega 1840 km². Sestavljajo ga trije gorski masivi, na zahodu *Petit Luberon*, sledi *Grand Luberon* in na vzhodu leži *Luberon Oriental*. Severno in južno od gorskega masiva ležijo številna mesta in vasi ter kmetijska krajina. Na območju parka živi 170.000 prebivalcev, vključenih je 77 občin, ki se med sabo povezujejo v okviru različnih trajnostnih projektov ohranjanja naravne in kulturne dediščine. Park Luberon je od leta 1996 tudi del svetovne mreže rezervatov biosfere in je na seznamu svetovne UNESCO dediščine.

Geološki naravni rezervat je bil ustanovljen leta 1987. Najbolj prepoznaven del geološkega parka predstavlja okrast masiv klifov in polc v različnih barvah, od temno rdeče do rumene. Ovrednotena in zaščitena so pomembna in bogata območja fosilov, za katere je pripravljeno informacijsko gradivo ter vodeni ogledi po najdiščih za obiskovalce. Organizirajo konference, razstave in izdajajo knjige in publikacije za obiskovalce. Predstavitve in izobraževanje je organizirano tudi za druge ciljne skupine kot so turistični vodiči, učitelji in predavatelji, mlajše generacije ter lokalni prebivalci. Turistično infrastrukturo parka predstavljajo parkovna oprema, sprehajalne poti in informacijske table (European Geoparks Network, 2016).

Naravni regionalni park Luberon je med prvimi evropskimi parki s trajnostnim pristopom na področju turizma znotraj zavarovanih območij. Naravna in kulturna dediščina parka je izjemno bogata in dobro ohranjena ter v korelaciji z uravnoveženim razvojem. Mesta in vasi so pomemben del kulturne krajine in obiskovalcem nudijo lokalno pridelano hrano ter prenočišča. Na podobo kulturne krajine je vplivalo

tudi kmetijstvo, ki je v skladu z trajnostnimi načeli še zmerom prisotno na območju parka. Vsi projekti in posegi v prostor so skrbno načrtovani in nadzorovani (Luberon Nature Park, 2016).

Park krepi trajnostno vizijo turizma, sodeluje z javnimi in zasebnimi lokalnimi deležniki in vključuje različne ciljne skupine kot so mlajše generacije, starejši ljudje in ljudi s posebnimi potrebami. Sodelovanje parka in občin ter prebivalstva je vidno na vseh področjih, med zadnjimi skupnimi projekti je pridobitev naziva odličnosti ter izboljšati kakovost življenja prebivalstva, spodbujati odnos mlajših generacij do narave in okolja ter omogočiti nadgradnjo turistične infrastrukture za obiskovalce (European Geoparks Network, Luberon Nature Park, 2016).

5.2 Avstrija

Avstrija je razdeljena na 9 zveznih dežel, ki imajo razvit sistem regionalnega prostorskega načrtovanja. V pristojnosti države je sektorska politika, ki jo regionalna raven pri izdelavi programov in načrtov upošteva. Občine izdelajo svoje prostorske akte z upoštevanjem regionalne ravni in sektorjev.

Avstrija ima na nacionalni ravni izdelano strategijo za avstrijske nacionalne parke, sprejeto l. 2010, ki opredeljuje cilje in vizijo nacionalnih avstrijskih parkov. V zaključni fazi priprave je tudi nova Strategija nacionalnih parkov Avstrije 2020+, kjer je vključena tudi deželna raven in posamezni sektorji. Avstrija ima 6 nacionalnih parkov v skladu z IUCN kategorizacijo, 60 naravnih rezervatov in 48 naravnih parkov, ki jih promovirajo kot pristno in nedotaknjeno naravo (National Parks in Austria, 2016).

Naravni park je zaščitena naravna in kulturna krajina, kjer so posebej urejena območja za turizem in rekreacijo. Ustanovitev naravnega parka v Avstriji se izvede na deželni ravni in pomeni zaščito krajine glede na namensko rabo. Temeljni izziv za vsak naravni park predstavlja uravnoteženo sodelovanje med področji varovanja, rekreacije, izobraževanja in regionalnega razvoja. Namen varovanja je varovati različnost in lepoto ohranjenih naravnih območij ter kulturno krajino skozi trajnostno rabo prostora. Poudarki na tem področju so zaščita okolja, strokovne informacije, okolju prijazna mobilnost, okoljska zaščita, raziskovalni projekti, vodenje obiskovalcev in učinkovito upravljanje območja. Za področje rekreacije je pomembna učinkovita rekreacijska infrastruktura, ki mora biti uravnotežena z zaščitnim območjem in značajem krajine. Sem sodijo pohodniške poti, kolesarske in jahalne poti, piknik prostori in rekreacijske površine, doživljajske igralne površine zasnovane s spoštovanjem do narave, družinam prijazno območje in dostopnost za ljudi s posebnimi potrebami ter zdrav zrak in tišina. Na področju izobraževanja je poudarek na trajnostnem razvoju z interaktivnim pristopom, katerega namen je razumevanje narave in kulturnega okolja. Za doseganje ciljev na

področju izobraževanja so pripravili tematske in vodene doživljajske poti, informacijske centre s tiskanimi brošurami in letaki, seminarje in razstave, posebno ponudbo za različne ciljne skupine in skrbijo za ohranjanje tradicije v lokalnem okolju. Na področju regionalnega razvoja je pomembno sodelovanje in usklajevanje med različnimi sektorji kot so varovanje narave in okolja, kmetijstvom, turizmom, gospodarstvom in spoštovanje lokalne kulture. Omogočajo zaposlitve v parku, trženje lokalnih produktov ter bogato ponudbo lokalov ter restavracij v parku (Nature Parks, 2016).

Združenje avstrijskih naravnih parkov je bilo ustanovljeno leta 1995. Namen združenja je povečati kvalitativni razvoj naravnih parkov in realizirati ključne marketinške projekte. V združenje so vključeni predstavniki naravnih parkov in strokovnjaki z deželne ravni, financirajo se iz članarin, projektov in sponzorstva. Naravni parki se povezujejo na deželni ravni (Spodnja Avstrija, Štajerska, Gradiščanska, Gornjo Avstrija, Tirolska, Solnograška in Koroška) ter združujejo svojo ponudbo v publikacijah in na spletu. Na letni ravni obišče avstrijske parke 20 milijonov obiskovalcev, ključne ciljne skupine so družine in šolske skupine, uveljavljeno je tudi holistično okoljsko izobraževanje ter organizacija mednarodnih strokovnih konferenc. Glavno privlačnost za turiste predstavlja tradicionalno pridelana hrana lokalnih kmetij. Bogata kulinarična ponudba se spodbuja tudi v okviru blagovne znamke »Austrian Nature Park Specialties«, ki je del projekta EU, v katerega je vključenih 20 parkov. Namen znamke je ohranjanje kulturne krajine in visoke kvalitete produktov ter seznanjati obiskovalce, da sta zaščita narave in krajine ter tradicionalnih produktov medsebojno povezani. Produkto delijo po posameznih regijah in parkih ter jih prodajajo v trgovinah, informacijskih točkah in v spletni trgovini (Nature Parks, 2016).

V nadaljevanju bomo predstavili nacionalni park Thayatal v Avstriji, ki skupaj s češkim nacionalnim parkom Podyi predstavlja primer parka dveh dežel.

5.2.1 Nacionalni park Thayatal

Nacionalni park Thayatal leži na severu zvezne dežele Spodnja Avstrija in je velik 1330 ha. Skupaj z nacionalnim parkom Podyi v velikosti 6620 ha na češki strani tvori čezmejni park Thayatal, ki je bil ustanovljen leta 2000. Raznovrstna flora in favna z zelo redkimi živalskimi vrstami, kot so divja mačka, črna štoklja in vidre dopolnjuje pestro ponudbo v čezmejnem parku. Glavna prostorska značilnost je rečna dolina reke Thaya, ki jo obdajajo gore z lepimi razgledi na rečno pokrajino, pisane travnike, gozdnata pobočja in skalovje s svojo bogato suho vegetacijo. Obe državi se zavedata, da lahko ohranjata naravne vrednote parka le s skupnim sodelovanjem in vključevanjem celotne regije. Osnovna funkcija parka je varovalna, poudarjena pa je tudi izobraževalna in informacijska funkcija ter aktivna vloga pri razvoju regije z naravi prijaznim turizmom kar je v skladu s kategorizacijo parka. Leta 2003 je bil ob vasi Hardegg zgrajen skupni nacionalni center parka Thayatal-Podyi za

obiskovalce, ki ima informacijski in raziskovalni značaj, omogoča organizacijo konferenc, razstav in kongresov ter ponuja hrano in pijačo. Ob centru je organizirano parkirišče za avtomobile in avtobuse, prostor za piknike in doživljajsko igrišče. Za obiskovalce so pripravljene letni programi, kjer so predstavljena izobraževanja, tematske in peš poti, zdravilne točke, doživljajska mesta, kampi ter povezovalne poti z možnostjo javnega prevoza, ki je organiziran v okviru parka.

5.3 Nemčija

Nemčija ima na državni ravni sprejet Zakon o urejanju prostora, ki določa naloge, cilje in obveznosti posameznih dežel ter okvirno vsebino planov na deželni ravni. Deželni plani so obvezni, regionalni plani pa se izdelajo tam, kjer so večja regionalna središča. Pri izdelavi planov je treba upoštevati državno in lokalno raven.

Zavarovana območja v Nemčiji so določena na državnem nivoju in se delijo na naravne rezervate in spomenike, nacionalne parke, krajinsko zavarovana območja, naravne parke in posebna zaščitena območja. Nacionalne naravne krajine pokrivajo 35 % države, ki so razdeljene v 104 naravnih parkov, 16 nacionalnih parkov ter 15 naravnih rezervatov, ki so na seznamu svetovne UNESCO dediščine. Nemški nacionalni parki so velika območja varovane narave, ki pa imajo tudi pomembno vlogo na področju znanstvenega in poljudnega izobraževanja ter spodbujajo razvoja turizma v skladu z varstvenimi režimi. Omejujejo se ostale rabe na področjih kmetijstva, gozdarstva, lova in ribištva. Nacionalni parki so ustanovljeni na deželni ravni pod okriljem državnega ministrstva za okolje, zaščito narave in gradnjo (Bundesamt fuer Naturschutz, 2016).

5.3.1 Nacionalni park Bayerische Wald

Nacionalni park Bayerische Wald je prvi nacionalni park v Nemčiji in je bil ustanovljen leta 1970 ter razširjen leta 1997. Velikost parka je 24.250 ha in je pretežno z gozdom pokrito območje. Območje z naselji ob parku je opredeljeno kot naravni park Bayerische Wald velikosti 307.000 ha in oblikuje značaj celotne regije. Leta 1991 je bil odprt nacionalni park Šumava na češki strani, sodelovanje in povezovanje je za obe državi zelo pomembno, saj so za dobro transnacionalno sodelovanje prejeli tudi nagrado Europarc organizacije. Trajnostna usmeritev turizma krepi gospodarstvo in se povezuje s svojim okoljem na obeh straneh meje z ekološkega, ekonomskega, političnega in kulturnega vidika. Park je namenjen obiskovalcem ter omogoča trajnostno izobraževanje, pristočasne aktivnosti ter posebna izkustvena doživetja v naravi. Interesi lokalnih prebivalcev so bili pri načrtovanju dobro upoštevani z namenom, da spodbudijo vključenost in sprejemljivost nacionalnega parka v regiji. Park je integralni del regije, z veliko ekoloških in socialno-ekonomskih interakcij med zavarovanimi območji in njihovim okolje. Osnovo za ukrepe in programe v parku predstavlja Plan nacionalnega parka za obdobje 10 let, ki ga bomo pregledali v nadaljevanju (Bavarian Forest National Park, 2016).

5.3.1.1 Plan narodnega parka Bayerische Wald

Namen Nacionalnega plana park, ki je bil objavljen leta 2010, je postavitvev prioritet in srednjeročnih ukrepov, kot osnova za letne akcijske plane in programe, ki so namenjeni različnim sektorjem, institucijam in drugim zainteresiranim javnostim.

V uvodu je poudarjena varovalna funkcija parka s poudarkom na izobraževanju, raziskovanju in omogočanju pristnega doživljanja za obiskovalce. Predstavili bomo razvojne ukrepe, ki so predstavljeni po posameznih relevantnih področjih. To so varovanje narave, okoljsko izobraževanje, informiranje in odnosi za javnostmi, raziskave, rekreacija in integracija naravnega parka v regijo

5.3.1.1.1 Ukrepi za varovanje narave

- ohranjanje značilne podobe srednje-evropskega pretežno gozdnatega in nizko gorskega sveta;
- varovanje naravnega razvoja gozda z minimalnimi intervencijami na določenih območjih, predvsem ob robovih gozdnih površin;
- varovanje in re-naturacija naravnih in rastlinskih vrst ter določitev jedrnih območij, ki niso dostopna za obiskovalce in ohranjajo življenjski prostor za divjad;
- ohranjanje in obnavljanje naravnih območij izven gozda, kot so barje, skalnata območja, vodne površine za zaščito habitatov in vrst ter omejitev vpliva obiskovalcev;
- opuščanje obstoječih konfliktnih rab in z njimi povezanih infrastrukturnih ureditev;
- ohranjanje kulturnih krajin in spomenikov z vidnimi sledovi gozdnih del, kot so sekanje, vleke, poti, kanali in delavske kočje kot dokaz kulturnega in zgodovinskega razvoja regije;
- povezovanje območja naravnega parka z ovrednotenimi območji za zaščito narave na mejnih območjih;
- zagotovitev izvrševanja naravovarstvenih smernic s pomočjo naravovarstvene policije, ki je prisotna na turističnih in občutljivih območjih (primarna naloga naravovarstvene policije je informiranje in svetovanje obiskovalcem).

5.3.1.1.2 Ukrepi za okoljsko izobraževanje, informiranje in odnosi za javnostmi

- Seznanjanje ljudi z nameni in cilji nacionalnega parka s pomočjo vodenih ogledov, predavanj, razstav, informacijskih točk in izobraževalnih poti za specifične ciljne skupine (n.pr. lokalni prebivalci, turisti, otroci...).
- Dostopnost in urejenost parka za javnost v izobraževalne in rekreacijske namene ter dobro umeščena in organizirana turistična infrastruktura kot so informacijski centri in točke, mreža

označenih poti z vodenimi ogledi ter organizirano izobraževanje na prostem. Glavni informacijski center je Lusen center, ki ima pestro doživljajsko površino z drevesnimi hišicami, aktualnimi razstavami rastlinskega in živalskega sveta, gozdno mladinsko hišico, kamp v divjini ter gozdno igrišče. Turistična infrastruktura je umeščena na rob nacionalnega parka, s tem je minimaliziran vpliv na naravo in okolje.

- Okoljsko izobraževanje je namenjeno strokovni javnosti in širši publiki. Izobraževanje za trajnostni razvoj je proces, ki se razvija v ekološka vprašanja in pokriva tudi ekonomske in socialne vidike. »Izkusiti naravo – razumeti naravo« je moto parka, ki vidi svojo pomen v vlogi pionirja v okoljskem izobraževanju.
- Promocija integracije in sprejemljivosti nacionalnega parka med lokalnim prebivalstvom, sodelovanje z obstoječimi lokalnimi organizacijami in izobraževalnimi institucijami ter vključenost lokalne populacije v prihodnje odločitve parka.
- Informiranje prebivalstva in zaposlenih o aktivnostih in načrtih parka.
- Predstavljanje nacionalnega parka in zaposlenih v vseh razpoložljivih medijih, kot so časopisi, revije, radio in televizijo ter lastne publikacije kot so letna poročila, obletnice, odprti dnevi, razstave in lokalni festivali.

5.3.1.1.3 Ukrepi za področje raziskav

- zbiranje osnovnih informacij o pokrajini, naravni in kulturni dediščini območja, naselja in infrastrukture, prejšnje in zdajšnje rabe tal ter izvajanje strokovnih raziskav za implementacijo ciljev parka;
- spremljanje doseganja ciljev upravljanja parka;
- raziskovanje in dokumentiranje razvoja gozdnih ekosistemov z dolgoročnim spremljanjem stanja;
- spremljanje človeškega vpliva na park in njegove ekosisteme;
- spremljanje socialno-ekonomskih in socialno-ekoloških odnosov med parkom, okoliškim območjem, obiskovalci in lokalnim prebivalstvom, ki vplivajo na regionalni razvoj;
- eksploatacija in procesiranje raziskovalnih rezultatov za varovanje narave in znanost, za okoljsko izobraževanje in odnose za javnostmi. Rezultati raziskav bodo dostopni vsem mestom in vsem blizu parka ter vsem strokovnim in drugim podpornikom parka;
- interpretacija in pregled raziskovalnih rezultatov, pomembnih za nacionalni park.

5.3.1.1.4 Ukrepi na področju rekreacije

- spodbujanje trajnostnih oblik rekreacije in doživetij v naravi z dobro organiziranim omrežjem

parkovnih poti, ki je prikazano v posebnem vodiču in kjer so izvzeta posebej občutljiva območja, ki niso odprta za obiskovalce (vse dejavnosti je potrebno spremljati in ugotavljati njihovo kompatibilnost z naravo);

- doživljanje nepokvarjene narave oz. divjine je omogočeno s tematskimi potmi ali posebej določenimi dnevi ter programi kot so »holistično doživetje« ali »dan doživetja narave«;
- razvoj in gradnja moderne turistične infrastrukture za obiskovalce in rekreacijske aktivnosti, kot so omrežje poti, turistični centri z izobraževalno in rekreacijsko vlogo ter atraktivno ponudbo, ki prispeva k obisku turistov in večji sprejemljivosti za lokalno prebivalstvo (lokacije za centre in informacijske točke so določene ob robu parka);
- turistični centri informirajo obiskovalce o prenočiščih, restavracijah in drugih znamenitostih v okolici, za varnost obiskovalcev skrbi naravovarstvena policija;
- sodelovanje s širšo regijo in naselji, ki niso del parka ter čezmejno sodelovanje s češkim delom parka Šumava.

5.3.1.1.5 Ukrepi za integracijo naravnega parka v regiji

- Krepitev ekološke, kulturne in ekonomske vloge regije v okolici parka. Ob ustanovitvi in razširitvi parka je bila ena od prednostnih nalog regije pozitiven vpliv na regionalni razvoj, še posebej na razvoj turizma. Razvoj turistične infrastrukture in ponudba parka je ekonomski motor regije in je v celoti izpolnil zastavljen cilj. Razvoj turizma je bil ena od prioriteta parka, rezultat je ekološko ekonomski model regije z ohranjeno naravno in kulturno krajino.
- Zaščita gozdnih meja naravnega parka in preprečitev vplivov iz nezavarovanih delov območja, določeni so ukrepi za varovanje mejne linije širine 500 metrov, kjer lahko pride do konfliktov z drugimi namenskimi rabami.
- Varovanje višinskih gozdov pred boleznimi in vključevanje lastnikov gozdov v proces vzdrževanja in ohranjanja.
- Promocija čezmejnega sodelovanja Bavarian Forest in Šumava National park, ki jo park razume kot edinstveno priložnost za bilateralno sodelovanje evropskega pomena. Najbolj pomembni dosežek na tem področju so skupni dogovorjeni cilji in aktivnosti na področju zaščite narave, raziskav, rekreacije in kulture. Primer takega sodelovanja so gozdna pohodniška pot, skupni informacijski in komunikacijski center na železniški postaji na meji med obema parkoma, kooperativno sodelovanje obeh naravovarstvenih policij, upravljanje posebnih območij Nature 2000 in skupni raziskovalni projekti. Vse skupne aktivnosti in že obstoječe pohodne poti v obeh parkih pomembno prispevajo k razumevanju med ljudmi in sprejetosti nacionalnih praks v regiji.
- Trajnostno okoljski ukrepi za izboljšanje delovanja kmetijstva in gozdarstva v območjih okoli

parka, ki pomenijo zatočišča živalim pozimi in prispevajo k ohranjenosti habitatov v parku.

- Uporaba lokalnega javnega transporta za obiskovalce, ki jih je več sto tisoč na leto, 90 % obiskovalcev pride z lastnim prevozom, zato je omogočen dostop do parka z javnim transportom, z gozdno železnico in avtobusom.
- Informacije in vključevanje lokalnih skupnosti o načrtih in ukrepih parka.

Sistemske ureditve predstavljenih državah EU imajo v primerjavi s Slovenijo urejen vmesni, regionalni nivo urejanja in načrtovanja. V Sloveniji je regionalni načrt ali regionalna prostorska zasnova na ravni pobude občin in v praksi ni uveljavljen.

6 PREDSTAVITEV IN ANALIZA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO

6.1 Pomurje

Pomurje leži na skrajnem severovzhodu Slovenije in meji na tri države, na severu na Avstrijo, na vzhodu na Madžarsko in na jugu na Hrvaško ter ima pomembno geostrateško lego v srednjeevropskem prostoru. Pomurska pokrajina je bila v zadnjih desetletjih po Vrišerju (1990) in Plutu (1998) geografsko opredeljena, kot makro regija ter je še danes uveljavljena, kot ena izmed statističnih regij Slovenije. Po velikosti se uvršča na sedmo mesto in predstavlja 6.6 % celotne površine Slovenije in 5,8 % njene populacije. Geografsko zaokrožena pokrajina se deli na ravninski svet ob reki Muri in gričevnato pokrajino Goriškega na severu ter Lendavske, Ljutomersko-ormoške in Radgonsko-kapelske gorice na jugovzhodnem delu regije.

Slika 7: Geostrateška lega Pomurja v Evropi (Regionalni razvojni program Pomurje 2014-2020, 2015)

Figure 7: Geostrategic position of Pomurje in Europe (Regional Development Programm of Pomurje 2014-2020, 2015)

V nadaljevanju bomo predstavili razvojne in strateške dokumente Pomurske regije, to je Regionalni razvojni program Pomurje 2014-2016 ter Strategijo razvoja in trženja turizma v Pomurju za obdobje 2014-2020. Oba dokumenta sta pomembna za usmerjanje prostorskega razvoja ter razvoja dejavnosti na regionalni ravni v prihodnjem finančnem obdobju. Predstavili bomo oceno stanja v regiji, strateške

cilje in razvojne prioritete RRP. Podrobneje se bomo posvetili področju turizma in predstavili temeljne usmeritve Strategije za razvoj in trženje turizma.

6.1.1 Regionalni razvojni program Pomurje 2014-2016

Regionalni razvojni program Pomurske regije 2014-2016 (v nadaljevanju RRP) je temeljni programski dokument na regionalni ravni in je sestavljen iz programskega in strateškega dela. V strateškem delu RRP je na osnovi ocene stanja in analize prejšnjega programskega obdobja opredeljena Strategija razvoja Pomurja 2014 z vizijo razvoja Pomurja, strateškimi in horizontalnimi cilji regionalnega razvoja ter razvojnimi prioritetami in ukrepi. Programski del RRP ugotavlja skladnost z nacionalnimi strateškimi dokumenti, opredeljuje finančni okvir in pomembne projekte, določa sistem spremljanja izvajanja in sistem informiranja ter obveščanja javnosti.

6.1.1.1 Analiza stanja in izzivi regije

Na osnovi analize in ocene stanja so opredeljeni vsebinski izzivi na področju demografije, gospodarstva in okolja ter prostora.

Na področju demografije je ključnega pomena ustavitev trendov upadanja števila prebivalstva in bega možganov, povečanje stopnje zaposlenosti prebivalstva, zmanjšanje stopnje revščine prebivalstva in izboljšanje izobrazbene strukture prebivalcev ter zdravstvene kazalce v regiji.

Izzivi na področju gospodarstva so prestrukturiranje tradicionalne industrije, povečanje prodaje izdelkov na razvitih EU trgih, okrepitev vlaganj v R&R in dvig tehnološke zahtevnosti ter storitev, spodbujanje podjetništva, inovativnosti in ustvarjalnosti v družbi, povečanje stopnje samooskrbe z lokalno pridelano hrano ter spodbujanje promocije in razvoja inovativnih turističnih produktov in storitev.

Ključni izzivi na področju okolja in prostora so varovanje in ohranjanje naravne ter biotske pestrosti pokrajine, energetska samozadostnost regije, povečanje izrabe obnovljivih virov energije, izboljšanje kakovosti zraka, trajnostne mobilnosti in infrastrukturne opremljenosti ter izkoriščanje potenciala degradiranih območij.

6.1.1.2 Cilji in razvojne prioritete

Na osnovi ocene stanja, SWAT analize in razvojnih potencialov regije RRP poudarja v programskem obdobju 2014 – 2020 štiri strateške cilje:

1. Razvoj konkurenčnega in zelenega gospodarstva, temelječega na znanju, inovativnosti, podjetnosti, povezovanju in družbeni odgovornosti.
2. Povečanje preskrbe z zdravo, ekološko pridelano hrano iz lastnih virov (krepitev obstoječih in vzpostavitve novih kulinaričnih tržnih blagovnih znamk, intenzivna promocija prekmurskih jedi in dvig kakovosti kulinaričnih storitev, kulinarične delavnice, razvoj vinskega turizma, trženje lokalnih produktov podeželja ter čezmejno eno-gastronomsko sodelovanje).
3. Zagotovitev spodbudnega družbenega okolja, kjer vsi posamezniki stremijo k zdravju in v celoti razvijajo svoje potenciale (izobraževanje, vključevanje ranljivih skupin, kakovostne socialne in zdravstvene storitve, osveščanje prebivalstva o zdravem načinu življenja, spodbujanje kreativnosti, inovativnosti in ustvarjalnosti).
4. Zagotovitev energetske samozadostnosti regije, izboljšanje stanja njene infrastrukturne opremljenosti ob varovanju njenih naravnih virov.

Razvojna vizija in strateški cilji so opredeljeni skozi štiri razvojne prioritete, devet investicijskih področij in triindvajset ukrepov. Opredeljeni so tudi horizontalni cilji in načela uravnoveženega regionalnega razvoja, ki skrbijo za trajnost in skladen razvoj, razvojno partnerstvo, enake možnosti in nediskriminacijo ter sodelovanje in povezovanje.

Podrobneje bomo predstavili investicijska področja, ki se nanašajo na podeželje, turizem, ohranjanja naravne in kulturne dediščine in izobraževanje ter osveščanje prebivalstva.

Področje zeleno gospodarstvo podpira razvojne potenciale regije na področju trajnostnih in inovativnih rešitev ter produktov na področju prehrane, turizma in obnovljivih virov energije. To področje podpirata ukrepa sonaravno kmetijstvo in gozdarstvo ter razvoj turistične destinacije in inovativnih turističnih produktov. Izvajanje ukrepov se meri z kazalniki števila kmetijskih zemljišč v uporabi z ekološko pridelavo ter povprečna letna rast nočitev.

Področje razvoja talentov, ustvarjalnosti ter krepitev zdravega in življenjskega sloga zagotavlja dostopno in kakovostno vzgojo ter izobraževanje za vse spodbuja usposabljanje ranljivih skupin prebivalstva za lažjo zaposljivost in krepi zdrav, aktivni življenjski slog prebivalcev ter usklajuje ponudbo in povpraševanje na trgu dela. To področje podpirata ukrepa vlaganje v znanje za boljšo zaposljivost ter krepitev zdravja in spodbujanja življenjskega sloga prebivalcev. Izvajanje ukrepov se meri s kazalniki števila udeležencev vključenih v program spodbude za zaposlitev in programe izobraževanj in usposabljanj ter številom projektov, ki imajo pozitivni vpliv na zdrav življenjski slog

Slika 8: Razvojne prioritete, investicijska področja in ukrepi RRP Pomurje 2014-2020 (Regionalni razvojni Pomurje 2014-2020, 2015)

Figure 8: Development priorities, investments and measures of RRP Pomurje 2014-2020 (Regional Development Programm of Pomurje 2014-2020, 2015)

Namen področja razvoja kulture in umetniškega ustvarjanja povečuje dvig kulturnega potenciala prebivalstva. To področje podpira ukrep spodbujanje dostopnosti do kulturnih vsebin in kulturno umetniškega potenciala. Ukrep se meri s kazalnikom števila projektov in programov na področju kulture in umetnosti.

Področje čisto okolje in ohranjena narava spodbuja vlaganja v ohranjanje naravnih virov, obnovo degradiranih območij, boljše ekološko stanje voda, ohranitev biotske raznovrstnosti in ustvarjanje pogojev za večjo kvaliteto bivanja lokalnega prebivalstva. To področje podpirajo ukrepi čisto in zdravo življenjsko okolje, prilaganje na podnebne spremembe in ohranitev biotske raznovrstnosti. Kazalniki za izvajanje ukrepov so delež prebivalstva z boljšo oskrbo z pitno vodo, število vodnih teles v izboljšanem stanju, delež prebivalcev z koristmi od ukrepov varstva pred poplavami, površina habitatov z izboljšanim ekološkim stanjem in zagotovljena kakovostna interpretacija biotske raznovrstnosti in varstva kulturne dediščine.

Področje trajnostne mobilnosti in urejanje prostora spodbuja vlaganja v razvoj javne prometne infrastrukture, spodbuja rabo javnega prometa in trajnostne mobilnosti z namenom izboljšati kakovost življenjskega okolja in bivanja prebivalcev v regiji. To področje podpirajo ukrepi izboljšanja prometne infrastrukture, spodbujanje uporabe javnega prometa in podpora trajnostni mobilnosti ter regijsko prostorsko načrtovanje. Izvajanje ukrepov se meri z številom izvedenih projektov iz področja spodbujanja uporabe javnega prometa, z dolžino novozgrajenih kolesarskih in rekreacijskih poti ter številom izvedenih medobčinskih skupnih projektov.

Področje kakovost življenja na podeželju spodbuja razvoj novih delovnih mest, zmanjšuje socialno izključenost in stopnjo tveganja revščine ter izgradnjo infrastrukture za izboljšanje in dvig kvalitete življenja na podeželju. To področje se uresničuje zaradi ukrepov spodbujanja podjetniške aktivnosti, socialne vključenosti in razvojnih partnerstev na podeželju ter dviga kvalitete življenja na podeželju. Kazalnika za izvajanje ukrepov so število lokalnih razvojnih strategij v izvajanju, število novih delovnih mest na podeželju, število izvedenih projektov oživljanja vaških jeder in število prebivalcev, deležnih novih ali izboljšanih informacijskih in komunikacijskih storitev.

6.1.2 Strategija razvoja in trženja turizma v Pomurju za obdobje 2014-2020

Strategija razvoja in trženja turizma v Pomurju za obdobje 2014-2020 (v nadaljevanju strategija) je nastala kot rezultat sodelovanja med javnim, zasebnim in civilnim sektorjem. Namen strategije je krepitev obstoječe in razvoj nove turistične ponudbe, boljša organiziranost turizma in vzpostavitev sistema financiranja za uresničevanje strategije.

Strategijo sestavljajo obsežna analiza stanja, vizija in cilji regije, opredelitev strateških prioritet, razvojna in trženjska strategija z opredelitvijo ciljnih skupin, tržna znamka Pomurje, komunikacijska strategija, strategija geografskih trgov in vstopa na njih ter model organiziranosti na ravni regije. V predstavitvi strategije bomo izpostavili vsebine povezane z prostorskim razvojem turizma.

6.1.2.1 Analiza stanja

Pomurski turizem prinaša le 3,7 % letnih prihodkov regijskega gospodarstva in je pod slovenskim povprečjem, čeprav število turističnih nočitev in prihodov rase. Regija se kot turistična destinacija še ni razvila kljub dobro razvitemu zdraviliškemu turizmu, oblikovanju podeželskega turizma in dobro razviti kolesarski mreži, turističnih in tematskih poti ter izletniškim turizmom (RRP Pomurje 2014-2020, 2015).

Primarno ponudbo Pomurja predstavljata predvsem ohranjena narava s kulturno krajino in dediščino. V regiji so tri zavarovana območja narave, Krajinski park Goričko, Krajinski park Ljutomerski ribniki - Jeruzalemske gorice in Krajinski park Negova. V območje Nature 2000 je vključenih 47 % površine celotne regije, ki predstavljajo priložnost za razvoj trajnostnih turističnih produktov in ponudbe. Krajinski park Goričko je v strategiji opredeljen kot edinstveno območje ohranjene narave na stičišču treh držav osrednje Evrope. Z bogato kulturno dediščino in podeželskimi ponudniki sestavlja celoto, ki je v Sloveniji že prepoznavna kot pomurska sub-destinacija. Termalne, mineralne in termo-mineralne vode so med najpomembnejšimi naravnimi viri v Pomurju, ki jih ustrezno izkoriščajo v šestih termalnih kopališčih in 22 vrtinah za izkoriščanje geotermalne energije. Turistično zanimive vode za različne aktivnosti so termalne vode za zdravilišča, reka Mura in njeni rokavi, reka Ledava, Bukovniško jezero, Ledavsko jezero, Gajševsko jezero, Ribniki pri Gradišču in gramoznice predvsem za razvoj ribolovnega turizma in drugih vodnih športov. Reka Mura je geografsko najbolj dominantna naravna danost pokrajine. V Pomurju je evidentiranih 1342 enot nepremične dediščine, pomembna pa je tudi premična kulturna dediščina, kot so tradicionalne obrti in kulturni običaji. Pomurski gradovi ponujajo zanimive in privlačne vsebine za obiskovalce, pomemben del pomurske dediščine pa predstavljajo tudi mlini in brodovi na Muri, cerkve, obnovljena vaška jedra in panonske hiše, romska naselja ter sakralna dediščina. Živo kulturno dediščino predstavljajo pustne šege, peka prazničnih pogač, lončarstvo, pletenje košar, slamo-krovstvo in kovaštvo.

Sekundarno ponudbo predstavlja turistična infrastruktura in storitve, ki omogočajo turistom bivanje na zeleni turistični destinaciji. Večina nastanitvene ponudbe se nahaja v zdraviliščih Moravske Toplice, Banovci, Radenci in Lendava, ki jih dopolnjujejo zasebne nastanitve na njihovem ožjem območju. V hotelih je nastanjenih 51 % turistov, 15 % jih je v kampih ter 34 % v drugih nastanitvenih objektih majhnih ponudnikov, ki na trgu ne nastopajo povezano (apartmajska in počitniška naselja, turistične kmetije z nastanitvijo, zasebne sobe...). Število zasebnih nastanitev v Pomurju upada, povečala se je zasedenost hotelov, največji obisk je bil v občini Moravske Toplice, ki je bila peta najbolj obiskana občina v Sloveniji.

Pohodniški in kolesarski turizem je v porastu v Sloveniji in v svetu. Pomurje je s svojimi naravnimi danostmi, kot so ravninska in rahlo valovita območja porasla z gozdom ter malo prometnimi cestami, privlačno za kolesarje in pohodnike. Pomursko kolesarskega omrežja je skupaj z Goričkim del evropskega kolesarskega omrežja. Kolesarska pot ob nekdanji železni zavesi, znana pod imenom EuroVelo 13 je sestavni del evropskega omrežja daljinskih kolesarskih povezav. Na področju Pomurja je 22 označenih kolesarskih povezav, v celotni dolžini več kot 700 km, ki jih dopolnjuje več kot 60 pohodniških in kolesarskih poti za domačine in turiste. Osnovna turistična infrastruktura (gostinstvo in nastanitve) ob teh poteh je zasebna in pogosto slabo označena ter nepovezana, slabo so v omrežje vključene tudi kulturne in naravne ter druge znamenitosti. Za razvoj podeželja je spodbujanje razvoja

turistične ponudbe ob omrežju kolesarskih in pohodniških poti priložnost, v katero bi se lahko vključili zasebniki, občine in krajinski parki. Veliko je tudi urejenih vinskih cest, kjer obiskovalci lahko spoznajo posamezna vinorodna območja.

Tabela 17: Obstoječa struktura gostov v Pomurju

	TIP	MOTIV	PONUDBA
	DRUŽINE starši z otroci ali stari starši z vnuki	skupno preživljanje časa, izobraževanje, aktivnosti, počitek, zabava	raziskovanje narave in kulture, zabava, kolesarjenje, kopanje, (etnološki) dogodki
	PARI/MLADI	umik, počitek, uživanje, zabava, zdravje, aktivnosti, dobro počutje	programi dobrega počutja, kulinarika, kolesarjenje, nordijska hoja, golf, eko in etno turizem
	60+ brez otrok, upokojenci, preskrbljeni	zdravje in dobro počutje, oddih, aktivnosti, zabava, kultura, izobraževanje	preventivni in kurativni programi, dogodki, organizirani ogledi
	SKUPINE interesne, organizirane	glede na interese; zabava, izobraževanje, priprave športnikov	verski turizem, dogodki, kulturni turizem, kolesarjenje, nordijska hoja, zdravstveni turizem, zabava
	POSLOVNI TURIZEM poslovni partnerji	poslovni obisk, srečanje, sestanki, motivacijski programi	motivacijska potovanja, seminarji, kulinarika ...

Slika 9: Struktura gostov v Pomurju (Strategija razvoja in trženja turizma v Pomurju 2014-2020, 2014)

Figure 9: Guest structure in Pomurje (Pomurje Tourism Development and Marketing Strategy 2014-2020, 2014)

Pomurje ima bogato in prepoznavno kulinarčno tradicijo in kakovostna vina, ki omogoča razvoj gastronomskega turizma. Določeni pridelki, kot so Prleška tunka, Prekmurska šunka in Štajersko-prekmursko bučo olje so tudi geografsko zaščiteni. Blagovna znamka »Diši po Prekmurju« združuje ponudbo kakovostnih izdelkov in tradicionalne gastronomije. Kolektivna blagovna znamka »Krajinski park Goričko« združuje 39 kmetij s ponudbo pridelkov in izdelkov, kot so jabolka, likerji, olja, vina in podobni izdelki. Vinotoči, vinske kleti in šampanjska klet Radgonskih gorc so zanimive za vse ljubitelje kakovostnih vin. Kakovost storitev ponudnikov hrane ne sledi kvaliteta prekmurske kulinarike, zato izziv na tem področju predstavlja dvig kakovosti kulinarčnih storitev in krepitev ter promocija obstoječih blagovnih znamk.

Slika 10: Vrste nastanitve v Pomurju (Strategija razvoja in trženja turizma v Pomurju 2014-2020, 2014)

Figure 10: Types of accommodations in Pomurje (Pomurje Tourism Development and Marketing Strategy 2014-2020, 2014)

Turistične prireditve, kot so kulturne, športne, kulinarčne in zabavne velikokrat temeljijo na tradiciji, običajih in obrteh. Občine dajejo različnim dogodkom velik pomen in jih vključujejo v svojo turistično promocijo. Lovski turizem na Goričkem, izleti po Muri, romsko naselje, pustolovski park v Dobrovniku in igrišče za golf v Moravskih Toplicah so še del pestre turistične ponudbe v Pomurju. Turistična ponudba manjših ponudnikov je razdrobljena, brez skupne promocije in programov za turiste. Povezovanje in sodelovanje je za promocijo obstoječih in razvoj novih turističnih produktov nujno za prepoznavnost določenega turističnega območja.

V analitičnem delu strategije razvoja in trženja turizma je bila izvedena analiza turistov, ki prihajajo v Pomurje zaradi želje po oddihu, preventivno in kurativno zdravljenje, naravne lepote in mir. Za goste z višjo kupno močjo želijo turistični ponudniki tržiti zdrav življenjski slog (pohodniške in kolesarske

poti, terme, razvoj eno-gastronomije), za kar je potrebna inovativna, kakovostna in butična ponudba turistične infrastrukture. Trženje na regionalni ravni še ni vzpostavljeno, regija ne nastopa kot celovita enota, ponudba je parcialna in razdrobljena.

V strategiji je opredeljenih pet tematskih področij trženja, ki se medsebojno povezujejo in gradijo celostno podobo Pomurja. Ogledi kulturne dediščine in tečaji domačih obrti ter tradicionalne in druge prireditve dopolnjujejo ponudbo bogate naravne dediščine. Organizirano opazovanje flore in favne je v začetni fazi, ki jih dopolnjujejo učne poti in različni strokovni programi javnih zavodov, turističnih agencij in društev ter doživljajske delavnice na kmetijah. Razvit kmečki in vinski turizem, omogočena degustacija in prodaja lokalnih in ekoloških produktov na kmetijah ter organizacija kulinaričnih dogodkov je tretje tematsko področje, ki je zanimivo za trženje in ga lahko še nadgradimo z dodatnimi turističnimi produkti, kot so kulinarične delavnice in drugi podobni dogodki. Pomurje je najbolj prepoznavno po močno razvitem zdraviliškem in tudi zdravstvenem turizmu, ki ga lahko nadgradimo z butično ponudbo in v povezavi z energetske točkami ter naravnimi danostmi. Aktivni oddih je zadnje tematsko področje in pomemben del ponudbe v Pomurju, predvsem na področju kolesarjenja, nordijske hoje, ribolova in vodnih športov.

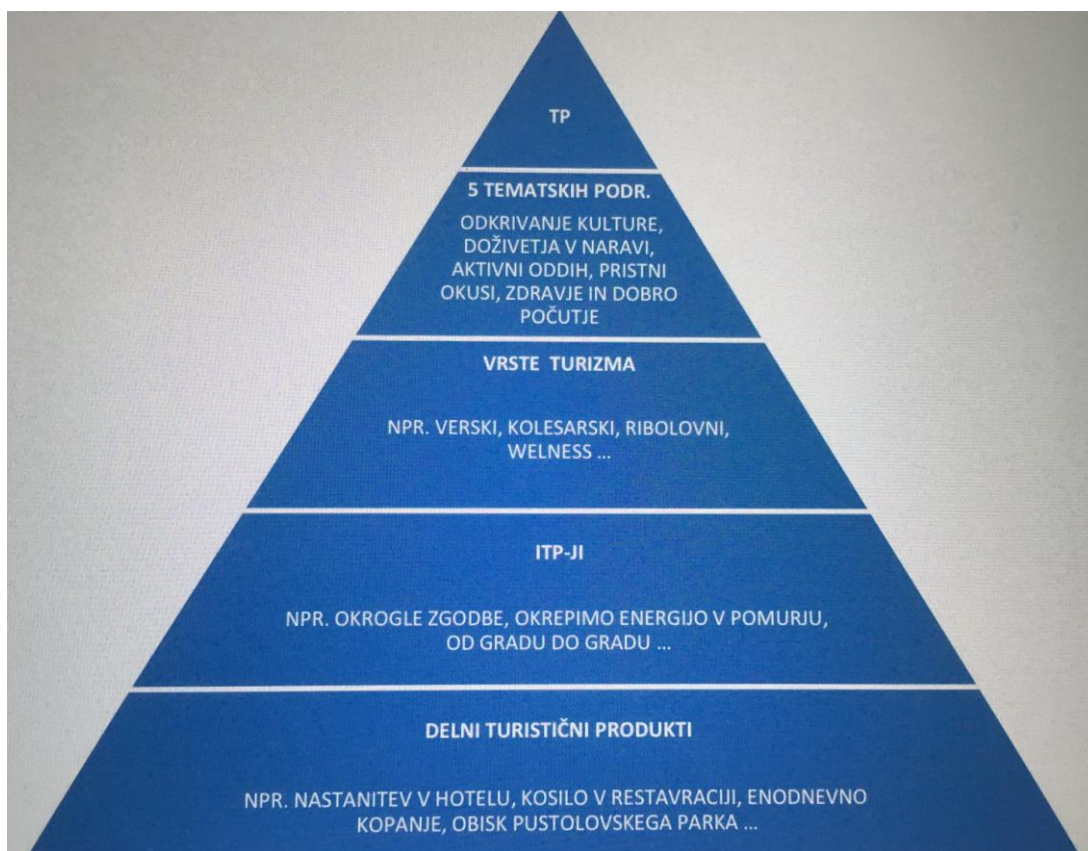
Organizacijo turizma v regiji predstavljajo Pomurska turistična zveza, ki povezuje lokalne in civilne pobude, v kateri se združujejo turistična društva, občinske in območne turistične zveze. V Pomurju se vzpostavlja tudi krovna institucija, katere namen je upravljanje in trženje Pomurja kor turistične destinacije, to je regionalna destinacijska organizacija (RDO). Večina organizacij v Pomurju je sama skrbela za promocijo, občine so same nepovezano pripravljale svoja gradiva, zato veliko promocijskih aktivnosti ni prineslo želenih rezultatov. Osnovna naloga v programskem obdobju 2014-2020 je primerna organiziranost turizma v regiji in vzpostavitev regionalne destinacijske organizacije s ciljem skupne promocije in turistične destinacije Pomurje, ki bo vključevala tudi zasebni sektor in lokalno prebivalstvo.

6.1.2.2 Vizija turizma v regiji

Vizija turizma v regiji je predstavljena z naslednjimi stavki: *»Pomurje bo postalo prepoznavna turistična destinacija miru in zdravja, ki bo ohranila pristnost. Svojim prebivalcem bo omogočala celosten razvoj lastnih prebivalcev in visoko kakovost življenja, gostom pa zagotavljala prostor in storitve za sprostitev, poživitev in pristna doživetja«* (Strategija ..., 2014: str. 72).

Cilji strategije so kvalitativni in kvantitativni ter se navezujejo na lokalno prebivalstvo in zaposlene, lastnike turističnih podjetij, goste in okolje. Kvalitativni cilji strategije so celostni razvoj potencialov v turizmu, partnersko upravljanje destinacije, povezano in usklajeno sodelovanje vseh deležnikov, rast

dodane vrednosti z izboljšanjem kakovosti, konkurenčnosti in inovativnosti turistične ponudbe, učinkovito in intenzivno trženje ter vzpostavitev prepoznavne turistične destinacije Pomurje.

Slika 11: Piramida turistične ponudbe in produktov v Pomurju (Strategija razvoja in trženja turizma v Pomurju 2014-2020, 2014)

Figure 11: Pyramid of touristic offer and products in Pomurje (Pomurje Tourism Development and Marketing Strategy 2014-2020, 2014)

Kvantitativni cilji za potrebe ugotavljanja uspešnosti razvoja turizma v Pomurju so število turistov in prenočitev ter povprečna doba bivanja. Ciljna povprečna letna rast števila turistov je 1-odstotna, leta 2018 bo tako 5-odstotna. Za spremljanje stanja so predlagani tudi drugi možni kazalniki za turistična podjetja, njihovo uspešnost, za zadovoljstvo gostov in zaposlenih ter druga področja vezana na samo regijo.

Tematska področja turističnega razvoja v Pomurju so zdravje in dobro počutje, doživetja v naravi (turizem na podeželju, turistične kmetije, naravni parki, ekološki turizem, kampi), aktivni oddih (aktivnosti v vseh letnih časih, športni turizem in avanture), odkrivanje kulture (običaji, kulturna dediščina, festivali...) in pristni okusi (gastronomija). Tematska področja so skladna s svetovnimi in

slovenskimi turističnimi trendi ter prilagojena primarni in obstoječi sekundarni turistični ponudbi. Razvojna strategija določa pet osnovnih tematskih področij. Krovno področje predstavlja razvoj in promocija Pomurja kot destinacije, ki zajema vsa tematska področja. Zadnja raven ostale in nove priložnosti omogoča umeščanje preostale nišne ponudbe. V okviru tematskih področij so opredeljene tudi interesne skupine turističnih ponudnikov in strateške razvojne smernice za usklajeno delovanje. Izvedene so bile tudi delavnice, kjer so sodelovali vsi deležniki v turistični dejavnosti. V skladu z rezultati delavnic, določenimi tematskimi področji in strateškimi razvojnimi smernicami so izoblikovani ukrepi, ki so porazdeljeni med vse deležnike.

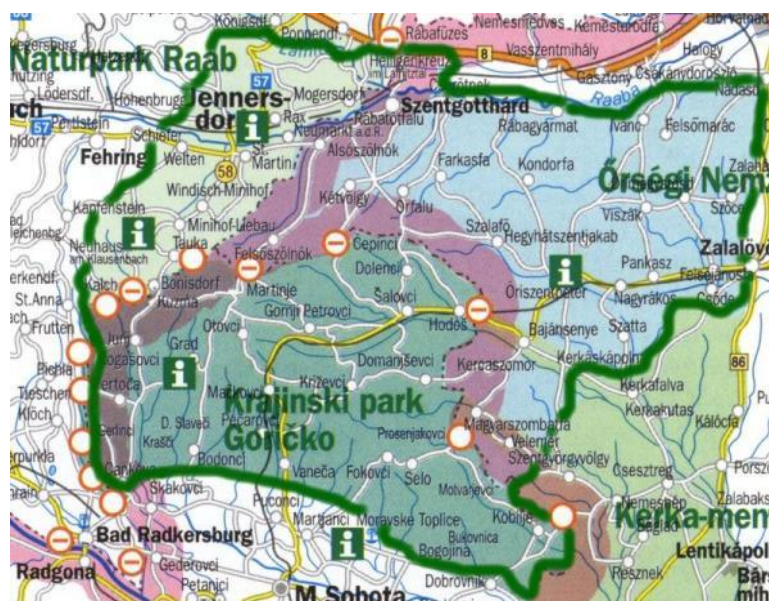
Strategija trženja je izdelana na osnovi opredelitve ciljnih skupin ter vzpostavitve tržne znamke Pomurje. Za razvoj destinacije Pomurje je pomembno prepoznati prednosti in razlike v regije, ki jo ločijo od drugih ter pričakovanja obiskovalcev. Družbeno-ekonomske razmere, svetovni in drugi dogodki ter stanje okolja vplivajo na razvoj turističnih trendov. Ciljne skupine turistov so zdraviliški («wellness») gostje, ljubitelji etno-gastronomskih razvajanj in kuharskih delavnic, rekreativni športniki (kolesarji, pohodniki, ribiči) in raziskovalci na področju opazovanja in doživljanja naravne, kulturne in etnološke dediščine, ljubitelji spoznavanja podeželja in lokalne kulinarike ter vin. Družine, upokojujence, pari in interesne skupine je potrebno nagovarjati glede na njihove želje in potrebe.

Tržna znamka Pomurje ponuja *»preplet ponudbe dobrega počutja in počitka z zanimivim in ohranjenim naravnim okoljem, tradicijo, kulinariko ter avtentičnim in specifičnim lokalnim prebivalstvom. Čustveno priložnost gradi na počasnejšem tempu, občutku miru, preprostem dostopu do avtentičnih doživetij, gostoljubnosti, sprejetosti in pristnih odnosov«* (Strategija ....., 2014: str. 158). Obstoječa tržna znamka »RE(J)DNO DOBRO« je izdelana za vsa področja delovanja Pomurja, zato bo za potrebe trženja turizma potrebna nadgradnja.

Strategija vstopa na geografske trge deli goste na domače in tuje, ki se med seboj razlikujejo glede na motive dopustovanja. 60 % gostov prihaja iz Slovenije zaradi zdraviliškega turizma, to so predvsem družine in upokojujenci. Cilji promocije in trženja na domačem trgu so nagovarjanje individualnega gosta, povečanje prepoznavnosti Pomurja, celovita promocija regije, privabljanje zahtevnejših gostov in trženje prek izbranih tematskih področij. Primarni tuji trgi v Pomurju so Avstrija, Nemčija, Rusija, Italija, Hrvaška, Srbija in Madžarska. Potencialne nove tuje trge predstavlja Beneluks, Skandinavija, Združeno kraljestvo, Francijo, Arabske države in Ameriko. Cilji promocije in trženja na tujih trgih so prepoznavnost Pomurja kot turistične destinacije za počitek in aktivno raziskovanje, oblikovanje promocijskih akcij za izbrane trge, izboljšanje obstoječe promocije vezane na zdraviliški turizem v povezavi s ponudbo celotne regije, oblikovanje celovite ponudbe regij, izkoriščanje potenciala dobre geografske lege, odpiranje novih letalskih povezav (Maribor) in čezmejno povezovanje ter oblikovanje skupnih programov.

6.2 Tri-deželni park Goričko - Oerseg – Raab

Park treh dežel Goričko (Slovenija) - Raab (Avstrija) - Oerszeg (Madžarska) predstavlja sodelovanje treh držav z namenom ohranitve naravne in kulturne dediščine ter gospodarskega sodelovanja. Posebnost tri-deželnega parka je pestrost narave in krajine ter stičišče različnih kultur. V Sloveniji je v območje tri-deželnega parka zajeto celotno Goričko, na Madžarskem Zalska in Železna županija ter v Avstriji južna Gradiščanska. Osnova za sodelovanje in ustanovitev tri - deželnega parka, je več skupnih programov in projektov, leta 1999 je nastala tudi skupna razvojna strategija s pomočjo programa Phare. Pravno formalno enotno upravljanje ni urejeno, vsak park ima svojega upravljavca z različnimi varstvenimi režimi.

Slika 12: Trideželni park Goričko - Raab - Oerseg (Natur Park Raab, 2016).

Figure 12: The Trilateral Park Goričko – Raab – Oerseg (Natur Park Raab, 2016).

Koordinirano upravljanje vseh treh delov parka predstavlja glede na različna sistemska izhodišča posameznih držav in stopnje varovanja velik izziv. Park Oerseg je zavarovan kot narodni park na nacionalni ravni, Raab kot naravni park na deželni ravni in park Goričko kot krajinski park na nacionalni ravni. Upravi na slovenski in madžarski strani parka delujeta v okviru nacionalne zakonodaje, uprava na avstrijski strani pa v okviru sveta sedmih občin. Avstrijski del parka deluje kot koordinator med lokalnim nivojem in institucijami, na Madžarskem ima park vlogo deželne institucije na področju varovanja narave. Slovenski del parka deluje kot mešanica obeh sistemov, vendar nima uradne vloge pri odločanju in načrtovanju na nacionalni ravni. Madžarski in tudi slovenski del parka sta bila ustanovljena z namenom varovanja narave, avstrijski del parka pa poudarja razvojno vlogo na področju turizma, podeželja in kmetijstva. Temelji za bolj formalno sodelovanje so bili postavljeni z memorandumom, podpisanim leta 2006 in leta 2009. Usmeritve vseh treh parkov so varovanje narave

in krajine skupaj s trajnostnim razvojem regije ter izboljšanje kakovosti življenja med lokalnim prebivalstvom. Skupni dogovorjeni cilji vseh treh parkov so varovanje in zaščita naravnih in kulturnih vrednot, načrtovanje in organizacija skupnih dogodkov in turističnih aktivnosti, skupno oblikovanje tiskanega materiala in spletne strani ter promocija parka, izobraževanja na področju narave in varovanja okolja, okoljske in gozdne šole, vzdrževanje habitatov in sodelovanje v evropskem programu »Green Belt« in drugih mednarodnih projektih.

	Krajinski park Goričko	Naravni park Raab	Nacionalni park Oerseg	Skupaj
Država	Slovenia	Austria	Hungary	
Ustanovitev	2003	1998	2002	
Upravljavec lokacija	Grad	Jennersdorf	Oeriszentpeter	
Zaposleni (2010)	11 redno 2 projektno+1EU 7 javna dela	1.5 redno 1 projektno	35 redno 3 projektno 5 kratkoročno	
Površina (ha)	46.200	14.213	44.000	105.200
IUCN kategorizacija	V	Ni kategoriziran	II	
Natura 2000	96 %	0	100 %	
Št. prebivalcev	25.000	10.000	16.000	51.000

Slika 13: Primerjava dejstev med tremi parki (Peterlin, Simoneti; 2013:5 povzeto po Dešnik in Domanjko, 2011)

Figure 13: Comparison of facts between the three parks (Peterlin, Simoneti; 2013:5 adapted from Dešnik in Domanjko, 2011)

Druge pomembne naloge so še predstavljanje tri-deželnega parka s skupnimi cilji na lokalni, regionalni in EU ravni, vključevanje lokalnega prebivalstva in nevladnih organizacij v aktivno varovanje narave in sodelovanje ljudi pri razvoju turizma, varovanju kulturne krajine in ohranjanju etnološke ter druge dediščine. Skupno upravljanje bi imelo pozitivne učinke tudi na finančnem področju saj bi samo en zavod izvajal vse skupne aktivnosti in naloge. V okviru memoranduma se je razvila tudi ideja o skupni nominaciji za uvrstitev na seznam svetovne dediščine (UNESCO). Intenzivnejše sodelovanje med vsemi tremi deželami se je začelo v letu 2012 (Peterlin, Simoneti; 2013).

Multikulturalnost, večjezičnost, različna zgodovina dela parka ter druge raznolikosti so posebnosti parka, ki bi jih s skupno promocijo lažje tržili in naredili park prepoznaven v evropskem in svetovnem

merilu.

V nadaljevanju bomo predstavili osnovne značilnosti naravnega parka Raab in nacionalnega parka Oerseg, ki skupaj s KPG tvorita park treh dežel.

6.2.1 Naravni park Raab

Naravni park Raab v velikosti 14.213 ha na jugu avstrijske Gradiščanske je bil odprt leta 1998 in vključuje občine Jennersdorf, Minihof Liebau, Mogersdorf, Muehlgraben, Neuhaus am Klausenbach, St.Martin an der Raab in Weichselbaum. Park je bil ustanovljen na deželni ravni in deluje na osnovi letnih planov z nalogami na področju varovanja naravne in kulturne dediščine, turizma, izobraževanja in regionalnega razvoja. Park. Osnovi cilj parka je ohraniti ravnotežje med pestrimi živalskimi in rastlinskimi vrstami ter delovanjem človeka, prednostna naloga parka pa je razvoj trajnostnega turizma (Natur Park Raab, 2016).

Park je dobil ime po reki Raab, ki teče skozi dolino parka in meji na vzhodni rob Alp, zato tu uspevajo tudi rastline in živali kot so gorski urh, planinski in veliki pupek. Med rastlinami lahko poudarimo zimsko in gozdno preslico ter avstrijski divjakovec. Večji kraji na reki Raab so Passail, Gleisdorf, Feldbach, Fehring in Jennersdorf ter na madžarski strani Szentgotthard. V reki Raab so tudi sladkovodne ribe, kot so smuči, somi in krapi, ob njej se zadržujejo žabe, krastače in močerade. Reka Raab ponuja tudi primerno življenjsko okolje za vidro, v mrtvih rokavih živijo tudi vodomci. Breze in različne vrste vrbe tvorijo značilno vegetacijo ob reki, kjer se nahajajo tudi bezeg in različno jagodičevje. Za ohranjanje tradicionalnih obrti je ustanovljeno tudi društvo, ki spodbuja ohranjanje starih oblik obrti s prilagoditvijo sodobnemu času (Natur Park Raab, 2016).

Naravni park Raab se predstavlja samostojno in skozi širšo regijo Gradiščansko ter v okviru združenja avstrijskih naravnih parkov s skupnimi publikacijami in spletom. Predstavitvena dokumentacija in informativno gradivo poudarjata turistično in rekreacijsko vlogo parka. Celostno ponudbo parka predstavlja naravna in kulturna dediščina, kot so mlini, rimski ostanki in muzej, gradovi, tematske in izobraževalne poti ter kulinarične posebnosti krajine. Ponudbo parka dopolnjuje doživljajski turizem, kot je vožnja s kanuji po reki Lafnitz in Raab ter turizem okoliških term. Iniciativa je na strani ponudnika in ne na strani obiskovalca. Vodenje po parku izvajajo usposobljeni vodiči naravnega parka, ki predstavljajo značilnosti in posebnosti parka ter regije. V gradivu za obiskovalce so predstavljeni tematski dnevni in več dnevni izleti ter počitnice, kjer so vključeni lokalni ponudniki turističnih produktov. Ponudba je raznovrstna in za različne ciljne skupine kot so šole, podjetja, družine in posamezniki. Turistično infrastrukturo v parku predstavljajo omrežje rekreacijskih, tematskih in kolesarskih poti ter prostori za počitek, igro, učenje in kulinariko (Natur Park, 2016).

6.2.6 Nacionalni park Oerseg

Narodni park Oerseg na Madžarskem je bil ustanovljen leta 2002 in meri 44.000 ha. Leži v južnem delu Železne in Zalske županije. Celotni park je v območju Nature 2000 in je kot narodni park nacionalnega pomena prioriteto namenjen varovanju naravne dediščine. Ime Oerseg pomeni Stražno krajino, ki je dobilo ime po varuhih območja pred madžarskim osvajanjem in so naseljevali značilno krajino bogato z gozdovi in travniki.

Gozdovi pokrivajo 63 % Oerseg nacionalnega parka, kjer prevladujejo hrast, bukev, gaber in smreka ter združbe breze in jesenske vrese. Gričevnata pokrajina z rekami Zalo, Krko in Rabo in potoki, travniki in močvirji dopolnjujejo bogato gozdno pokrajino. Območje je bogato tudi z rastlinskim in živalskim svetom, predvsem z metulji in kačjimi pastirji, več vrstami dvoživk in žab ter pticami, kot so črna štorčija in kosec ter vidra. Gozdovi so tudi polni divjadi kot so divji prašiči, srne in jeleni. Velik del območja je naseljen z avtohtonimi madžarskimi konji in govedom. Park ima veliko zoološko in botanično vrednost ter vodne habitate, za namene izobraževanja in rekreacije so zgradili minimalno turistično infrastrukturo, kot so gozdna šola, razgledni stolp ter izobraževalne poti. Ohranjene obrambne vasi »szeres«, ki so zgrajene po vrhovih gričevja parka predstavljajo pomembno naselbinsko dediščino. Arhitekturno dediščino predstavljajo panonske belo pobarvane lesene hiše, krite s slamo, posebnost pa so zaokrožene hiše z dimljeno kuhinjo. Muzejska vas Szalafo-Pityerszer je primer tipične vasi z hišami, gospodarskimi poslopji in domače obrti iz konca 19. stoletja (Visit Hungary, 2016).

6.3 Krajinski park Goričko

V tem poglavju bomo predstavili geografske značilnosti KPG in prostorske analize obravnavanega območja, ki smo jih razdelili na tri vsebinske sklope. Prvi sklop predstavlja zunanje potenciale za razvoj turizma v širšem in ožjem prostoru, drugi sklop naravne danosti in zadnji vsebinski sklop ustvarjene danosti. V nadaljevanju bomo izdelali analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti (v nadaljevanju SWAT) ter oceno primernosti prostora za razvoj turizma.

Karte in grafični prikazi prostorskih analiz so izdelani na osnovi kartografskih in geodetskih podlag ter vsebin, ki so posebej navedene v virih za področje kartografije.

6.3.1 Geografske značilnosti območja

V tem poglavju bomo predstavili geografsko členitev in lego Goričkega ter družbeno geografske značilnosti. Naravno geografske značilnosti so predstavljene v okviru analize naravnih danosti.

6.3.1.1 Geografska členitev in lega

Krajinski park Goričko leži na skrajnem severovzhodnem delu Slovenije na robu subpanonskega sveta in ob tromeji z Avstrijo in Madžarsko. Ustanovljen je bil z Uredbo o krajinskem parku Goričko leta 2003 na podlagi zakona o ohranjanju narave z namenom ohranjanja naravne in kulturne krajine. V krajinski park Goričko je vključenih 11 pomurskih občin, ki predstavljajo geografsko zaokroženo celoto Goričko. To so Cankova, Dobrovnik, Gornji Petrovci, Grad, Hodoš, Kobilje, Kuzma, Moravske Toplice, Puconci, Rogaševci in Šalovci.

6.3.1.2 Družbeno-geografske značilnosti

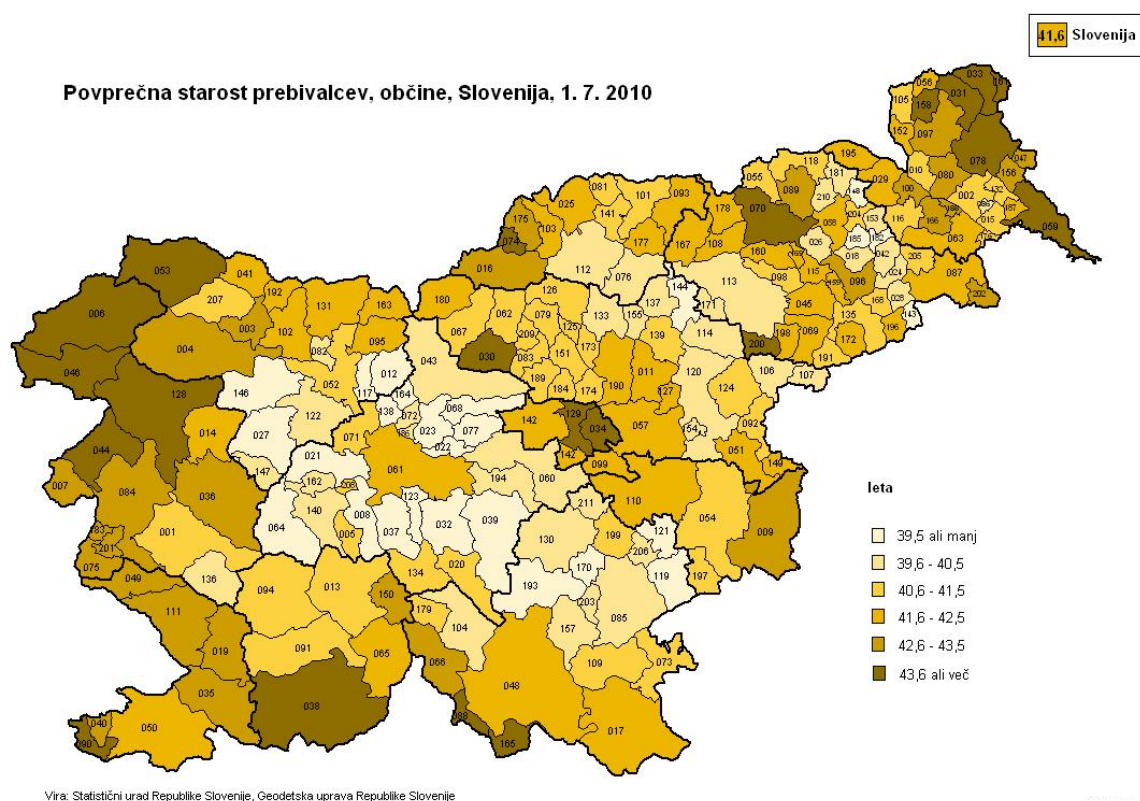
Arheološke najdbe na območju Goričkega so dokazale obstoj naselij že v mlajši kameni dobi. Sledove naselij so našli na porečjih Ledave, Krke in Kobiljanskega potoka, za najpomembnejšo prazgodovinsko naselje velja Bukovnica. Rimske naselbine so bile umeščene ob porečju reke Ledave, o čemer pričajo številne izkopane gomile v bližini, tem je sledila slovanska naselitev. Ob koncu 11. stoletja je bil obmejni pas severovzhodnega dela Goričkega ob madžarski meji del Stražne krajine Oerseg, kjer so bile postavljene naselbine. Obrambni pas Stražne krajine se je na začetku 12. stoletja razširil do reke Kučnice. Madžari so takrat priključili Goričko skupaj s Prekmurjem svoji državi. Goričko je bilo v času turških vdorov močno izpostavljeno, saj je skupaj z ravninskim delom predstavljajo obrambno krajino Oerseg. V tem času je bilo Goričko zaradi velike gozdnatosti in obrambne krajine ter zaradi vpadov turških konjenic redko poseljeno. Krščanstvo se je na to območje širilo od 8. stoletja, med najstarejšimi župnijami so Grad, Dolenci in Gornji Petrovci. Pod vplivom ogrskih fevdalcev se je v 16. stoletju v Prekmurju razširil protestantizem, večina protestantov živi danes na Goričkem, kjer so bile prve organizirane protestantske skupnosti. Goričko je vse do leta 1919 spadalo pod Železno in manjši del pod Zalsko županijo. V drugi polovici 19. stoletja postane Goričko območje ekstenzivnega kmetovanja. Razdrobljena zemljiška posest zaradi ogrskega dednega prava in propad vinogradov zaradi trtne bolezni povzroči sezonske in trajne migracije delovne sile. Prva in druga agrarna reforma žal nista prinesli večjih sprememb, že od 60-ih let prejšnjega stoletja prebivalstvo dnevno odhaja na delo v Mursko Soboto ter v zadnjih letih tudi čez mejo v Avstrijo, čemur se je prilagodila tudi prometna infrastruktura (Krajevni leksikon Slovenije, 1980, str. 91-265, KPG, 2016).

Goričko je še danes slabo razvito območje z neugodno demografsko strukturo, ki vpliva tudi na tradicionalno kulturo in na identiteto območja (Klemenčič, 1991). Demografski problemi v regiji so upadanje števila prebivalstva, beg možganov, visoka brezposelnost, revščina, nizka izobrazbena struktura in staranje ter slabo zdravstveno stanje prebivalstva. Projekcije prebivalstva, ki jih je prikazal Jakoš (2008) kažejo na močan porast padanja števila prebivalcev po letu 2017 in naraščanje števila

prebivalcev starih 65 let. Rezultat take projekcije bi bil visok indeks staranja, ki bi narasel s številke 123 leta 2008 na 200 leta 2030.

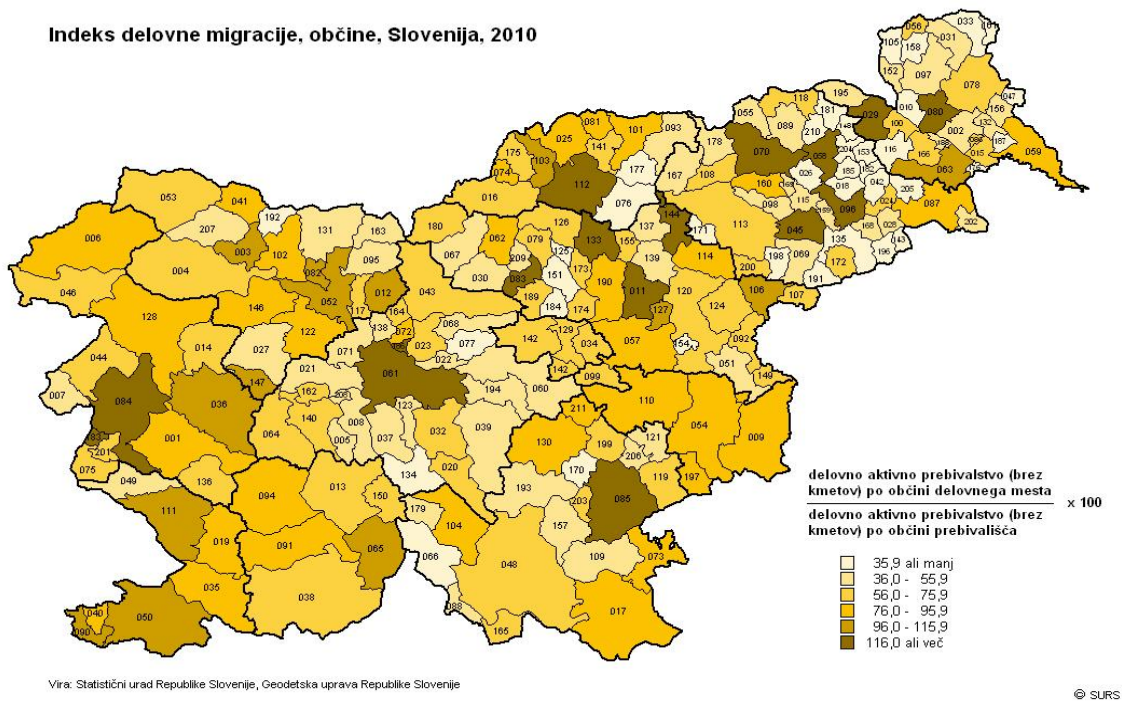
Goričko je tudi gospodarsko slabo razvito območje z visoko stopnjo brezposelnosti, ki je leta 2014 dosegla 20 %. Po podatkih SURS-a je bilo leta 2010 delovno aktivnih manj kot 55 % vsega delovno sposobnega prebivalstva na Goričkem (SURS, 2016). Večina delovno aktivnega prebivalstva se vozi na delo v Mursko Soboto, ki je regionalno središče pomurske regije, kjer je v zadnjem desetletju propadlo več večjih tovarn, kar je vplivalo na višjo stopnjo brezposelnosti tudi na Goričkem. Prebivalci, ki živijo ob meji z Avstrijo, se vozijo v kraje sosednje države na sezonsko ali stalno delo.

Razvoj gospodarske dejavnosti na Goričkem je razen turizma možen na več področjih, kot so socialno podjetništvo, nizkoogljična proizvodnja izdelkov in storitev, iskanje tržnih niš ter tehnološke specializacije.

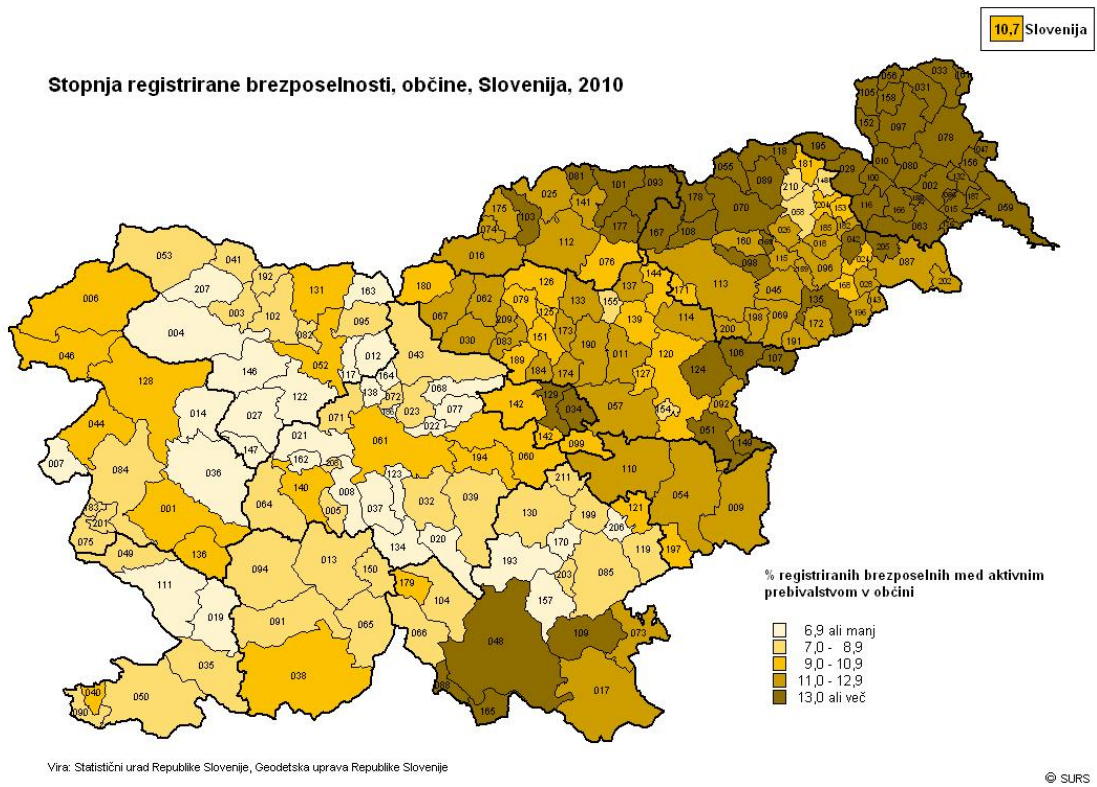
Slika 14: Povprečna starost prebivalcev po občinah (SURS, 2010)

Figure 14: Average age of inhabitants by municipalities (SURS, 2010)

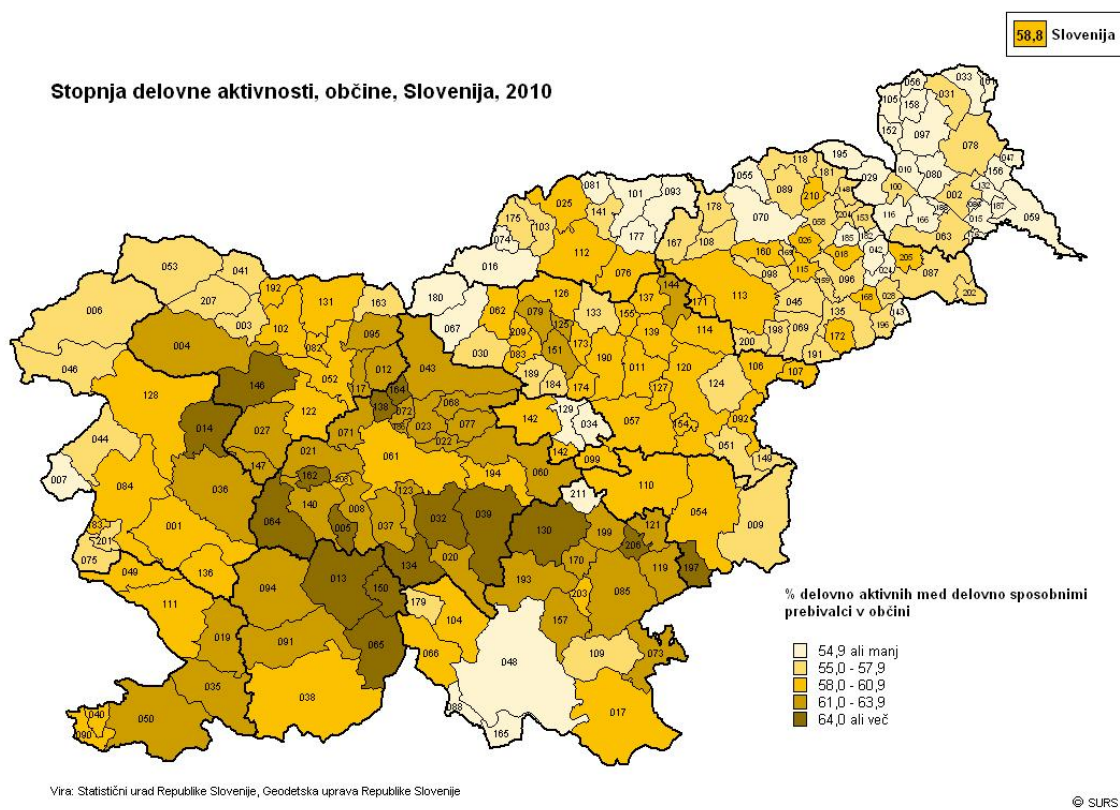
Slika 15: Indeks delovne migracije po občinah (SURs, 2010)

Figure 15: Labour migration index by municipalities (SURs, 2010)

Slika 16: Stopnja registrirane brezposelnosti po občinah (SURs, 2010)

Figure 16: The registered unemployment rate by municipalities (SURs, 2010)

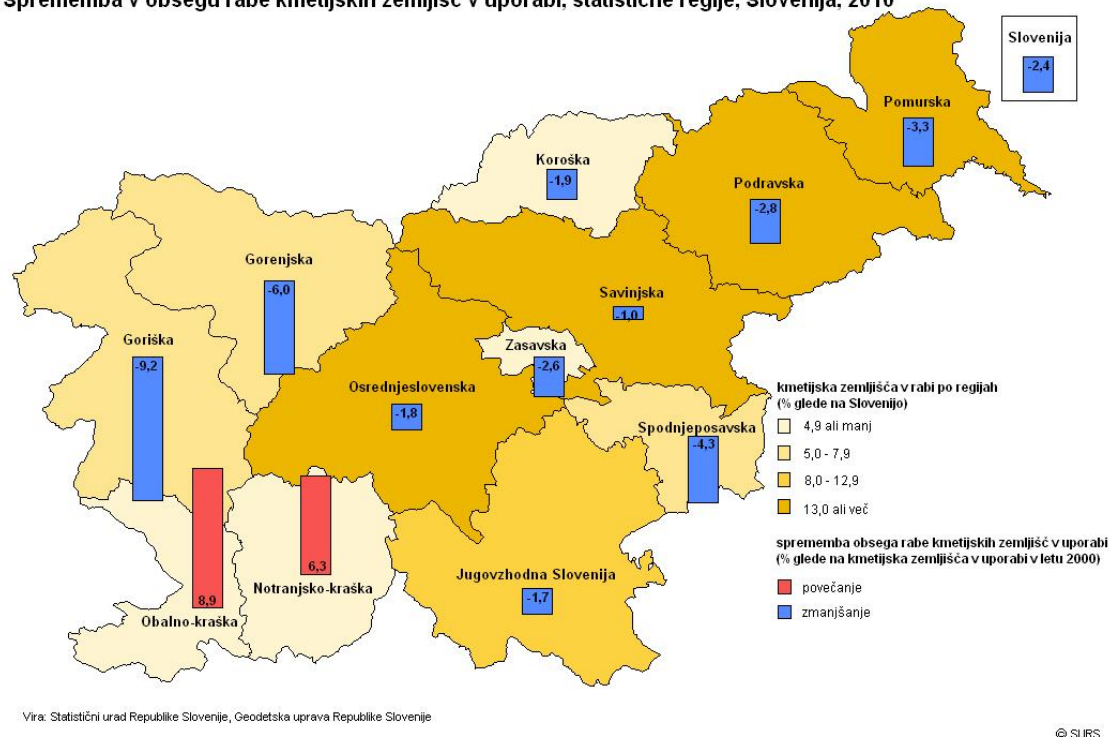
Slika 17: Stopnja delovne aktivnosti po občinah (SURS, 2010)

Figure 17: Employment rate by municipalities (SURS, 2010)

Primarna dejavnost na Goričkem je kmetijstvo, ki majhnim kmetijam ne omogoča preživetja. Površina kmetijskih zemljišč je v upadanju zaradi zaraščanja, manjša se tudi število živinorejcev. Delež površin z ekološko pridelavo predstavlja le 1 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi. Razvoj ekstenzivnega kmetijstva, predvsem ekološkega je za Goričko priložnost saj povpraševanje po ekološko pridelanih živilih narašča 10-15 % letno. Socialno-ekonomska vloga kmetijstva ima pomembno vlogo, še posebej v povezavi z lokalno samooskrbo in turizmom ter omogoča dodatne zaposlitve na tem področju. Javni zavod Krajinski park Goričko je ustanovitelj in nosilec kolektivne blagovne znamke, katere namen je povezovanje proizvajalcev in ponudnikov ter označevanje izdelkov in proizvodov ter storitev z območja parka glede na geografsko poreklo in doseženo kakovost. Gozdarstvo nima posebne vloge z vidika gospodarske dejavnosti, vendar ima možnosti za razvoj prodaje lesnega odpada ter za ostale lesno predelovalne dejavnosti (SURS, 2016; RRP, 2015).

Vzdrževanje kulturne krajine ter spodbujanje ekološkega kmetijstva v povezavi z dopolnilnimi dejavnostmi je razvojna priložnost tudi za prebivalce Goričkega. Sonaravno kmetijstvo, ekološka pridelava in živinoreja sovpadata z naravovarstvenimi usmeritvami Krajinskega parka Goričko ter ohranjata naravne danosti in kulturno krajino.

Sprememba v obsegu rabe kmetijskih zemljišč v uporabi, statistične regije, Slovenija, 2010

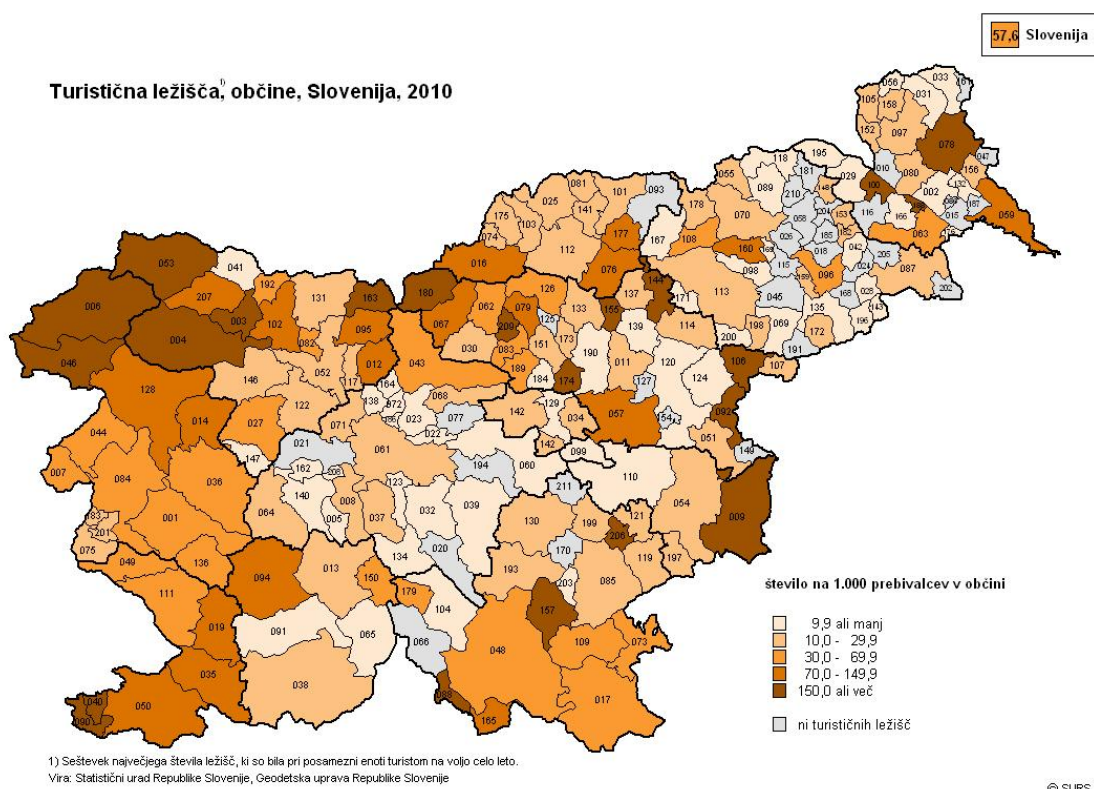

Slika 18: Sprememba v obsegu rabe kmetijskih zemljišč v uporabi (SURS, 2010)

Figure 18: Change in the extent of use of utilised agricultural area (SURS, 2010)

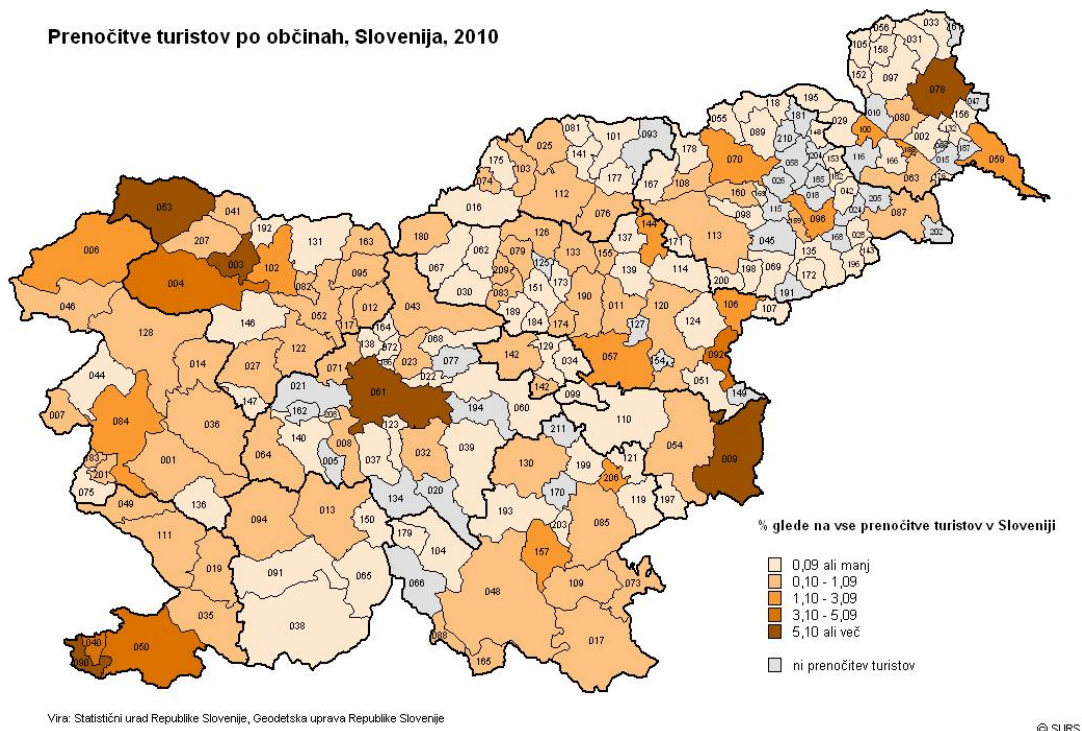
Turizem predstavlja eno najbolj perspektivnih gospodarskih dejavnosti na Goričkem. Razvija se turizem na podeželju, številni turistični programi, kolesarske in pešpoti ter izletniški turizem. Delež prihodkov je glede na naravne danosti, kulinarčne posebnosti in kulturno dediščino majhen in je daleč pod slovenskim povprečjem. Povprečno število nočitev po občinah na Goričkem je 0.09 % glede na vse prenočitve turistov v Sloveniji, največ prenočitev je v delu občine Moravske Toplice, kjer je več posameznih prenočišč, kmečkega turizma in apartmajskih nastanitev. Število in kvaliteta turističnih prenočišč je na spodnji polovici slovenske lestvice (SURS, 2016).

Delovanje javnega zavoda KPG ima pozitiven vpliv na ohranjanje naravne in kulturne dediščine ter je med ljudmi dobro sprejeto. Na območju Goričkega deluje razvojna agencija Sinergija, ki deluje kot podpora razvojna institucija občinam, prebivalstvu in drugim partnerjem na področju razvoja podjetništva, gospodarskega in duhovnega razvoja. Na pobudo lokalne iniciative so leta 1996 ustanovili Lokalno razvojno koalicijo prekmurskih občin Beltinci, Moravske Toplice, Puconci, Hodoš, Šalovci, Kuzma, Grad, Gornji Petrovci, Rogaševci in Cankova, leta 1998 pa so ustanovili razvojni center Sinergija. V okviru razvojne agencije deluje tudi LAS Goričko kot javno-zasebno partnerstvo z aktivno vlogo lokalnega prebivalstva in institucij na dogovorjenem območju ter gradi na trajnostno naravnani rabi endogenih razvojnih potencialov (Sinergija, 2016).

Slika 19: Turistična ležišča po občinah (SURs, 2010)

Figure 19: Tourist bed places by municipalities (SURs, 2010)

Slika 20: Prenočitve turistov po občinah (SURs, 2010)

Figure 20: Tourist overnight stays by municipalities (SURs, 2010)

6.3.2 Analiza zunanjih potencialov

Območje KPG ima dobro geostrateško lego, s pomembnimi mednarodnimi cestnimi in železniškimi povezavami. V. evropski koridor Benetke-Kijev, ki poteka po osrednjem delu parka, omogoča boljšo dostopnost ter prepoznavnost za turiste in obiskovalce. Pomembni mednarodni letališči, kot so Maribor in Gradec v Avstriji, sta oddaljeni 90 km, Zagreb na Hrvaškem 160 km in ljubljansko letališče Brnik 200 km. V bližini Murske Sobotice leži tudi športno letališče Rakičan. Geostrateška lega KPG omogoča dostop do srednje evropskih prestolnic v radiju 200 km, med njimi so Ljubljana, Dunaj, Bratislava, Budimpešta in Zagreb. Ostala zanimiva mesta in kraji v Sloveniji in drugih sosednjih državah so Maribor, Varaždin, Gradec in jezero Balaton ter so dostopni v radiju 100 km.

KPG je del tri-deželnega parka Goričko-Oerseg-Raab, ki je edinstven primer tovrstnega parka v Evropi. Različni varstveni režimi v posameznih državah in odsotnost skupnega upravljavca predstavljajo ovire pri skupni promociji in delovanju tri-deželnega parka kot celote. Mednarodno sodelovanje je prisotno skozi različne obmejne in evropske projekte, med pomembnejšimi je projekt varstva narave Evropska zelena vez, katerega namen je ohranjanje naravne in kulturne dediščine v raznolikih krajinah ob nekdanji Železni zavesi in zagotoviti njihov prihodnji obstoj.

Za prostorski razvoj turizma v KPG so pomembne tudi mednarodne kolesarske in pešpoti, ki potekajo po obravnavanem območju. Evropska najdaljša kolesarska pot EuroVelo 13 ali »Pot železne zaves« vodi od Barentsovega morja do Črnega morja v dolžini 10.400 km in poteka po meji »železne zaves«, ki je ločevala vzhodni in zahodni del Evrope. Evropska pešpot E7 od Atlantika do Črnega morja je ena od dveh evropskih pešpoti, ki prečkajo Slovenijo. Skupna organizacija in promocija mednarodnih poti prispevata k prepoznavnosti KPG med kolesarji in pohodniki.

Turistična ponudba KPG se dopolnjuje s preostalo ponudbo Pomurske regije, ki jo predstavlja zdraviliški turizem, golf igrišče v Moravskih Toplicah, vodni športi na reki Muri in druge zanimivosti.

Zunanji potenciali za prostorski razvoj turizma v KPG so:

- geostrateška lega in oddaljenost od večjih srednje evropskih mest;
- tri-deželni park Goričko – Oerseg – Raab;
- V. evropski koridor;
- evropska kolesarska pot E13;
- evropska pešpot E7;
- čezmejno sodelovanje in mednarodni projekti;
- povezovanje s turistično ponudbo Pomurske regije.

Shematična karta 1.0: Zunanji potenciali za prostorski razvoj turizma

Schematic Map 1.0: External potentials for spatial development of tourism

6.3.3 Analiza naravnih danosti

6.3.3.1 Geomorfološke značilnosti

Geološko sestavo Goričkega predstavljajo pretežno terciarne sedimentne kamnine, ki jih sestavljajo prod, pesek, glina, peščenjak, melj, apnenec in konglomerat. Najstarejše kamnine so metamorfne kamnine iz dobe paleozoika in oblikujejo Rdeči in Sotinski bregi, ki meri 418m in je največji hrib na Goričkem. Ohranjena bogata nahajališča fosilov pričajo o prisotnosti morja na celotnem območju. Panonsko morje je na tem območju nastalo pred približno 16 milijoni let in izginilo pred približno 4.7 milijoni leti zaradi spajanja Afriške in Evrazijske celinske plošče. Vidni so tudi ostanki delovanja vulkana pred približno 3 milijoni let, pojavljajo se plasti bazaltne tufa in tufita ter črno siv bazalt in predstavljajo edino nahajališče teh kamnin v Sloveniji. Bazaltni tuf je vgrajen v grajske zidove Grada na Goričkem, najdemo pa ga lahko tudi v nahajališčih pri Gradu. Bogata nahajališča glin so uporabljali za izdelavo ročnih opek in posode, od katere je najbolj edinstvena s posebnim postopkom izdelana črna lončevina iz Filovec (Bedjanič, 2008).

6.3.3.2 Klimatske značilnosti

Podnebje na Goričkem ima celinske značilnosti z vročimi poletji in mrzlimi zimami. Natančnejša delitev uvršča Goričko v subpanonsko klimatsko območje za katero so značilne sončne vinogradniške lege z manj padavinami v septembru in začetku oktobra. Druga delitev podnebja, ki zajema širše območje, je delitev po absolutni in relativni višini na temperaturno območje toplega (termalnega) pasa, ki je najtoplejši pas v Sloveniji. Značilnosti toplega pasu so manj meglenih dni, rose in pozebe kot v nižjem pasu kotlin in dolin. Poletne temperature se dvignejo čez 30⁰ C in povzročajo sušna obdobja, na katera vpliva tudi majhna letna povprečna količina padavin z 850 l /m², ki je najnižja v Sloveniji (Gams, 1998).

6.3.3.3 Hidrologija

Vodno omrežje Goričkega je zelo členjeno z gosto drenažno mrežo zaradi slabo prepustnih tal območja. Površinske tekoče vode hitro odteka in povzročijo odplavljanje rodovitne zemlje v ravninski del Pomurja. Zaradi majhne količine padavin je vodnatost slaba, zato veliko potokov poleti presahne. Vodotoki zahodnega dela Goričkega se izlivajo proti jugu v reko Ledavo, na severovzhodu Goričkega pa so obrnjeni proti jugovzhodu in vzhodu v smeri Male in Velike Krke. Najdaljša reka na Goričkem je Ledava, ki meri 71 km, in je glavni pritok reke Mure v Sloveniji (Koren, Brenčič, Lapajne, 2015).

6.3.3.4 Vegetacija

Ohranjena narava in biotska raznovrstnost sta med glavnimi razlogi za ustanovitev KPG. Celotno območje parka je ekološko pomembno območje in je v območju Nature 2000 za 18 živalskih vrst in 7 habitatnih tipov ter ima zavarovanih 47 naravnih vrednot. Med pomembnejšimi so Ledavsko in Bukovniško jezero, grajski park gradu Grad in park ob dvorcu Matzenau, izvir slatine v Sotini, Tetajni breg-pravi kostanj in veliko ostalih zavarovanih dreves, rastišč, bregov, vrelcev ter območij obvodnega sveta (KPG, 2016).

Pestrost živalskega in rastlinskega sveta Goričkega je del ohranjenega naravnega sistema. Tu se nahajajo številne evropsko ogrožene rastline, živali in njihovi življenjski prostori, ki so del evropskega omrežja posebnih varstvenih območij Natura 2000 ter ekološko pomembnih območij. Na močvirnih travnikih, v povirjih, ob potokih in stoječih vodah se nahajajo kačji pastirji, med katerimi so tudi zelo redke in ogrožene vrste v Evropi. Omrežje vlažnih travnikov omogoča preživetje več kot 90 vrst metuljev na Goričkem. Ravnotežje med naravnimi procesi in vplivom človeka je omogočilo tudi ohranitev ekološko zelo zahtevnih vrst metuljev. Zaraščanje travnikov in polj ter opuščanje košnje predstavlja grožnjo za njihov obstoj. Svoj prostor so na Goričkem našli tudi netopirji in dvoživke kot so redke vrste žab ter plazilci. Hrošči in čmrlji ter ptice so pomemben del naravnega okolja. Čmrlji oprašujejo rastline tudi v slabih vremenskih razmerah, ker so močnejši oprašijo tudi težje dostopne cvetove. V kmetijstvu imajo kot dobri opraševalci pomembno vlogo, zato je vzdrževanje cvetočih travnikov in prostorov za gnezdenje čmrljev nujno. Vidra je ena najbolj ogroženih evropskih vrst, njeno življenjsko okolje so čisti potoki, jezera in reke, vitalna populacij vider na Goričkem je edina v Sloveniji. Naravna obrežja in struge vodotokov z ohranjenim obrežnim rastlinjem, starimi drevesi, raznovrstnim plenom in čisto vodo so pogoj za njihovo preživetje (KPG, 2016).

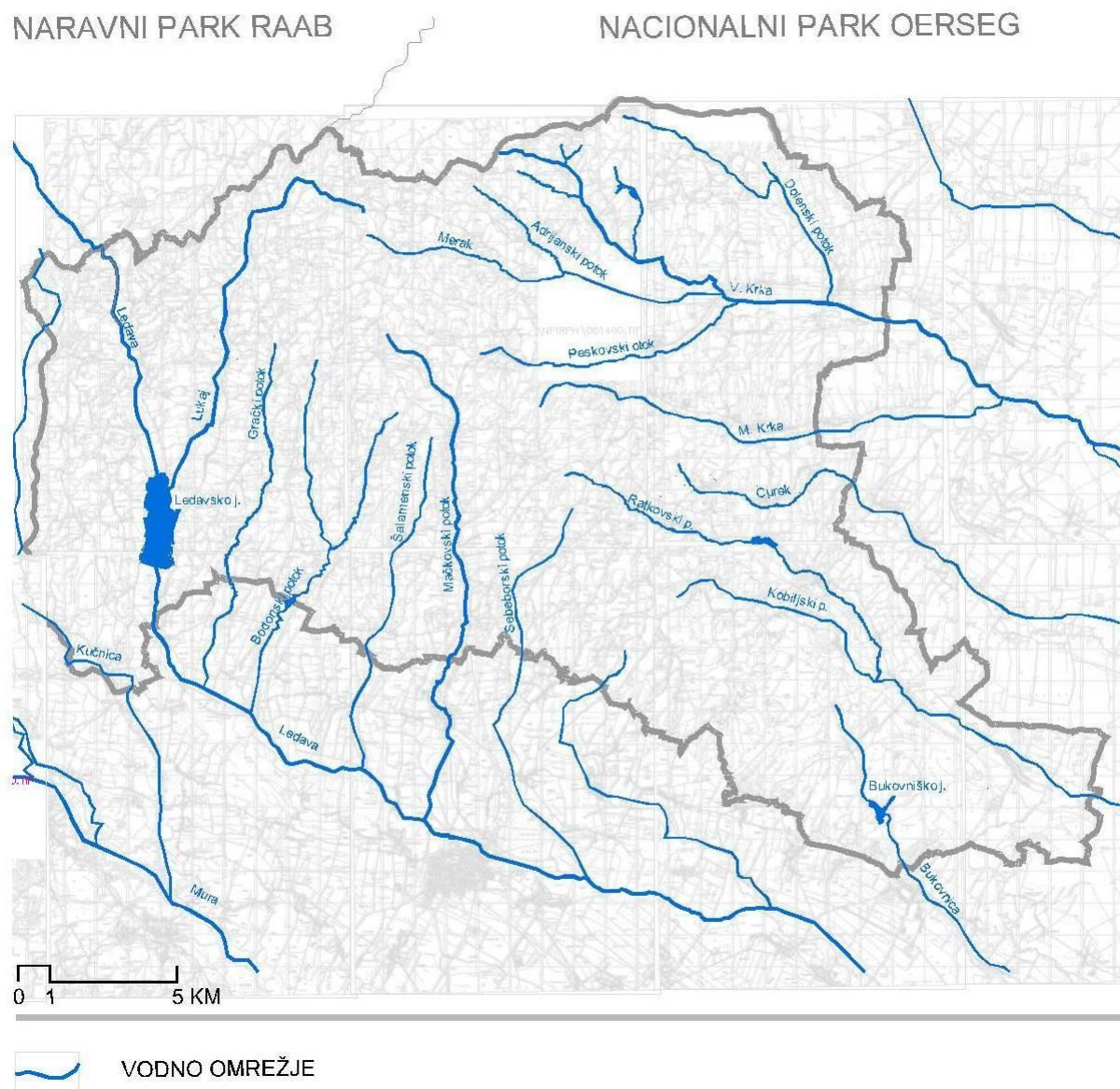
Pomembni ekosistemi Goričkega so pisani suhi in polsuhi travniki, ki so pomembni predvsem za prehrano živine. Senožetni visokodebelni sadovnjaki s travišči nudijo dom različnim pticam ter so skupaj s polji in vinogradi pomemben del mozaične podobe kulturne krajine. Na Goričkem je 174 vrst ptic, skovik in hribovski škrjanec sta pomembna tudi v mednarodnem prostoru. Velik del Goričkega je poraščen z gozdovi, ki ga sestavljajo drevesa hrasta in belega gabra, ki pa jih je v stoletjih odnašanja listnega odpada nadomestil bor. V zadnjih desetletjih listje zaradi opuščanja živinoreje ostaja v gozdu, zato poteka proces v obratni smeri. Na bolj rodovitnih tleh uspevajo tudi združbe bukve in kostanja. Za sprehode so lepi svetli gozdovi gradna po grebenih gričevja ter gozdovi rdečega bora in okroglostne lakote. Mešani gozdovi in kislost tal omogočajo rast raznovrstnih in samoniklih gliv. Pestro vegetacijo jelše, čremse, bezga in trdoleske najdemo ob majhnih potočkih v dolinah. Potoki in potočki, ki so ostali pretežno v naravnem stanju prepredajo pokrajino, njihove globoke struge so bujno zaraščene in tvorijo zdravo življenjsko okolje ogrožene vidre. Jezera na Goričkem so nastala z

zajezitvijo nekaterih potokov. Ledavsko, Bukovniško in Hodoško jezero ponujajo danes življenjski prostor mnogim živalskim vrstam. Ob travniških robovih in potokih se nahajajo močvirsko visoko steblovja ali v bolj mokrih razmerah tudi visoko šašje različnih vrst. Med mokrišča sodijo tudi vsa naravna močvirja in vodne življenjske prostore ter vlažne in mokrotne travnike, kjer množično uspevajo redke vrsta rastlin, kot so lilija, pehtranov rman, sibirski perunika in druge (KPG, 2016).

Gozdne površine, ki predstavljajo slabo polovico površine parka, so za razvoj turistične dejavnosti posebnega pomena. Večina rekreacijskih, tematskih in učnih poti poteka tudi skozi gozdove, zato je smiselna sočasna raba obeh dejavnosti. Obsežne gozdne površine, primerne za lovski turizem, se nahajajo na meji z Madžarsko, kjer deluje lovišče s posebnim namenom Kompas Peskovci. Gospodarjenje z gozdovi na Goričkem ni intenzivno, možnosti razvoja so predvsem na področju prodaje lesenega odpada in v lesno predelovalni dejavnosti.

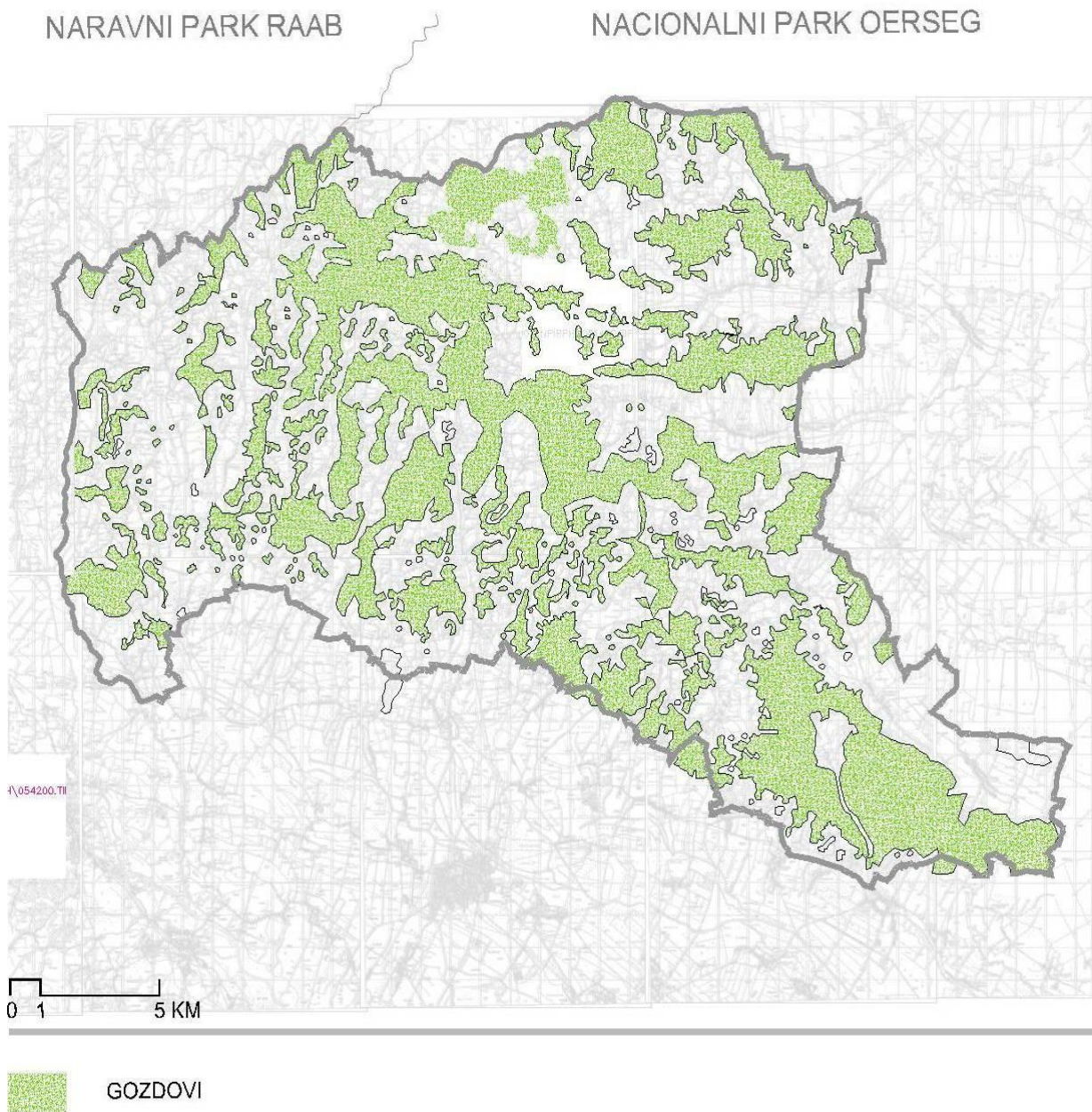
Naravne danosti za prostorski razvoj turizma v KPG so:

- ohranjena narava in okolje;
- naravne vrednote;
- biotska raznovrstnost;
- kulturna krajina z mozaično podobo.

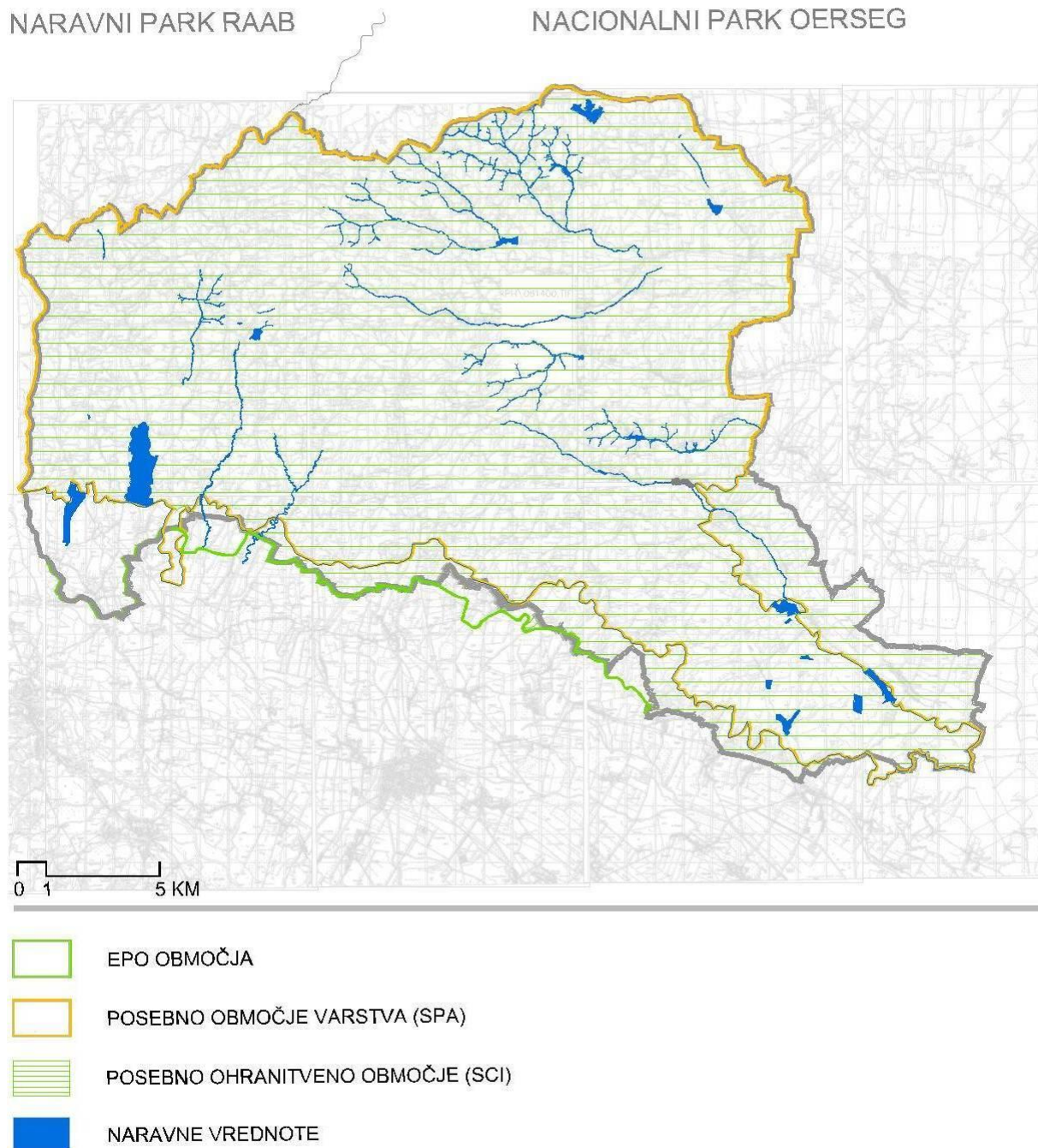
Karta 1.1: Hidrografsko omrežje

Map 1.1: Hydrographical network

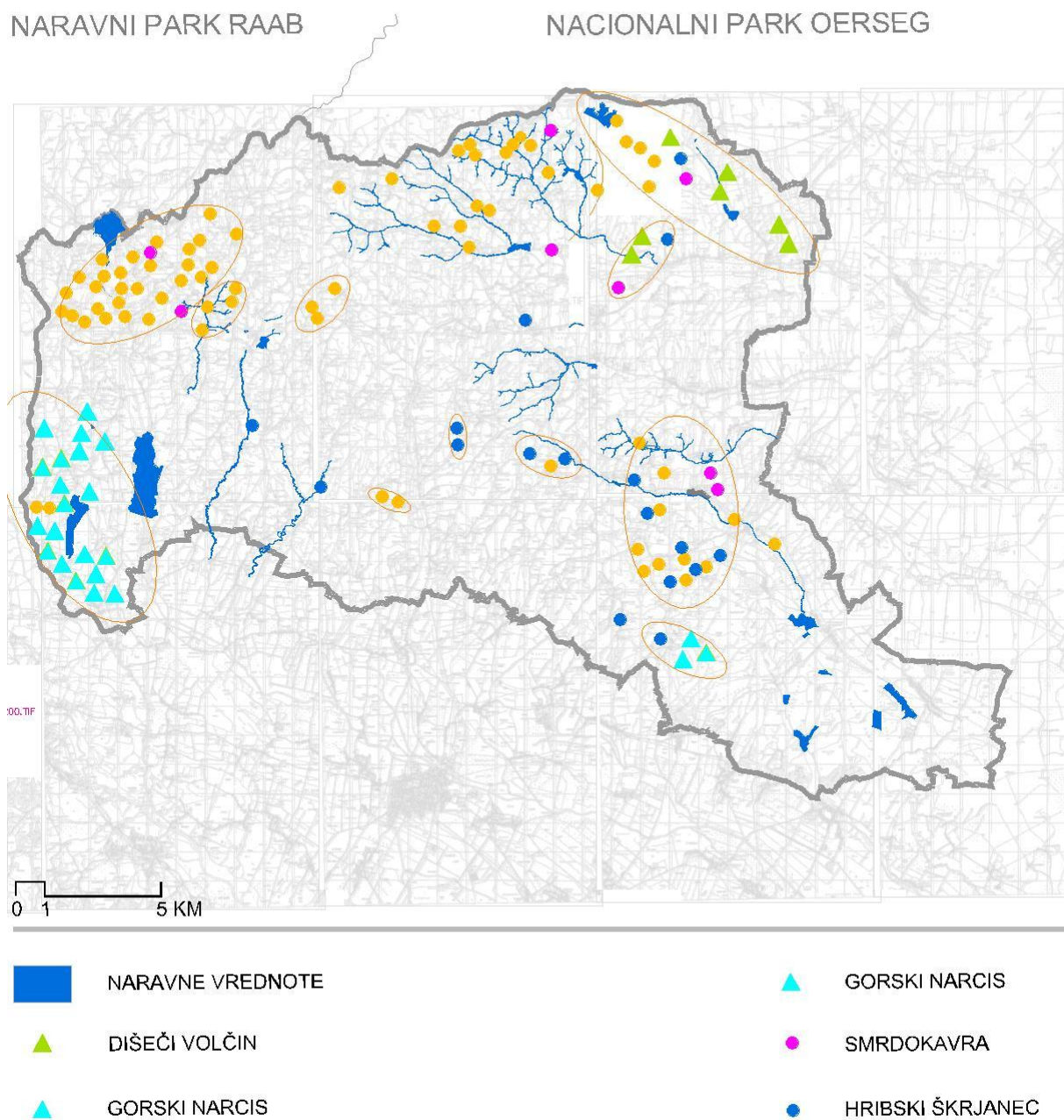
Karta 1.2: Gozdna območja

Map 1.2: Forest areas

Karta 1.3: Posebna varstvena območja in naravne vrednote

Map 1.3: Special protected areas and natural values

Karta 1.4: Naravne vrednote in biotska raznovrstnost

Map 1.4: Natural values and biodiversity

6.3.4 Analiza ustvarjenih danosti

Ustvarjene danosti za turizem predstavljajo poselitev s prikazom policentričnega sistema naselij, območja vinskih kleti, obstoječa in predvidena turistična območja ter kulturno dediščino. Sem sodijo tudi prometna infrastruktura, kolesarske in rekreacijske poti ter kmetijstvo kot primarna dejavnost na Goričkem.

6.3.4.1 Poselitev

Poselitveni vzorci so se oblikovali glede na morfologijo pokrajine in gospodarsko razvitost posameznih delov KPG. Naselja ali deli naselij v pretežno ravninskem delu so locirani v obliki strnjene obcestne pozidave, na gričevnatih delih pa imajo značilnosti razpršene poselitve v obliki zaselkov. Zahodni del parka je gosteje poseljen in bolj razviti zaradi bližine avstrijske meje. Pomembna občinska središča v tem delu so Grad, Kuzma, Rogaševci in Cankova. Manj poseljeni in razviti del je v vzhodnem delu parka, izjema so obcestna naselja ob V. evropskem koridorju, kjer se nahajajo medobčinsko središče Gornji Petrovci in občinska središča Šalovci in Hodoš. Na južni meji KP Goričko se nahajajo še občinska središča Kobilje in delno tudi Puconci, Moravske Toplice in Dobrovnik. Na vinorodnih območjih v JV delu KPG so zgrajeni vinotoči in urejene vinske ceste, ki so dobro povezani z prometnim omrežjem in kolesarskimi ter pešpotmi. V večini občin so vzpostavljena tudi turistična in športno-rekreacijska območja z večnamenskimi igrišči in prostori. V KPG je evidentirana tudi naselbinska in posamezna kulturna dediščina. Ohranjeni so stari tipični deli naselij in posamezne tipične prekmurske hiše. Pomembne spomenike predstavljajo grad v Gradu na Goričkem, kapela Rotunda v Selu, Plečnikova cerkev v Bogojini in drugi sakralni objekti ter etnološka dediščina, kot so tradicionalni mlini in vaški leseni zvoniki.

6.3.4.2 Infrastruktura

Obstoječe prometno omrežje KPG omogoča dobro povezanost in dostopnost med posameznimi kraji, v neposredni bližini je avtocesta in športno letališče Rakičan, po sredini parka pa teče tudi mednarodna železniška povezava v okviru V. evropskega koridorja. Regionalna cesta I. reda povezuje Mursko Soboto in Hodoš na madžarski meji, regionalna cesta II. reda pa Mursko Soboto in Kuzmo na avstrijski meji. Ostale regionalne in lokalne prometne povezave so enakomerno razporejene in omogočajo povezavo med različnimi kraji, vendar so slabo ohranjene in vzdrževane.

V zadnjih letih je bilo zgrajeno novo vodovodno omrežje v vseh občinah na Goričkem s pomočjo evropskih sredstev iz prejšnjega finančnega obdobja 2007-2013. Veliko občin je izvedlo tudi izgradnjo širokopasovnega interneta in več drugih večjih naložb v infrastrukturo.

6.3.4.3 Turistična infrastruktura

Razvoj turistične dejavnosti je najbolj viden pri omrežju kolesarskih, učnih, vinskih in drugih turističnih poti, ki se povezuje in dopolnjuje z osnovnim prometnim omrežjem. Enakomerna razporeditev poti omogoča krožno povezovanje znotraj parka. Kolesarska pot E13 ali »Pot železne zavese« in pešpot E7 sta del evropske kategorizirane mreže kolesarskih in pešpoti.

Vidni so začetki gastronskega turizma s poudarkom na lokalni kulinariki in dogodkih. Javni zavod KPG (v nadaljevanju zavod) izvaja svojo izobraževalno funkcijo z različnimi delavnicami, razstavami in dogodki za prebivalstvo ter obiskovalce. V okviru zavoda je ustanovljena blagovna znamka Krajinski park Goričko za tradicionalne izdelke visoke kakovosti in zaščitenega geografskega porekla, ki je že uveljavljena in prepoznavna.

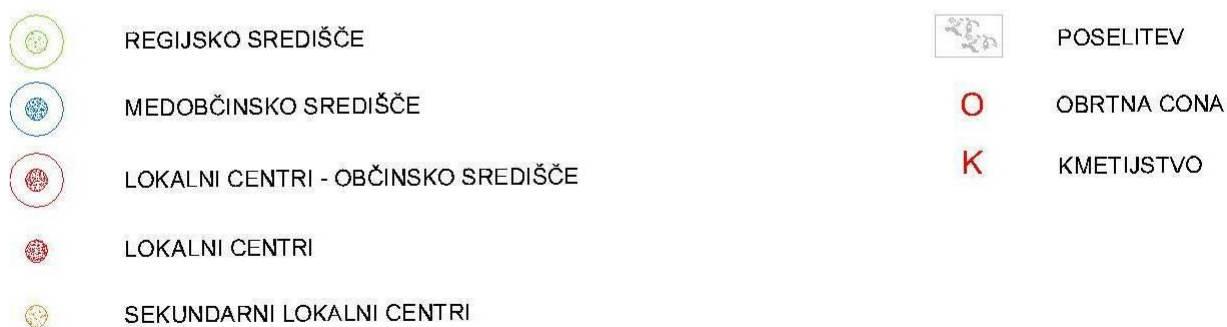
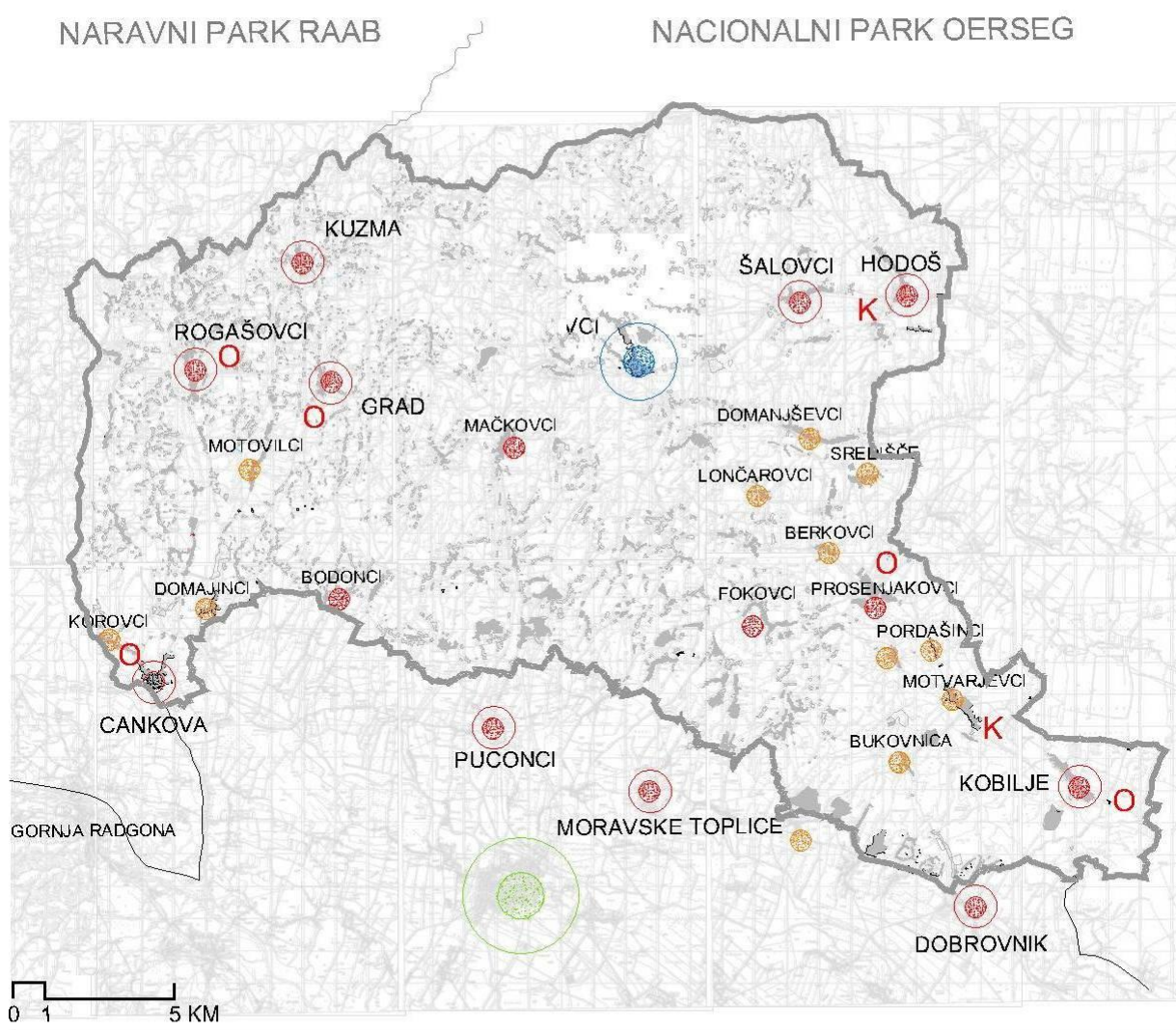
Prenočišča so omogočena v manjših gostiščih in izletniških kmetijah pri posameznih ponudnikih. Večje prenočitvene kapacitete so možne v zdraviliških krajih izven KPG ob južni meji parka v Moravskih in Lendavskih toplicah. Zdraviliški turizem je priložnost za dopolnitev turistične ponudbe KPG.

6.3.4.4 Kmetijstvo

Kmetijske površine KPG so majhne in razdrobljene ter ne omogočajo preživetja kmetij, zato se klasično poljedelstvo opušča, glede na to se povečuje tudi delež gozdnih površin. Vzdrževanje kmetijskih površin je pomembno za ohranjanje tradicionalno mozaičnega vzorca kulturne krajine. Razvoj sonaravnega kmetijstva, ekološke pridelave hrane in živinoreje ima na zavarovana območja pozitiven vpliv in skupaj z dopolnilnimi dejavnostmi na kmetijah omogoča preživetje majhnim kmetijam in bogati turistično ponudbo.

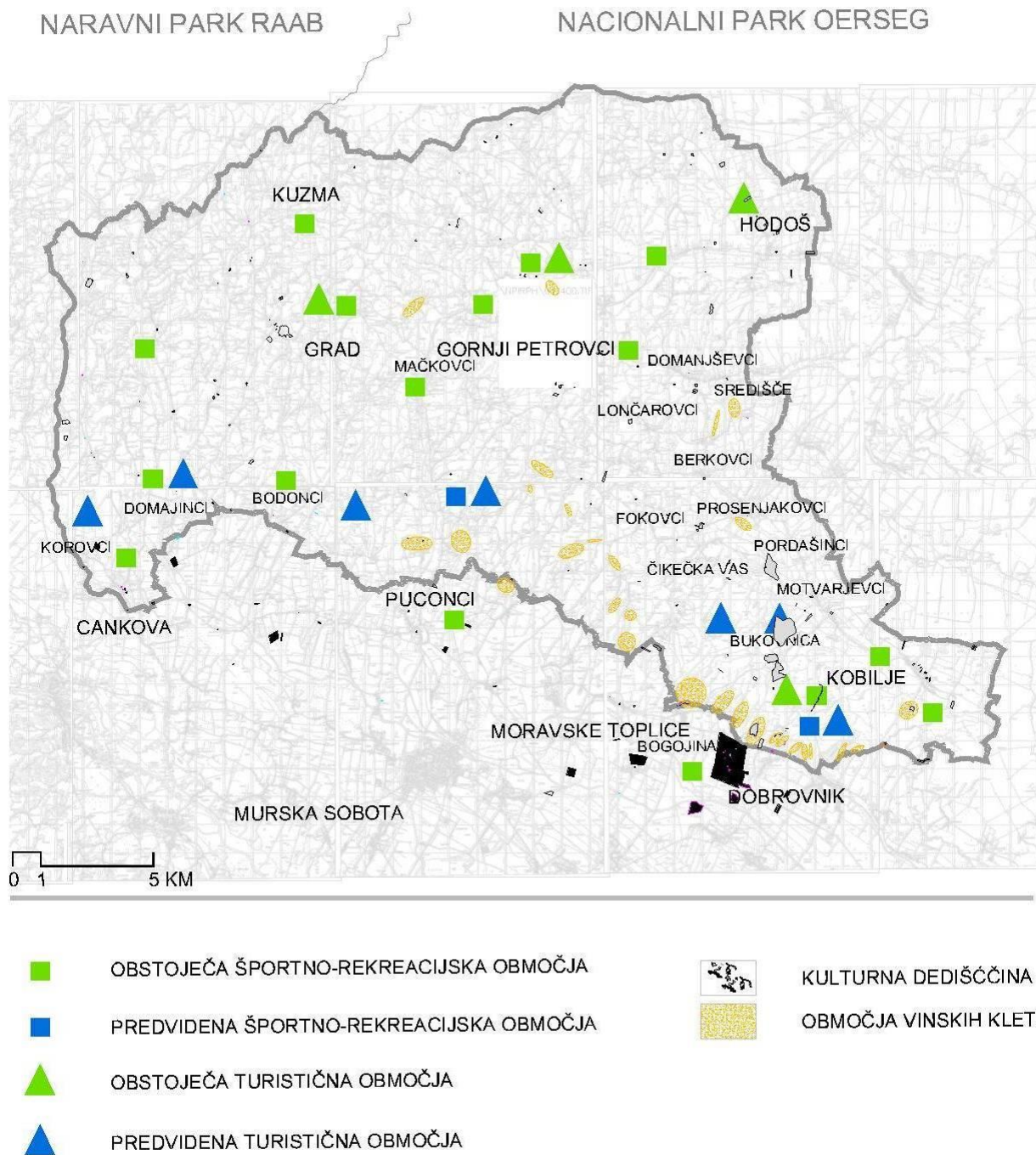
Ustvarjene potenciale za prostorski razvoj turizma v KPG predstavljajo:

- poselitev in omrežje naselij;
- območja vinskih kleti;
- kulturna dediščina;
- turistična infrastruktura (informativne točke, prenočišča in gostišča, turistična in športno-rekreacijska območja);
- prometno omrežje in kolesarske, rekreacijske ter tematske poti;
- tradicionalno in sonaravno kmetijstvo ter obdelava tal.

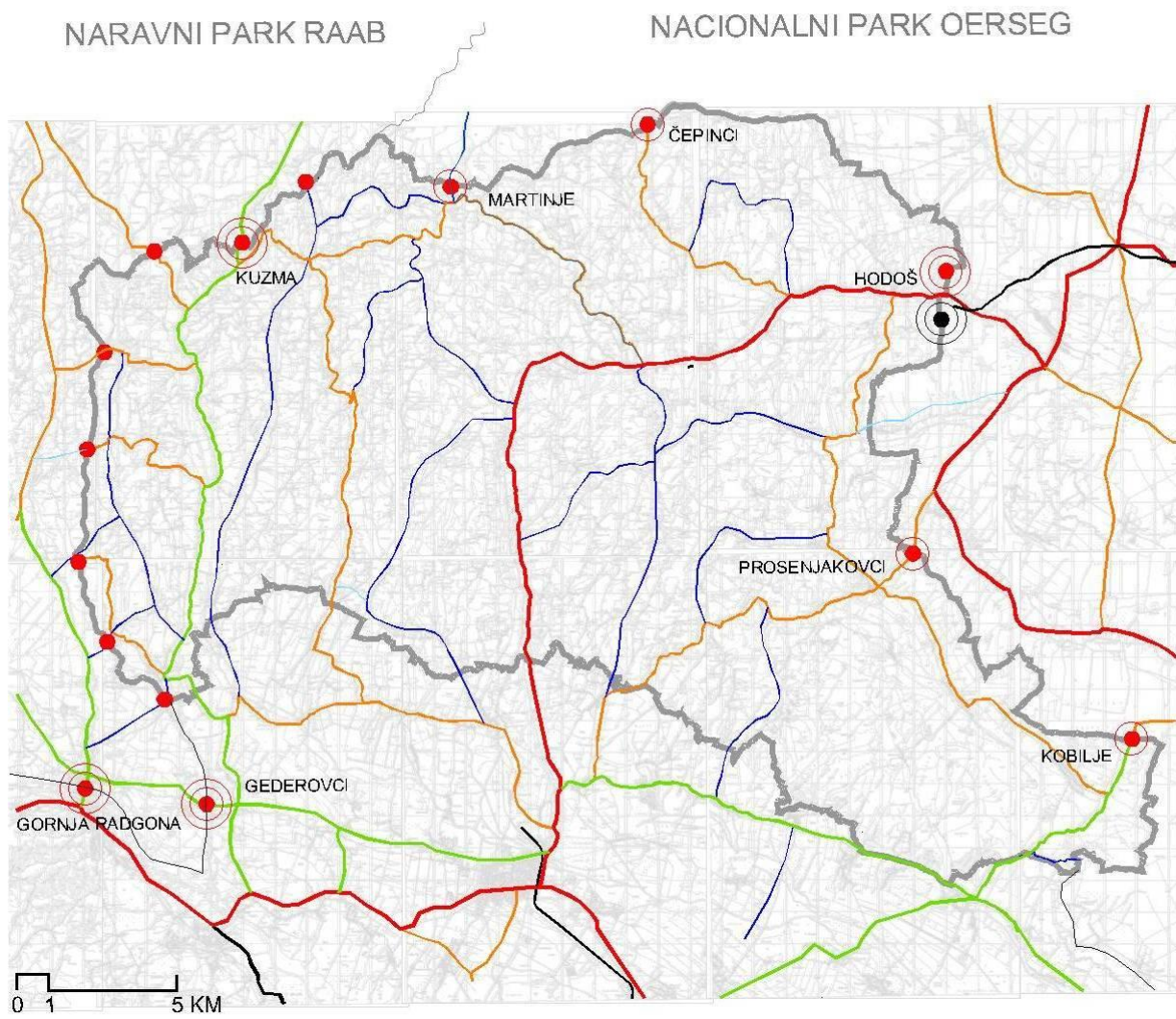
Karta 1.5: Poselitev in policentrični prostorski razvoj

Map 1.5: Settlement and polycentric spatial development

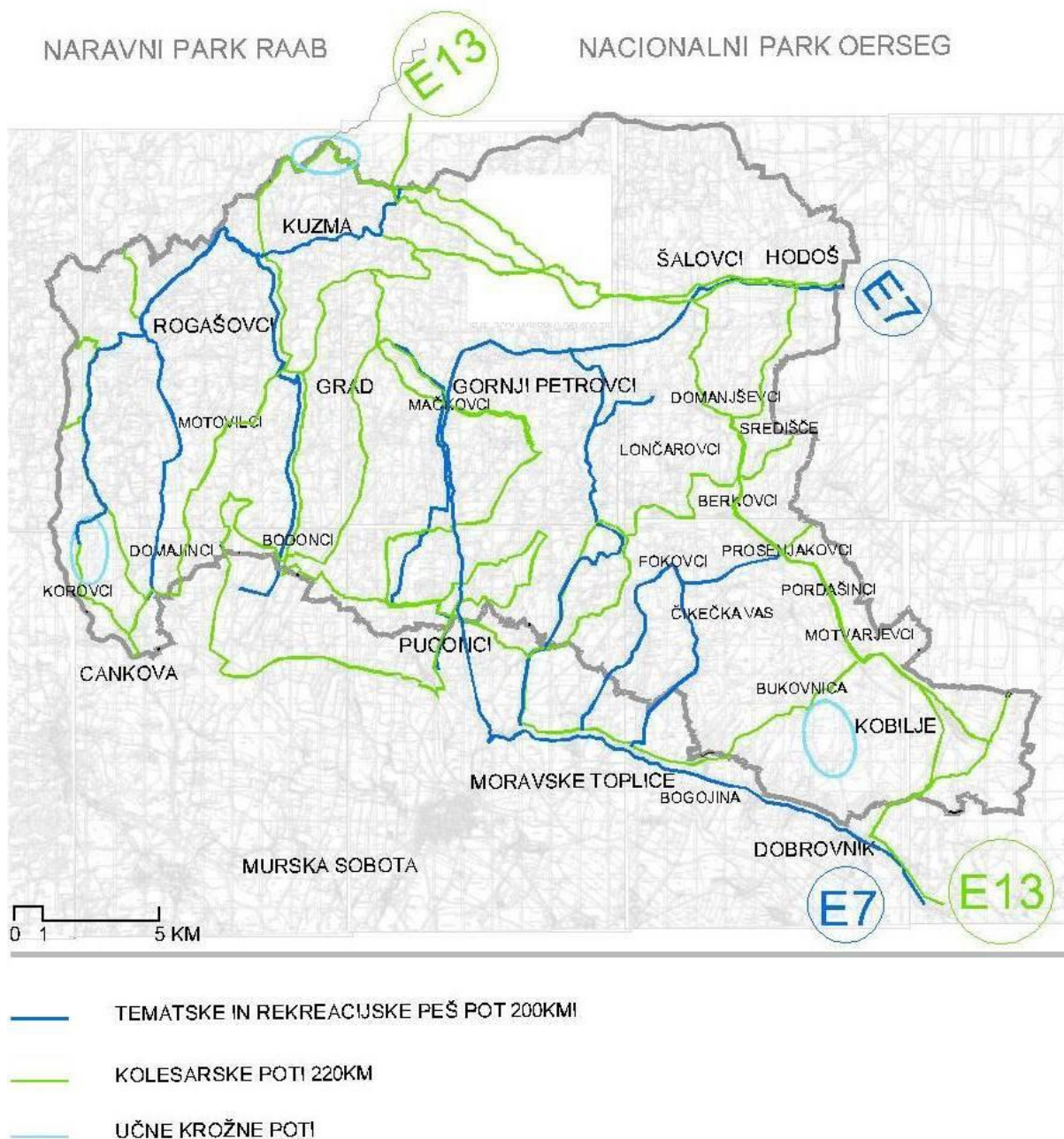
Karta 1.6: Kulturna dediščina, območja vinskih kleti in turistična območja

Map 1.6: Cultural heritage, wineries and tourism areas

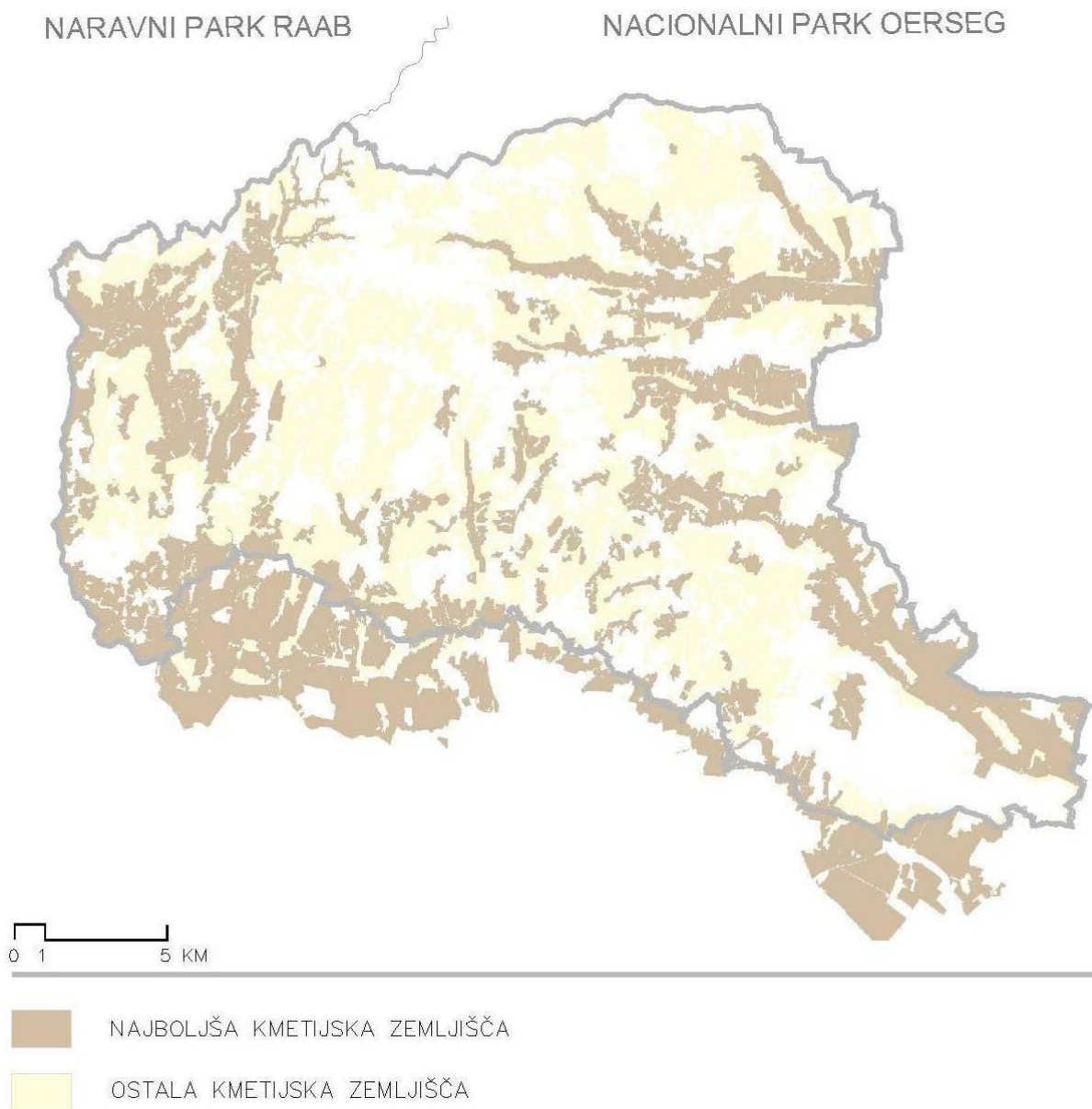

Karta 1.7: Prometno omrežje z mejnimi prehodi

Map 1.7: Transport network with border crossings

Karta 1.8: Kolesarske, rekreacijske in tematske poti
Map 1.8: Cycling, recreational and thematic trails

Shematična Karta 1.9: Kmetijska zemljišča

Schematic Map 1.9: Agriculture areas

6.3.5 SWOT analiza

S pomočjo SWOT analize bomo ugotovili, katere so trajnostne primerjalne prednosti in priložnosti ter kako minimalizirati vpliv slabosti in nevarnosti v KPG.

6.3.5.1 Analiza notranjega okolja

Preglednica 1: Analiza notranjega okolja (prednosti in slabosti)

Table 1: Analysis of internal factors (strength and weakness)

	Prednosti	Slabosti
Demografija	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj socialnega podjetništva • Kulturna raznolikost • Kakovost življenja • Redka poseljenost 	<ul style="list-style-type: none"> • Upadanje števila prebivalcev • Visoka brezposelnost • Nizka izobrazbena struktura prebivalcev • Staranje prebivalstva • Slabi zdravstveni kazalci • Revščina
Gospodarstvo	<ul style="list-style-type: none"> • Gestrateška lega • Pridna delovna sila 	<ul style="list-style-type: none"> • Premalo povezovanja in sodelovanja • Pomanjkanje visoko izobražene delovne sile • Premalo inovacij • Administrativne ovire • Nizka stopnja podjetniške iniciative
Turizem	<ul style="list-style-type: none"> • Gostoljubni in prijazni ljudje • Geografska lega • Ohranjena narava • Zavarovana območja (Natura 2000, ekološko pomembna območja) • Lokalne znamenitosti • Kakovost in pestrost kulinarike • Kulturna dediščina • Kolektivna blagovna znamka KP Goričko • Bližina zdraviliškega turizma 	<ul style="list-style-type: none"> • Odsotnost trajnostnih pristopov • Nepovezanost in razdrobljenost ponudnikov • Neizkoriščen potencial naravne in kulturne dediščine • Nizka kakovost storitev in odsotnost dodane vrednosti ponudbe • Slaba usposobljenost lokalnega prebivalstva za potrebe turizma • Odsotnost celostnega koncepta turizma KPG • Nепрепозnavnost KPG

Kmetijstvo	<ul style="list-style-type: none"> • Kakovostna lokalno pridelana hrana • Spodbujanje okoljsko prijaznih oblik kmetovanja • Diverzifikacija dejavnosti • Ohranjanje krajine • Dobro stanje gozdov • Trajnostno upravljanje z naravnimi viri • Ohranjanje poseljenosti podeželja 	<ul style="list-style-type: none"> • Zmanjševanje obsega in zaraščanje kmetijskih zemljišč • Zemljiška razdrobljenost in majhne kmetije • Slaba starostna in izobrazbena struktura na kmetijah • Nizka stopnja prehranske samooskrbe • Neizkoriščen lesni potencial • Nizka konkurenčnost in produktivnost
Podeželje	<ul style="list-style-type: none"> • Ohranjena naravna in kulturna dediščina 	<ul style="list-style-type: none"> • Propadanje in neurejenost manj razvitih naselij • Slab izkoristek obstoječega stavbnega fonda • Minimalno število novih delovnih mest • Starostna in izobrazbena struktura
Prostor in okolje	<ul style="list-style-type: none"> • Ugodne obstoječe in nove regionalne ter mednarodne povezave • Gestrateška lega • Športno letališče Rakičan • Novo zgrajeno vodovodno omrežje • Obnovljivi viri energije • Zavarovana območja in biotska raznovrstnost 	<ul style="list-style-type: none"> • Ni regionalnih prostorskih načrtov • Dotrajane in slabo vzdrževane medkrajevne povezave • Staranje obmejnih območij na SV Goriškega • Nizka stopnja uporabnikov interneta pri starejših od 55 let • Ni javnega prevoza

6.3.5.2 Analiza zunanjega okolja

Preglednica 2: Analiza zunanjega okolja (priložnosti in nevarnosti)

Table 2: Analysis of external factors (opportunities and threats)

	Priložnosti	Nevarnosti
Demografija	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj socialnega podjetništva • Razvoj dolgotrajne oskrbe na domu • Spodbujanje izobraževanja vseh skupin prebivalstva 	<ul style="list-style-type: none"> • »Beg možganov« • Slaba zaposljivost mladih • Naraščanje brezposelnosti • Povečanje števila ranljivih skupin in socialne izključenosti
Gospodarstvo	<ul style="list-style-type: none"> • Vključevanje v evropske razvojne programe in projekte • Čezmejno sodelovanje in povezovanje • Povezovanje in sodelovanje med izobraževanjem, trgom dela in gospodarstvom • Promocija podjetništva, inovativnosti in kreativnosti • Preboj na razvite trge EU • Obnovljivi viri energije 	<ul style="list-style-type: none"> • Pretežna usmerjenost v tradicionalne in domače trge • »Beg možganov« iz KPG • Stroškovni pritiski na gospodarstvo • Zaostanek v razvoju za trendi razvoj poklicev v kreativnih industrijah ter drugih perspektivnih sektorjih
Turizem	<ul style="list-style-type: none"> • Čezmejno sodelovanje in povezovanje • Prepoznavnost in skupna promocija tri-deželnega krajinskega parka • Butična ponudba in ponudba z dodano vrednostjo • Razvoj turizma na podeželju in aktivnega turizma • Potreba po varnih, pristnih in trajnostno usmerjenih destinacijah • Nove zaposlitve • Spodbujanje vključevanja 	<ul style="list-style-type: none"> • Slaba organiziranost in trženje turističnih ponudnikov v regiji in v KPG • Vpliv gospodarske krize na ciljne trge • Premalo finančnih sredstev za trženje turizma v KPG • Onesnaževanje narave in okolja • Implementacija strateških in drugih usmeritev za razvoj dejavnosti

	specifičnih tradicionalnih obrti in običajev ter lokalno pridelane hrane v turistično ponudbo	
Kmetijstvo	<ul style="list-style-type: none"> • Prestrukturiranje kmetijstva glede na podnebne in tržne spremembe • Večji delež samooskrbe • Ekološko kmetijstvo • Povezovanje ponudnikov za skupno promocijo • Povečati delež obnovljivih virov energije • Osveščati ljudi o zdravi, lokalno pridelani hrani 	<ul style="list-style-type: none"> • Počasno prilaganje razmeram in konkurenca na trgu EU • Podnebne spremembe • Nepredvidljive bolezni rastlin in živali
Podeželje	<ul style="list-style-type: none"> • Dopolnilne dejavnosti v kmetijstvu • Večji izkoristek obstoječih tržnih blagovnih znamk • Ekološka pridelava in predelava hrane • Socialno podjetništvo 	<ul style="list-style-type: none"> • Nadaljevanje negativnih demografskih trendov • Nizka stopnja povezovanja in sodelovanja
Prostor in okolje	<ul style="list-style-type: none"> • Geostrateška lega na V. koridorju • Mednarodno in čezmejno sodelovanje • Skupno upravljanje tri-deželnega parka Goričko-Oerseg-Raab • Ohranjena narava in biotska raznovrstnost • Potencial kulturne dediščine • Prenove obstoječega stavbnega fonda 	<ul style="list-style-type: none"> • Neustrezno prostorsko načrtovanje • Suburbanizacija • Nasprotovanje javnosti novim prostorskim posegom • Slabšanje stanja medkrajevnih povezav

6.4 Ocena primernosti prostora za razvoj turizma

Privlačnost prostora za turizem smo ugotavljali z matriko, ki prikazuje naravne, ustvarjene in druge danosti, v kateri bomo ocenili primernost prostora za posamezno turistično dejavnost. Izbrane turistične dejavnosti so določene na osnovi strateških in zakonodajnih dokumentov, primerov dobre prakse in analize stanja v prostoru ter so kompatibilne z ekološkim turizmom. V matriko smo tako uvrstili ogled naravne in kulturne dediščine, kolesarski in pohodniški turizem, izobraževalni in kulturni turizem, kmečki, eno-gastronomski in wellnes turizem, lovski in ribolovni turizem. Na osnovi prostorskih analiz in drugih vplivov smo opredelili prostorske kriterije naravnih, ustvarjenih in drugih danosti, ki vplivajo na razvoj določene turistične dejavnosti.

Prostorski kriteriji s področja naravnih danosti so zavarovana območja in naravne vrednote, ki so osnovni pogoj za razvoj ekološkega turizma. Hidrografija, vegetacija, relief in klima so kriteriji, ki vplivajo na določene izbrane vrste turizma, zato so vključene v matriko.

Ustvarjene danosti za razvoj turizma so prometne povezave in dostopnost, kolesarske, pohodniške in izobraževalne poti, ki so v KPG dobro razvite in omogočajo razvoj aktivnega turizma. Kulturna dediščina na Goričkem in v Pomurju dobro dopolnjuje ostale vrste turizma. Na umetnih akumulacijskih jezerih se lahko izvajajo ribolov in določene oblike vodnih športov. Lovski turizem ima na Goričkem že tradicijo, ki ga zaradi bogatih območij divjadi, spodbujamo tudi v prihodnje. Turistična območja predstavljajo obstoječe športno-rekreacijske površine v okviru posameznih občin in obstoječe ter predvidene turistične informacijske pisarne. Razvoj tradicionalnega ali ekološkega kmetijstva in vinogradniška območja so pomembna za določene vrste turizma, kot so eno-gastronomski turizem in kmečki turizem.

Ostali pomembni dejavniki, ki vplivajo na razvoj turizma so zunanji prostorski potenciali, kot so geostrateška lega, oddaljenost od srednjeevropskih prestolnic v radiu 200 km in ostalih mest in krajev v radiu 100 km ter neposredna bližina zdravilišč. Tri deželni park Goričko-Oerseg-Raab je edinstven primer tovrstnega parka v Evropi, ki ponuja ohranjeno naravno in kulturno krajino ter kulturno raznolikost. Človeški viri so zadnji kriterij, ki pa ima pri razvoju turizma veliko vlogo.

Preglednica 3: Ocena primernosti prostora za turizem

Table 3: Evaluation of applicability for tourism

turistična dejavnost (možna)	ogledi naravnih znamenitosti	ogledi kulturne dediščine	kolesarski turizem	pohodniški turizem	izobraževalni in kulturni turizem	kmečki turizem	eno-gastronomski turizem	wellness turizem	lovski turizem	ribolovni turizem
	naravne danosti									
zavarovana območja+NV	+	0	+	+	+	0	0	+	+	-
hidrografija	+	0	0	0	+	0	0	+	+	+
vegetacija	+	0	+	+	+	+	0	+	+	0
relief	+	0	+	+	0	0	0	0	0	0
klima	+	+	+	+	+	+	0	+	+	+
ustvarjene danosti										
kultura dediščina	0	+	+	+	+	0	+	0	0	0
kolesarske poti	+	+	+	0	0	+	+	0	0	0
pohodniške poti	+	+	0	+	+	+	+	+	0	0
izobraževalne poti	+	0	0	+	+	0	0	0	0	0
turistična območja	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
prometne povezave	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
kmetijstvo	+	0	0	+	0	+	+	0	-	0
vinogradniška območja	0	0	+	+	0	+	+	0	-	0
druge danosti										
lega in dostopnost	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
tri-deželni park	+	+	+	+	+	0	+	+	0	0
človeški viri	0	0	0	0	+	+	+	+	+	+
zdravilišča v okolici	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
bližina srednjeevr.mest	0	+	0	0	+	0	0	0	0	0
ocena primernosti	14/18	10/18	12/18	14/18	14/18	11/18	11/18	11/18	5/18	4/18

+ primerno
 0 ni vpliva
 - neprimerno

7 REZULTATI RAZISKAVE IN PREVERJANJE HIPOTEZ

7.1 Rezultati raziskave

V tem poglavju bomo predstavili rezultate raziskave po posameznih poglavjih ter preverili delovne hipoteze magistrskega dela.

7.1.1 Teoretična izhodišča

Celostni pristop k razvoju turizma na podeželju na zavarovanih območjih vključuje vse razvojne potenciale ter obenem varuje naravne danosti, zaradi katerih je določena lokacija izjemna. Razvoj turizma na določenem območju ima pozitivne in negativne učinke na naravno okolje, gospodarstvo, družbo, kulturo in prostor, ki jih moramo pri načrtovanju dejavnosti upoštevati.

Trajnostni pristop k razvoju turizma temelji na ekonomski, socialni in ekološki trajnosti ter omogoča uravnotežen razvoj turizma, ki je v skladu z varstvenimi zahtevami zavarovanih območij in obenem pozitivno vpliva na boljši življenjski standard lokalnega prebivalstva.

KPG je manjše zavarovano območje na podeželju in je primerno za obliko turizma, ki varuje naravo in okolje, ohranja lokalno kulturo in vključuje prebivalstvo ter spodbuja pravično delitev ekonomskih, družbenih in kulturnih koristi turizma v lokalnem okolju. Primerna oblika turizma za KPG je ekološki turizem, ki temelji na trajnostnem turizmu s poudarkom na izobraževanju in je primerno za manjše število turistov. Ekološki turizem se lahko dopolnjuje z obstoječimi oblikami turizma, kot so rekreacijski, kulturni, kmečki in eno-gastronomski turizem.

7.1.2 Svetovni in evropski strateški dokumenti s področja turizma, podeželja in okolja

Teoretična in strateška izhodišča na področju turizma na svetovni in evropski ravni temeljijo na načelu okoljske, ekonomske in socialne trajnosti. Trajnostni pristop k razvoju turizma je eno od temeljnih načel UNWTO in EU, ki ga države članice implementirajo v svoje strateške dokumente in zakonodajo.

Ekološki turizem je zaradi ravnotežja med varovalno in razvojno komponento zanimiv za ohranjena območja naravne in kulturne krajine. Etični kodeks ekološkega turizma poudarja vključenost in blaginjo lokalnega prebivalstva pri razvoju turizma in jih obravnava kot enakovredni del sistema, ki ga sestavljajo še okoljski, ekonomski in socialno-kulturni vidiki.

Po ocenah UNWTO je v Evropi turizem dobro razvit in ima največji obisk turistov na svetu, kljub temu je treba upoštevati rastočo svetovno konkurenco, demografske in okoljske spremembe ter razvoj novih tehnologij komuniciranja. Za razvoj turizma v Evropi predstavlja velik potencial čezmejno sodelovanje, ki spodbuja prepoznavnost določenega območja. Trajnostni, odgovorni in kakovostni turizem je pogojen z ohranjenim naravnim in kulturnim okoljem ter lokalno kulturo. Vsi trije dejavniki skupaj tvorijo edinstvene lokacijske značilnosti in osnovo za prepoznavno turistično destinacijo. Razvoj turizma je podprt tudi z finančnimi sredstvi, ki jih EU nudi v okviru različnih skladov s področja podeželja in kmetijstva kot so EKSRP in ESRP ter ostalih področij.

Osnova za nacionalne strateške načrte razvoja podeželja so ukrepi SKP. V novem finančnem obdobju 2014-2020 so glavne teme spodbujanje znanja in inovacij, konkurenčnosti, ekološke pridelave in predelave hrane, zaposlovanja in dviga življenjske ravni na podeželju ter boj proti podnebnim spremembam.

Varovanje naravnega okolja ter spodbujanje trajnostno naravnega gospodarstva sta bistveni vsebini novega okoljskega programa ENV v finančnem obdobju 2014-2020. Varovanje narave je zagotovljeno z nacionalno zakonodajo in številnimi mednarodnimi konvencijami za ohranjanje naravnih sistemov. Za ohranjanje celovitosti in raznovrstnosti narave ter trajnostne rabe virov so pomembne usmeritve IUCN, ki ima vzpostavljen tudi sistem kategorizacije zavarovanih območij.

7.1.3 Pregled zakonskih in podzakonskih aktov ter strateških dokumentov države

V temeljitom pregledu zakonodaje in strateških dokumentov na področju urejanja prostora, regionalnega razvoja in razvoja turizma ter sektorske zakonodaje smo ugotovili pomanjkljivosti na področju regionalne ravni. V Sloveniji regionalni nivo kot vmesni nivo načrtovanja med državo in občinami ni vzpostavljen. Izvajanje zakonodaje je preneseno na občine, ki nimajo dovolj sredstev in izobraženega kadra ter so premajhne za izvajanje določenih nalog.

Prostorska zakonodaja predpisuje prostorske akte na državni in lokalni ravni ter opredeljuje tudi regionalni prostorski načrt. Prostorski red Slovenije določa izdelavo skupnih strateških prostorskih aktov občin, krajinsko ali regionalno zasnovo v primerih, ko varovana območja naravnih kakovosti segajo izven meja občin. Prostorski strateški in izvedbeni akti na regionalni ravni niso obvezni, zato se v praksi kljub zakonskim in drugim podlagam ne izvajajo. Za uspešen prostorski razvoj turizma in prepoznavnost turističnega območja je regionalni nivo prostorskega načrtovanja nujen. Parcialna obravnava turističnega razvoja na ravni majhnih občin na podeželju ni dovolj za razvoj turističnega območja ali destinacije.

V zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja so na ravni statističnih regij NUTS3 opredeljene razvojne regije, katerih naloge opravljajo RRA, ki opravljajo splošne in druge razvojne naloge. RRP, sestavljen iz strateškega in programskega dela, vključuje tudi vidik prostora na strateški ravni, ki pa ne vključuje prostorskega akta oziroma regionalne zasnove. Zakon omogoča območno razvojno partnerstvo, ki se lahko oblikuje na sklenjenem področju več občin s skupnim območnim razvojnim programom, vendar se praksi redko uporablja.

Zakon o spodbujanju razvoja turizma in Strategija slovenskega turizma predstavljata dobro strateško osnovo za razvoj turizma, vendar je izvajanje turistične politike preneseno na občine, ki za to nimajo dovolj sredstev in izobraženega kadra. Za razvoj turističnega območja in destinacije manjka regionalni nivo odločanja, ki bi izvajal vizijo določenega območja ter opredelil program aktivnosti za izvedbo, za katero bi bile zavezane občine.

Kmetijsko področje ima dobro pripravljen program ukrepov za razvoj kmetijstva in podeželja. Spodbujanje shem kakovosti, razvoj kmetij in podjetij, obnova vasi in ekološko kmetovanje omogočajo dvig kakovost lokalno pridelane hrane in storitev ter znanj, ki pripomorejo k razvoju turizma. Podpora za lokalni razvoj spodbuja pristop »od spodaj navzgor« in pomeni priložnost za združevanje ter sodelovanje pri skupni viziji določenega območja.

Zakon o gozdovih v svojih vsebinah določa večnamensko gospodarjenje v skladu z načeli varstva okolja in naravnih vrednot ter upošteva turistične in rekreativne potrebe za načrtovanje, gradnjo in vzdrževanje gozdnih cest ter določa, da se rekreacijske in jahalne poti v gozdovih označijo v PA. Za sklenjeno in celostno omrežje rekreacijskih in tematskih poti v KPG je nujno sodelovanje med občinami pri pripravi prostorskih in drugih aktov, ki se navezujejo na to področje.

Zakon o ohranjanju narave in podzakonski akti s tega področja varujejo naravne danosti temeljito in učinkovito v skladu z evropskimi načeli varovanja okolja in narave. Podatki Agencije RS za okolje iz leta 2015 kažejo, da imamo v Sloveniji 13,31 % zavarovanih območij s pravnim statusom in 35,53 % posebnih varstvenih območij Nature 2000. Posebna varstvena območja, kot je Natura 2000 in druga ekološko pomembna območja tvorijo evropska ekološka omrežja, ki so lahko izhodišče za ekološki razvoj turizma. Za urejanje prostora in rabo naravnih dobrin so določene varstvene usmeritve in režimi ter razvojne smernice, ki so določene v posebnem aktu. Presoja sprejemljivosti posegov v naravo se izvede za vse plane, programe, načrte, prostorske ali druge akte. Ohranjanje značilnosti krajine in njene pestrosti je izhodišče za načrtovanje posegov v prostor. Na območjih strnjene poselitve se biotska raznovrstnost ohranja tako, da je omogočena povezanost habitatov, ohranjajo se zelene površine, drevesa, skupine dreves, stoječe in tekoče vode.

Uredba o KPG je bila sprejeta z namenom zavarovanja naravnih vrednot, ohranitve biotske

raznovrstnosti in omogočanja razvojnih možnosti prebivalstva na Goričkem ter čezmejno sodelovanje. Pomembnejše razvojne usmeritve so spodbujanje razvoja podeželja in naravi prijaznih oblik kmetovanja, dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, izboljšanje kmetijske infrastrukture in ohranitve naselij, okolju prijaznega turizma in rekreacije, izboljšanje turistične infrastrukture in usmerjanje obiskovalcev na manj občutljiva območja, urejanje prostora in obnova vasi z ohranjanjem krajinske pestrosti, izboljšanje infrastrukture, omogočanje novih delovnih mest in varstvo kulturne dediščine. Vse naštetе usmeritve so v skladu z načeli ekološkega turizma in trajnostnega prostorskega razvoja v skladu z varstvenimi usmeritvami in režimi. Uredba opredeljuje tudi možnost sprejema regionalne zasnove prostorskega razvoja, ki bi omogočala celovit in uravnotežen prostorski razvoj turizma.

7.1.4 Primerjava z drugimi državami in primeri dobre prakse

V tem poglavju smo predstavili delovanje različnih nacionalnih in naravnih regijskih parkov ter okvirno sistemsko ureditev posameznih držav EU na področju prostorskega načrtovanja. Načrtovanje prostora je v teh državah urejeno na regionalni ravni, ki je po Pogačniku (2008) za prostorski razvoj turizma najbolj primerna. Prostorski razvoj turistične infrastrukture je na zaščitениh območjih določen z usmeritvami in ukrepi za razvoj turizma, ki so opredeljeni v okviru programov in planov parka. Razvojne prioritete z ukrepi ter celostna vizija parka so pomembne za uravnotežen razvoj turizma na zaščitенem območju.

Predstavili smo zavarovana območja z različnim pravnim statusom. Francoski koncept ureditve regionalnih parkov temelji na sporazumu med državo, regionalnim in lokalnim nivojem ter prebivalstvom, kar ima pozitiven vpliv na regionalni razvoj območja. Pomembno nalogo avstrijskih naravnih parkov predstavlja uravnoteženo sodelovanje med področji varovanja, rekreacije, izobraževanja in regionalnega razvoja. Vsako področje je posebej ovrednoteno in namensko opredeljeno. Nacionalni parki v Nemčiji so namenjeni znanstvenemu in poljudnemu izobraževanju s poudarkom na razvoju turizma.

Francoski park Luberon je naravni regijski park V. reda, ki je tudi del svetovne mreže biosfere in je na seznamu svetovne UNESCO dediščine. Park Luberon krepi trajnostno vizijo turizma, sodeluje z javnimi in zasebnimi lokalnimi interesnimi skupinami ter prebivalstvom in je med prvimi evropskimi parki, ki so upoštevali načela trajnosti pri razvoju parka.

Avstrijski park Thayatal in nemški park Bayerischer Wald sta nacionalna parka in sodita v kategorizacijo drugega reda. Primarna funkcija obeh parkov je varovalna, poudarjena je tudi razvojna funkcija, predvsem pomembna za področje turizma, ki prinaša ožjemu in širšemu okolju pozitivne socialno-ekonomske učinke na več področjih. Veliko pozornosti je namenjeno prepoznavnosti in promociji parkov ter medsebojnem sodelovanju z lokalnim okoljem in prebivalstvom.

Primere dobre prakse lahko kljub različnim varstvenim kategorijam združimo v skupnih značilnostih, ki so pomembne za uspešen razvoj turizma ter pozitivno vplivajo na regionalni razvoj regije. Skupne značilnosti vseh treh predstavljenih parkov v Franciji, Avstriji in Nemčiji predstavljajo dobra sistemska ureditev, višina javnih sredstev za izvajanje, horizontalno in vertikalno sodelovanje, vključevanje javnosti v procese odločanja in delovanja parka, ter prepoznavnost in promocija parka v lokalnem in širšem okolju. Za večjo prepoznavnost parka je pomembna tudi uvrstitev na seznam UNESCO dediščine, sodelovanje v mednarodnih projektih in omrežjih ter pridobitev različnih certifikatov kakovosti.

7.1.5 Predstavitev in analiza obravnavanega območja

V tem poglavju smo na osnovi ocene stanja, analize SWOT in prostorskih analiz opredelili dejavnike, ki vplivajo na privlačnost prostora za razvoj turizma v KPG po posameznih področjih. Ugotovili smo, katere turistične dejavnosti so skupaj z ekološkim turizmom najbolj primerne za KPG ter kako usmeriti prostorski razvoj, da bomo omogočali razvoj teh dejavnosti.

Strateški dokumenti Pomurske regije so usmerjeni v trajnostni turizem ter podpirajo vse dejavnosti na tem področju. Odsotnost regionalne ravni odločanja in prenos vseh nalog urejanja prostora in posameznih dejavnosti na lokalno raven ne omogoča celostnega prostorskega razvoja turizma KPG. Regionalna prostorska zasnova bi bila v skladu s prostorsko in sektorsko zakonodajo, vendar je za to potreben pristop od spodaj navzgor in sodelovanje ter povezovanje vseh občin. Sporazum med državo in občinami je lahko uresničljiv s podporo razvojne agencije Sinergija, ki je nastala na pobudo vseh 11 občin KPG in deluje že od leta 1996. V okviru te agencije deluje tudi LAS Goričko kot javno-zasebno partnerstvo z aktivno vlogo lokalnega prebivalstva in institucij na dogovorjenem območju ter gradi na trajnostno naravnani rabi endogenih razvojnih potencialov.

Turistično ponudbo KPG predstavlja ohranjena narava in kulturna krajina, ki jo dopolnjuje kulturna dediščina. Dobro razvito prometno omrežje in kolesarske ter pohodniške poti omogočajo dostopnost do vseh krajev v KPG. Tri-deželni park in kulturna raznolikost območja predstavljata edinstvene značilnosti KPG, ki jih težko najdemo drugje v Evropi. S pomočjo ocene stanja, analize SWOT in prostorskih analiz smo izdelali oceno primernosti prostora za razvoj turizma v KPG po posameznih področjih. Upoštevali smo vpliv naravnih in ustvarjenih danosti ter druge vplive na razvoj posameznih oblik turizma, ki so primerne za zavarovano območje narave in kulturne krajine. Ugotovili smo, katere turistične dejavnosti so skupaj z ekološkim turizmom najbolj primerne za KPG ter določili izhodišča za prostorski razvoj turizma.

Za uravnotežen prostorski razvoj in prepoznavnost KPG ter tri-deželnega parka je pomemben celostni

pristop. Horizontalno in vertikalno sodelovanje ter izobraževanje in vključevanje lokalnega prebivalstva na tem območju ima pomembno vlogo pri oblikovanju koncepta prostorskega razvoja turizma na tem območju.

7.2 Testiranje hipotez

7.2.1 Prva hipoteza

Trajnostni razvoj ekološkega turizma na zavarovanem območju neposredno vpliva na izboljšanje socialno-ekonomskega položaja prebivalstva in obenem ohranja varovane danosti.

Teoretična in strateška izhodišča na področju turizma na svetovni in evropski ravni temeljijo na načelu okoljske, ekonomske in socialne trajnosti. Ekološki turizem je zaradi ravnotežja med varovalno in razvojno komponento primeren za ohranjena območja naravne in kulturne krajine. Etični kodeks ekološkega turizma poudarja vključenost in blaginjo lokalnega prebivalstva pri razvoju turizma in jih obravnava kor enakovredni del sistema, ki ga sestavljajo še okoljski, ekonomski in socialno-kulturni vidik.

Primeri iz tujine so pokazali, da so zavarovana območja z razvojno vizijo s poudarkom na turizmu uspešni generatorji razvoja regije in vplivajo na dvig kakovosti življenja lokalnega prebivalstva. Turizem omogoča nova delovna mesta znotraj same dejavnosti in posredna delovna mesta, ki vplivajo tudi na druge sektorje v prostoru kot n. pr. kmetijstvo, izboljša se tudi infrastruktura in kakovost storitev. Pozitivni vplivi so posledično opazni tudi na področju demografije, prepreči se izseljevanje, izboljša se starostna struktura ter dvigne nivo izobrazbe prebivalstva. Uravnotežen razvoj dejavnosti v prostoru in ohranjanje narave hkrati je vzporeden proces, katerega uspešnost je vidna na primerih iz drugih držav.

Delovanje javnega zavoda KPG je usmerjeno v ohranjanje naravnega okolja in izobraževanje prebivalstva ter obiskovalcev na področju ohranjanja narave. Izobraževalna vsebina in neokrnjena narava sta dve bistveni značilnosti ekološkega turizma, ki se na območju KPG že izvajata. Tretja značilnost ekološkega turizma je primernost za manjše skupine in individualne popotnike, kar je povezano z zmogljivostjo prostora za razvoj turizma in varovalno funkcijo KPG.

Na osnovi teoretičnih izhodišč, strateških in zakonodajnih dokumentov, primerov dobre prakse in analize stanja smo dokazali, da je ekološki turizem primerna oblika turizma za zavarovano območje na podeželju. S tem smo dokazali prvo hipotezo, da trajnostni razvoj ekološkega turizma na zavarovanem območju vpliva na izboljšanje socialno-ekonomskega položaja prebivalstva in obenem ohranja varovane danosti.

Shema 1: Prostorski razvoj ekološkega turizma na zavarovanem območju

Scheme 1: Spatial development of ecotourism on protected area

7.2.2 Druga hipoteza

Sodelovanje na vertikalni in horizontalni ravni ter dialog s poudarkom na izobraževanju in vključevanju lokalnega prebivalstva je osnova za trajnostni razvoj turizma.

Vloga vključevanja in sodelovanja prebivalstva je poudarjena v vseh programih in planih posameznih primerov iz tujine ter je eno od načel trajnostnega in ekološkega turizma, ki smo jih predstavili v teoretičnem delu naloge. Izobraževanje prebivalstva o ohranjanju narave je proces, ki se razvija in vpliva tudi na regionalni razvoj. Promocija integracije in sprejemljivosti zavarovanega območja med prebivalstvom zahteva sodelovanje z obstoječimi lokalnimi organizacijami in izobraževalnimi institucijami ter vključenost lokalnega prebivalstva v prihodnji razvoj parka. Tematske delavnice, poljudne predstavitve, sodelovanje pri organizaciji dogodkov in vzdrževalnih delih v parku ter doživljanje narave je le nekaj primerov možnega sodelovanja med parkom in lokalnim prebivalstvom.

Za uspešno in učinkovito upravljanje je pomembno sodelovanje in vpetost upravljavcev v lokalno okolje kar kažejo sodobni pristopi upravljanja zavarovanih območij v tujini. Podpora na sistemski ravni in sodelovanje ostalih sektorjev, kot so turizem, kmetijstvo in drugi relevantni sektorji je osnovno izhodišče za uravnotežen razvoj določenega območja. Pomembno je enakovredno sodelovanje med področji varovanja, turizma, izobraževanja in regionalnega razvoja. Namen varovanja je varovati različnost in lepoto ohranjenih naravnih območij ter kulturno krajino skozi

trajnostno rabo prostora.

Opisana dejstva in rezultat primerjave razvoja turizma in sistemskih ureditev v več evropskih državah je potrditev druge hipoteze, da je sodelovanje na vertikalni in horizontalni ravni ter dialog s poudarkom na izobraževanju in vključevanju lokalnega prebivalstva osnova za trajnostni razvoj turizma in celotne regije.

7.2.3 Tretja hipoteza

Celostni koncept prostorskega razvoja ekološkega turizma in kmetijstva na regionalni ravni prispeva k pospešenemu razvoju turizma ter posledično hitremu prostorskemu in socialno-ekonomskemu razvoju območja.

Socialno ekonomski položaj Goriškega kaže negativne trende na področju demografije in gospodarstva. Primarno dejavnost predstavlja kmetijstvo, ki pa se zaradi razdrobljenosti in velikosti kmetijskih površin opušča in vpliva na podobo kulturne krajine. Varstveni režimi KPG vplivajo na razvoj kmetijstva in ostalih dejavnosti. Socialno-ekonomska vloga kmetijstva na podeželju ima pomembno vlogo, še posebej v povezavi z lokalno samooskrbo in turizmom ter omogoča dodatne zaposlitve na tem področju.

Priložnosti in potenciali za prostorski razvoj ekološkega turizma v KPG na osnovi analiz stanja in SWOT predstavlja ohranjena narava in kulturna dediščina, kolesarske in pohodniške poti, ekološko kmetijstvo in lokalno pridelana hrana, kulturna raznolikost in ostala turistična infrastruktura, pomembna za prostorski razvoj dejavnosti. Uravnotežen razvoj turizma predstavlja izziv za vse ravni načrtovanja, pri čemer ima ključno vlogo vmesni, regionalni nivo med državo in lokalnimi skupnostmi. Odsotnost regionalne ravni odločanja in prenos vseh nalog urejanja prostora in posameznih dejavnosti na lokalno raven ne omogoča celostnega prostorskega razvoja turizma na ravni turistične regije. Primeri dobre prakse v drugih evropskih državah dokazujejo pomembnost regionalne ravni odločanja in načrtovanja, sodelovanje lokalnih skupnosti in upravljavca zavarovanega območja ter vključevanje prebivalstva v procese odločanja.

Kulturno krajino v veliki meri določa kmetijska raba tal, ki lahko negativno vpliva na prostor in okolje, zato je potrebno primerno načrtovanje kmetijske dejavnosti ter usklajenost med sektorji. Razvoj sonaravnega in ekološkega kmetijstva ter lokalno pridelane hrane ima velik pomen za razvoj ekološkega, kmečkega in gastronomskega turizma. Dopolnjevanje posameznih dejavnosti med seboj pomeni tudi priložnost za lokalno prebivalstvo ter vpliva na razvoj in prepoznavnost KPG.

Primeri dobre prakse in sistemske ureditve prostorskega načrtovanja v drugih državah ter prostorske in druge analize dokazujejo, da celostni koncept prostorskega razvoja ekološkega turizma in kmetijstva na regionalni ravni prispeva k pospešenemu razvoju turizma ter socialno-ekonomskemu razvoju na zavarovanem območju KPG.

8 ZASNOVA PROSTORSKEGA RAZVOJA EKOLOŠKEGA TURIZMA V KRAJINSKEM PARKU GORIČKO

8.1 Izhodišča za zasnovo prostorskega razvoja turizma

Temeljna izhodišča zasnove prostorskega razvoja turizma v KPG predstavljajo načela trajnostnega razvoja turizma, ki omogočajo ohranjanje naravnega okolja, upoštevajo lokalno prebivalstvo ter spodbujajo uravnotežen razvoj območja. Pri nastajanju prostorske zasnove smo upoštevali svetovne, evropske, slovenske in regionalne strateške usmeritve na področju turizma ter zakonodajo in strateške dokumente na področju urejanja prostora, regionalnega razvoja in sektorske zakonodaje. V prejšnjih poglavjih smo opredelili ekološki turizem kot osnovno turistično dejavnost v KPG, ki ga dopolnjujejo še ogledi naravne in kulturne dediščine, kolesarski in pohodniški turizem, izobraževalni in kulturni turizem, kmečki, eno-gastronomski in wellnes turizem ter v manjši meri lovski in ribolovni turizem. Na osnovi analize stanja in prostora KPG smo določili izhodišča za prostorsko zasnovo v treh sklopih, ki jih predstavljajo zunanji potenciali prostora, naravne in ustvarjene danosti. Namen prostorske zasnove je opredelitev razvojnih ciljev za uravnotežen prostorski razvoj turizma v KPG in ukrepov za uresničevanje ciljev ter grafični prikaz zasnove.

Shema 2: Diagram prostorske zasnove

Scheme 2: Diagram of spatial plan

8.2 Predlog prostorske zasnove

Osnovni cilj zasnove je ustvariti pogoje za prostorski razvoj in prepoznavnost turističnega območja KPG, kot del tri-deželnega parka Goričko-Oerseg-Raab. S prostorsko zasnovo želimo pokazati, da lahko na osnovi obstoječih naravnih in ustvarjenih danosti pospešimo prostorski razvoj in obogatimo turistično ponudbo območja z minimalnimi posegi in z umeščanjem objektov manjšega merila, ki temeljijo na lokalnih virih.

Za uravnotežen in optimalen razvoj dejavnosti v prostoru bomo uporabili model prostorskega razvoja, ki temelji na tradicionalnem krajinskem mozaičnem vzorcu različnih rab, kot so poselitev, gozdovi in vodotoki ter kmetijske površine.

8.2.1 Cilji za prostorski razvoj turizma

Namen oblikovanja ciljev za prostorski razvoj turizma je usklajen in uravnotežen razvoj dejavnosti v skladu z drugimi rabami prostora. Razvoj turistične infrastrukture je namenjen tudi lokalnemu prebivalstvu, dvigu življenjskega standarda in celotnemu razvoju območja ob upoštevanju ciljev varovanja narave. Cilje za prostorski razvoj turizma bomo opredelili na osnovi treh sklopov vsebinskih izhodišč prostorskih analiz, to so zunanji potenciali, naravne in ustvarjene prostorske danosti.

Razvojni cilji na osnovi zunanjih potencialov:

- vzpostaviti identiteto KPG v ožjem in širšem prostoru,
- povečati pomen geostrateške lege KPG in V. evropskega koridorja,
- vzpostaviti skupno upravno jedro tri-deželnega parka Goričko-Oerseg-Raab,
- spodbujati čezmejno sodelovanje in prepoznavnost tri-deželnega parka Goričko-Oerseg-Raab,
- dopolnjevati in povezovati turistično ponudbo med KPG in Pomursko regijo.

Razvojni cilji na osnovi naravnih danosti:

- ohranjati kulturno krajino z mozaično prepoznavno podobo,
- upoštevati varstvene režime KPG,
- spodbujati razvoj sonaravnega kmetijstva in ekološke pridelave ter živinoreje,
- vzdrževati in ohranjati poljske in gozdne poti.

Razvojni cilji na osnovi ustvarjenih danosti:

- izboljšati in povečati ponudbo turistične infrastrukture,
- ohranjati kulturno dediščino,
- urejati in vzdrževati naselja,
- povezovati omrežja kolesarskih, rekreacijskih in drugih tematskih poti s turistično ponudbo,
- vzpostaviti ponudbo javno-zasebnih prevozov za turiste in prebivalce za razbremenitev obstoječega cestnega omrežja,
- spodbujati višjo kvaliteto eno-gastronomske ponudbe in ustanavljanje novih blagovnih znamk na tem področju.

8.2.2 Ukrepi za uresničevanje razvojnih ciljev

Ukrepe smo oblikovali tako, da sledijo vsebinskim sklopom razvojnih ciljev. Ukrepi za prepoznavnosti in promocijo KPG v mednarodnem prostoru so usmerjeni predvsem na povezovanje in sodelovanje v ožjem in širšem prostoru. Ukrepi za ohranitev in varstvo okolja so namenjeni varovanju narave, ki je osnovno jedro turistične ponudbe. Ukrepi za izboljšanje in povezovanje turistične ponudbe v prostoru so opredeljeni glede na razvojne cilje, ki izhajajo iz ustvarjenih danosti.

Ukrepi za prepoznavnost in promocijo KPG v mednarodnem prostoru so:

- upoštevati evropsko, slovensko in pomursko turistično strategijo ter se vključevati v promocijske projekte na tem področju;
- spodbujanje čezmejnega sodelovanja in prepoznavnosti tri-deželnega parka Goričko-Oerseg-Raab;
- povečanje pomena Nature 2000 in Evropske zelene vezi ter drugih mednarodnih projektov v širši javnosti;
- povezovanje mednarodne evropske kolesarske poti E13 in pešpoti E7 z obstoječim omrežjem kolesarskih, pešpoti in drugih tematskih poti;
- spodbujati mednarodne železniške in druge povezave v okviru V. evropskega koridorja;
- spodbujati skupno promocijo in uvrstitev tri-deželnega parka Goričko-Oerseg-Raab na seznam UNESCO dediščine;
- sodelovati z drugimi turističnimi območji v radiju 200 km za obogatitev turistične ponudbe;
- spodbujati povezovanje lokalnih skupnosti ter prebivalstva na področju razvoja in promocije turistične dejavnosti.

Ukrepi za ohranitev in varovanje narave ter okolja so:

- upoštevati ranljivost prostora za posamezne dejavnosti in jih razporejati glede na primernost območja za določeno vsebino;
- spodbujati vključevanje kmetij v KOPOP in EKK ter pridobivanje evropskih finančnih sredstev za oživitvev in prestrukturiranje konvencionalnih kmetijskih gospodarstev;
- vzdrževati in ohranjati obstoječe kmetijske površine, visokodebelne travniške sadovnjake in značilne travnike;
- ohranjati in vzdrževati poljske ter gozdne poti;
- načrtovati zasaditve z avtohtonimi rastlinskimi vrstami in vzorci;
- spodbujati vzdrževanje gozdnih površin in robov gozda;
- varovati struge in vegetacijski pas vodotokov;
- upoštevati življenjski prostor zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst;
- osveščati in izobraževati lokalno prebivalstvo o pomenu razvoja turizma in urejenosti prostora ter varovanja narave, ki je jedro turistične ponudbe.

Ukrepi za izboljšanje in povezovanje turistične ponudbe v prostoru so:

- upoštevati varovane vrednote naselbinske in stavbne dediščine;
- spodbujati prenovu obstoječe grajene strukture (zapuščene stanovanjske hiše in druge stavbe ter opuščeni objekti mejnih prehodov);
- umeščati turistično infrastrukturo v prostor glede na lokacijo in omrežje naselij v parku ter obstoječo mrežo prometnih, kolesarskih in rekreacijskih ter drugih poti;
- oblikovati vhodne in osrednje informacijske točke v parku z organiziranimi parkirišči, piknik prostori in počivališči ter izposojevalnicami koles;
- vključevati lovske opazovalnice in obstoječe razgledne stolpe ob meji v turistično ponudbo ter jih dopolnjevati s počivališči in opazovalnicami za ptice;
- obogatiti ponudbo prenočišč na kmetijah v tradicionalnih prekmurskih hišah, na senikih, v kmečkih lopah in v naravi;
- povečati število zanimivih prenočišč po principu glamping hiš, z manjšim številom enot izdelanih iz tradicionalnih materialov lociranimi v naravnem okolju ali mini butičnih hotelov;
- uporabiti lokalne materiale ter tradicionalno arhitekturno tipologijo za postavitev nove turistične infrastrukture;
- izboljšati ureditev in povezanost obstoječega prometnega omrežja glede na obstoječo in predvideno turistično ponudbo;
- zagotoviti organizirane prevoze in krožne vožnje s kombi vozili ali mini avtobusi po

- turističnih poteh in zasebne taksi službe;
- sanirati slabo ohranjene lokalne ceste;
  - očistiti in označiti obstoječe omrežje kolesarskih in rekreacijskih ter drugih poti;
  - povezovati obstoječa območja vinskih kleti in zdraviliškega turizma na južni meji parka z ostalo turistično ponudbo;

  - izobraževati ponudnike turističnih storitev z namenom dviga kvalitete storitev in jih seznanjati z novjšimi trendi v gastronomski ponudbi s poudarkom na lokalno pridelani hrani;
  - spodbujati dopolnilne dejavnosti na kmetijah, kot so peka kruha, priprava suhomesnatih izdelkov in različnih vrst mlečnih izdelkov, domačih marmelad, čajev, čokolade ipd.;
  - vključevati tradicionalne obrti, rokodelske delavnice in kulinarčne delavnice v turistično ponudbo;
  - razširiti osnovno kmetijsko dejavnost z dopolnilnimi in drugimi dejavnostmi;
  - povezovati lokalne pridelovalce hrane v skupno mrežo z namenom skupne promocije in trženja ekološke pridelave hrane;
  - spodbujati sodelovanje prebivalstva, lokacijskih akcijskih skupin, lokalnih skupnosti in javnega zavoda KP Goričko za uresničevanje ciljev prostorskega razvoja turizma.

8.2.3 Opis prostorske zasnove

Tradicionalni mozaični model prostorskega razvoja, ki predstavlja izhodišče za prostorsko zasnovo, omogoča uravnotežen in optimalen razvoj dejavnosti na zavarovanem območju na podeželju. Prostorska zasnova upošteva kmetijska zemljišča, gozdne površine, vodno omrežje in naravna območja ter vrednote, ki jih obravnavamo prednostno in obenem omogočamo sočasno rabo tal z turistično dejavnostjo. Turistično infrastrukturo razvijamo načrtovano, v okviru obstoječega sistema poselitve in prometne infrastrukture, ki omogoča da so naravna območja in vrednote manj obremenjena.

Na osnovi tega smo opredelili tri vrste območij za razvoj turistične dejavnosti:

- območja z minimalnimi posegi v naravo;
- območja z omejenimi posegi v naravo;
- območja za izgradnjo turistične infrastrukture.

8.2.3.1 Območja z minimalnimi posegi v naravo

Osnovni kriterij za umeščanje turističnih območij in objektov so naravne danosti, na osnovi katerih

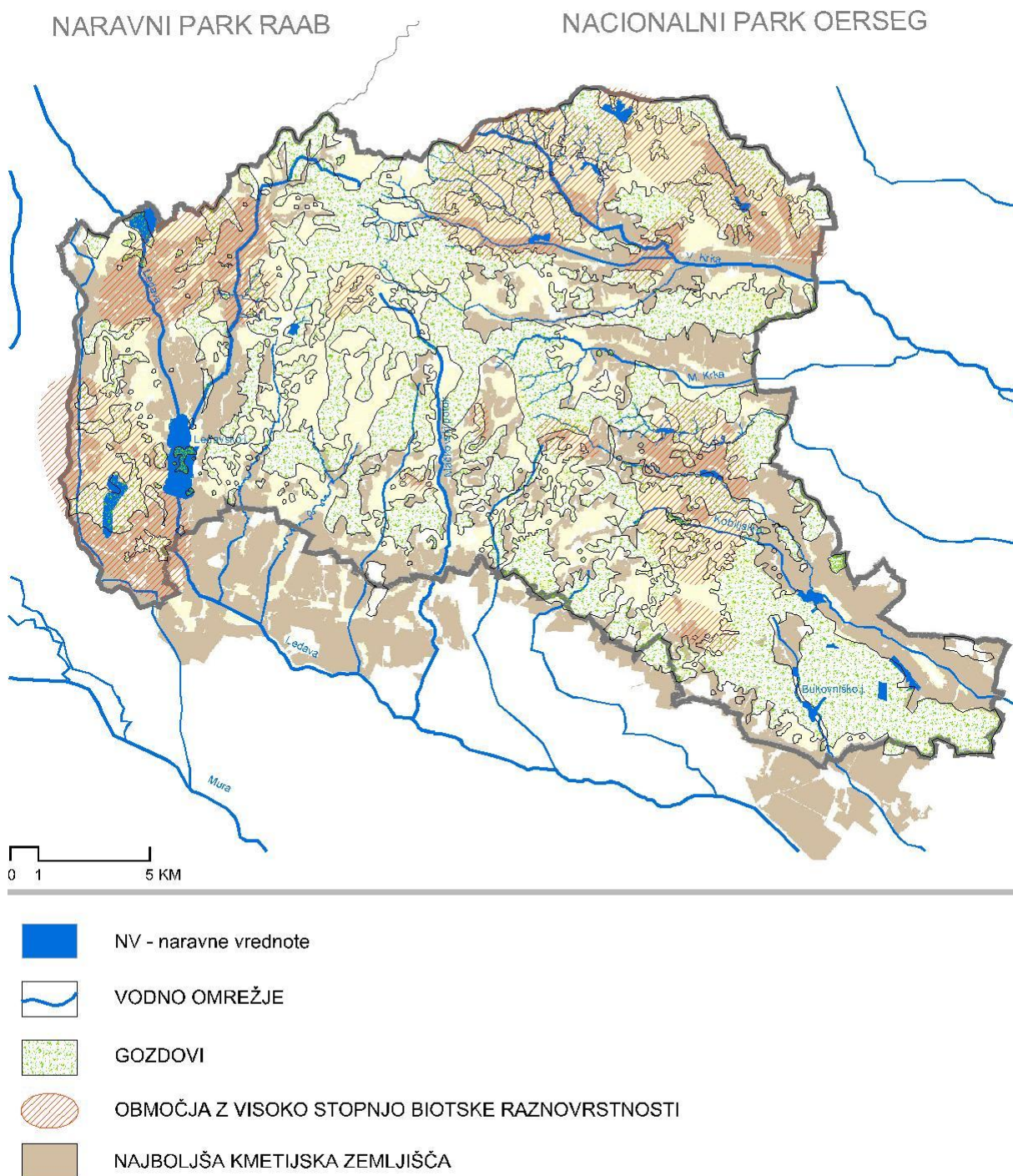
smo določili, kje in kako se lahko turizem razvija. Celotno območje parka je zavarovano, zato smo uporabili dodatne kriterije na osnovi katerih smo opredelili območja z minimalnimi posegi v naravo, ki predstavljajo 70 % parkovne površine:

- naravne vrednote – varovanje naravne dediščine;
- območja z visoko stopnjo biotske raznovrstnosti - ogrožene vrste;
- gozdovi - optimalno delovanje gozdnih ekosistemov;
- vodno omrežje – ohranjanje naravnih procesov in ravnovesja;
- najboljša kmetijska zemljišča.

Obstoječe omrežje kolesarskih, rekreacijskih, turističnih in drugih poti se vzdržuje in ohranja ter omogoča dostop obiskovalcem in turistom. Vsak poseg v prostor mora biti posebej ovrednoten in načrtovan v skladu z varstvenimi režimi. Posegi, ki so dovoljeni na tem območju, so del nujne infrastrukture, ki je vezana na določene naravne elemente zanimive za turizem:

- opazovalnice ptičev;
- razgledne točke ali stolpi (v okviru obstoječih stražnih in razglednih stolpov);
- usmeritvene in razlagalne table;
- počivališča;
- ostala parkovna infrastruktura.

Turistična dejavnost na teh območjih je omejena na manjše število turistov, s sočasno rabo ostalih dejavnosti kot so sonaravno kmetijstvo in gozdarstvo. Dovoljene so mirne oblike rekreacije, opazovanje in doživljanje naravnih znamenitosti s pomočjo razlagalnih tabel in vodenih ogledov.

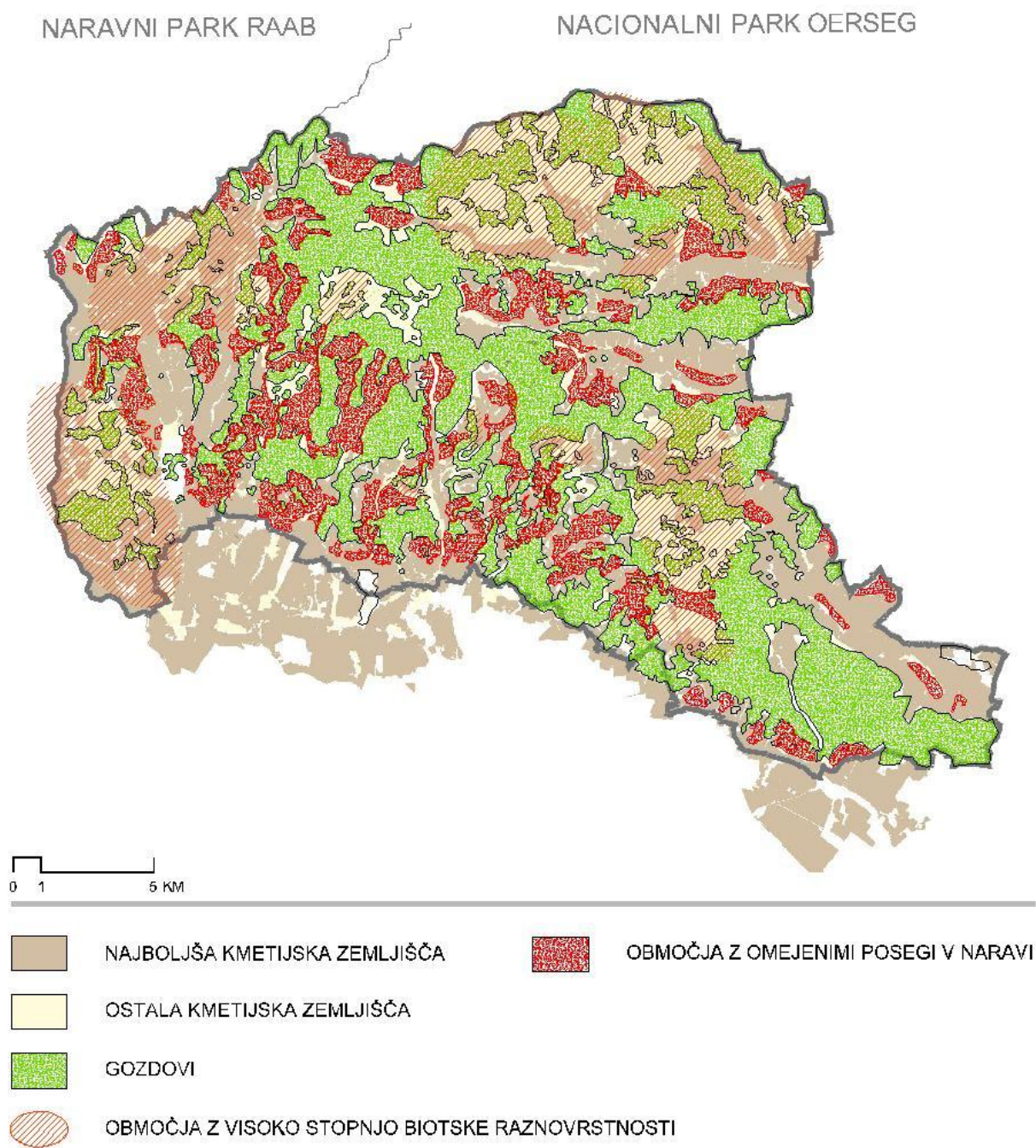
Shematična karta 2.0: Območja z minimalnimi posegi v naravo

Schematic map 2.0: Areas with minimal interventions in natural environment

8.2.3.2 Območja z omejenimi posegi v naravo

Območja z omejenimi posegi v naravo so opredeljena na osnovi izločitvenih kriterijev, ki predstavljajo območja naravnih vrednot, vodno omrežje, gozdove, območja z visoko stopnjo biotske raznovrstnosti in najboljša kmetijska zemljišča. To so inverzna območja prejšnje kategorije območij z minimalnimi posegi in predstavljajo krajino ter poselitev. Razporeditev in oblikovanje območij je odvisno od zgoraj naštetih izločitvenih kriterijev. Območja so zgoščena tam, kjer ni posebnih omejitvenih kriterijev, to je predvsem v zahodnem delu parka in ob južni meji parka, kjer so tudi vinorodna območja. Možna je sočasna raba s sonaravnim kmetijstvom na ostalih kmetijskih zemljiščih. V teh delih parka se turizem lahko razvija, vendar so posegi v naravo omejeni na turistično ponudbo, ki je vezana na naravno okolje. Za turistično in ostalo parkovno infrastrukturo se uporablja lokalne materiale in tradicionalne arhitekturne tipologijo ter elemente. Upoštevati moramo tudi dostopnost in obstoječe prometno omrežje. V to skupino lahko uvrstimo naslednje posege:

- prenočišča v naravi;
- piknik prostore;
- opazovalnice ptičev;
- razgledne točke ali stolpi (v okviru obstoječih stražnih in razglednih stolpov);
- usmeritvene in razlagalne table;
- počivališča;
- ostala parkovna infrastruktura;
- nove kolesarske, rekreacijske in druge pešpoti;
- jahalne poti in staje;
- lovske in druge kočje;

Shematična karta 2.1: Območja z omejenimi posegi v naravo

Schematic map 2.1: Areas with limited interventions in natural environment

8.2.3.3 Območja za gradnjo turistične infrastrukture

Znotraj območij z omejenimi posegi v naravi bomo določili še manjša območja za gradnjo turistične infrastrukture v poselitvenih območjih. Določene turistične dejavnosti, ki smo jih opredelili kot primerne za KPG, zahtevajo izgradnjo objektov, kot so kmečki in eno-gastronomski, izobraževalni in kulturni turizem, butična prenočišča in wellness ter kolesarski turizem (izposojevalnice koles).

Osnovno mrežo za razporeditev dejavnosti predstavlja obstoječa prometna in druga infrastruktura, ki povezuje turistična območja z naravno in kulturno dediščino ter obstoječo turistično ponudbo. Medsebojni preplet obstoječih dejavnosti vaških naselij, kmetijske in turistične dejavnosti, rekreacijske rabe gozdov in območij varovane narave se kaže kot mešana in sočasna raba tal. S pomočjo javnih in zasebnih prevozov je gibanje turistov usmerjeno z namenom, da čim manj obremenijo ostala območja parka.

Na teh območjih lahko izvajamo vse že prej naštete posege kot na območjih z minimalnimi in omejenimi posegi ter ostalo turistično infrastrukturo:

- organizirana parkirišča za osebne avtomobile in avtobuse (možna večnamenska raba);
- izposojevalnice koles;
- večja počivališča;
- organizirana ponudba lokalne hrane in prevoza;
- prenočišča (butični hoteli, druga atraktivna bivališča);
- wellness turizem;
- večji informacijski in večnamenski centri;
- ostale dopolnilne ponudbe za pospešen razvoj dejavnosti.

Za določanje turističnih območij in posameznih informacijskih vstopnih ter osrednjih točk parka smo uporabili naslednje kriterije:

- zunanje meje parka;
- policentrična zasnova poselitve;
- poselitvena območja;
- dobra prometna dostopnost in povezanost z ostalimi kraji;
- železniška povezava;
- vključenost v omrežje obstoječih kolesarskih in pešpoti;
- enakomerna razporeditev glede na različne smeri dostopa;
- obstoječa prenočišča in ostala turistična ponudba;

- lokacije starih mejnih prehodov (in ponovna uporaba maloobmejnih objektov).

Opredelili bomo vstopne in osrednje informacijske točke določene na osnovi zgoraj opredeljenih kriterijev. Namen določitve vstopnih in informacijskih točk je obiskovalce in prebivalce seznanjati z zavarovanim območjem in ponudbo KPG, omogočiti organizirano parkiranje in javno taksi službo ter lokalno ponudbo. Vstopne točke v park so opremljene z javnimi parkirišči in izposojevalnico koles, informacijsko točko in z ponudbo lokalnih produktov ter večjimi počivališči ali piknik prostori. Opredeljene lokacije niso zavezujoče in jih lahko na osnovi zgornjih kriterijev in izkazanega javnega ali zasebnega interesa ob upoštevanju varstvenih režimov izvajamo tudi v drugih poselitvenih območjih.

Cankova, Moravske Toplice in Kobilje kot lokalni centri in občinska središča na južni meji parka so opredeljene kot vhodne točke v park. V občini Moravske Toplice se uredi glavna vstopna točka z južne strani parka, kraj je že prepoznaven zaradi svojega zdraviliškega značaja in dopolnjuje turistično ponudbo KPG. Cankova je občinsko središče na skrajnem JZ delu parka in Kobilje na JV delu parka, delujeta kot sekundarni vstopni točki z manjšimi kapacitetami.

Hodoš na SV strani KP Goričko, ki je uveljavljen kot mednarodni mejni prehod in je prva vstopna točka iz Madžarske, ki je možna po cesti ali z mednarodno železnico. Hodoš leži ob madžarskem delu nacionalnega parka Oerseg, ki ima zaradi bogatih gozdov in ohranjene narave izrazito varovalno funkcijo ter dopolnjuje turistično ponudbo KP Goričko. Ob vstopni točki se lahko zato omogočijo tudi prenočišča v obliki posebnih (zelenih) bivalnih enot, urejenih v skladu z lokalno tradicijo in značilnostmi.

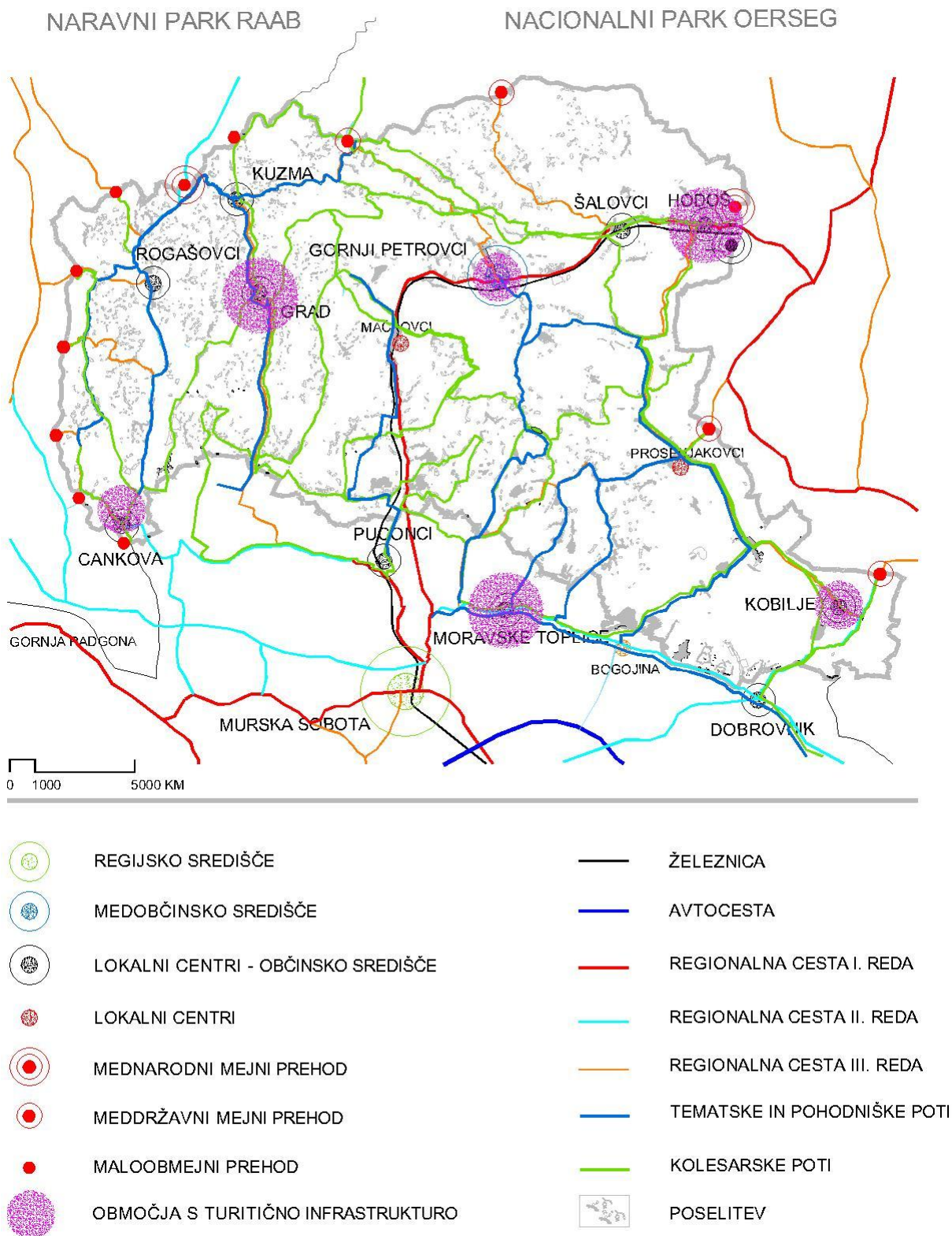
Grad je sedež KP Goričko, kjer deluje javni zavod in ima že razvito ponudbo za obiskovalce in lokalno prebivalstvo. Bližina avstrijske in madžarske meje ter že vzpostavljena turistična infrastruktura določata osrednjo točko dostopa in centra KP Goričko. Obstoječe kapacitete prenočišč v grajskem kompleksu bi morali povečati in dopolniti turistično ponudbo z lokalno ponudbo hrane ter jih povezati z zasebnimi ponudniki prenočišč in gostišč.

Gornji Petrovci so medobčinsko središče in ležijo v osrednjem delu KP Goričko na osi V. mednarodnega prometnega koridorja. Železniška povezava med Italijo in Ukrajino omogoča dostop mednarodnim in slovenskim turistom v osrednji del parka, kjer bo organizirana in posodobljena turistična informacijska točka z možnostjo najema kolesa, organiziranim prevozom in lokalno ponudbo turističnih produktov.

Predlagana območja turistične infrastrukture so določena na osnovi prednosti in potencialov stanja v

prostoru, lahko pa se vključijo tudi pobude zasebnega sektorja in drugih občin, ki izpolnjujejo kriterije prometne dostopnosti in obstoječe infrastrukture. Upoštevamo tudi naravovarstvene smernice oziroma izvedemo potrebne ukrepe kot sta CPVO ali PVO.

Rezultat zasnove so ukrepi za uresničevanje razvojnih ciljev, ki so pomembni za uspešen prostorski razvoj turizma. Ukrepi so oblikovani tako, da omogočajo enakovreden razvoj vsem pobudnikom ob upoštevanju opredeljenih območij z minimalnimi in omejenimi posegi v naravo.

Shematična karta 2.3: Območja s turistično infrastrukturo

Schematic map 2.3: Areas with tourism infrastructure

8.2.4 Sklepne ugotovitve

Predlog prostorske zasnove zajema ukrepe za prepoznavnost in promocijo KPG v mednarodnem prostoru, ukrepe za ohranitev in varovanje narave ter okolja in za izboljšanje ter povezovanje turistične ponudbe. S pomočjo izločitvenih kriterijev, ki jih predstavljajo naravne danosti in kmetijska zemljišča, smo opredelili območja z minimalnimi in omejenimi posegi v naravo. Območja z minimalnimi posegi v naravo predstavljajo približno 70% celotnega ozemlja parka in tako usmerjajo razvoj turizma na najbolj občutljivih območjih KPG. Območja z omejenimi posegi v naravo predstavljajo ostalih 30% parka, znotraj katerih smo opredelili ožja poselitvena območja, kjer je možna umestitev potrebne turistične infrastrukture za razvoj ekološkega in drugih kompatibilnih oblik turizma. V zasnovi so opredeljeni možni posegi na posameznih območjih in podane smernice za oblikovanje in umeščanje objektov za razvoj turizma. Celostna prostorska zasnova in vizija turizma obravnavanega območja je osnovni pogoj, da se lahko KPG razvije v turistično destinacijo ter pospeši razvoj regije.

Uspešni primeri iz tujine so nam pokazali, da so zavarovana območja z vizijo in jasnim programom generatorji razvoja regije in vplivajo na dvig kakovosti življenja lokalnega prebivalstva. Skupni imenovalec vseh primerov razvojno uspešnih parkov je regionalni nivo, ki deluje med državo in lokalnimi skupnostmi ter omogoča celostni pristop, ki je pomemben za razvoj območja.

Teoretični in praktični del naloge nas je pripeljal do zaključka, da je za uresničevanje prostorskega razvoja turistične dejavnosti na območju KPG pomembna regionalna raven. Nacionalna zakonodaja omogoča združevanje občin za namen izdelave skupnih prostorskih aktov, vendar pristop od »spodaj navzgor« v praksi ni uveljavljen. Sodelovanje na horizontalni in vertikalni ravni ter državni finančni instrumenti in drugi ukrepi bi spodbudili povezovanje med lokalnimi skupnostmi ter vključevanje zasebnega sektorja in prebivalstva.

Povezovanje in sodelovanje med Slovenijo, Madžarsko in Avstrijo lahko v okviru mednarodnih programov in projektov omogoči izdelavo skupnega dokumenta ter regionalne zasnove. Tri-deželni park Goričko-Oerseg-Raab ima zaradi svojega edinstvenega značaja možnosti, da ustvari skupne temelje za razvoj turizma, ki bi omogočili prepoznavnost čezmejne turistične regije.

9 POVZETEK

Zavarovana območja kot eden izmed ukrepov varstva narave predstavljajo priložnost za razvoj določenega območja, obenem pa tudi omejitve zaradi svoje varovalne komponente. Nahajajo se predvsem na podeželskih območjih, ki se soočajo še z drugimi problemi, kot so visoka stopnja nezaposlenosti, neugodna starostna struktura in izseljevanje ter sorazmerno velika odvisnost od primarnega sektorja. Pomanjkanje sodelovanja na horizontalni in vertikalni ravni in odsotnost celostnega koncepta razvoja turizma zaokrožujeta sklop problemov na tem področju.

Na osnovi teoretičnih izhodišč, strateških in zakonodajnih dokumentov ter primerov dobre prakse smo potrdili, da trajnostni razvoj turizma na zavarovanem območju lahko vpliva na izboljšanje socialno-ekonomskega položaja prebivalstva in obenem ohranja varovane danosti. Uravnotežen razvoj dejavnosti v prostoru in ohranjanje narave hkrati je vzporeden proces, katerega uspešnost je merljiva na primerih iz drugih držav. Razvojno uspešna so zavarovana območja z vizijo s poudarkom na turizmu in so uspešni generatorji razvoja regije in vplivajo na dvig kakovosti življenja lokalnega prebivalstva.

Vloga vključevanja in sodelovanja prebivalstva je poudarjena tako v strateških kot zakonodajnih dokumentih ter v vseh programih in načrtih posameznih primerov iz tujine ter je eno od načel trajnostnega koncepta turizma. Promocija integracije in sprejemljivosti zavarovanega območja med prebivalstvom zahteva sodelovanje z obstoječimi lokalnimi organizacijami in izobraževalnimi institucijami ter popolno vključenost lokalnega prebivalstva. Pomembno je enakovredno sodelovanje med področji varovanja, turizma, izobraževanja in regionalnega razvoja. Sodobni pristopi upravljanja zavarovanih območij v tujini potrjujejo, da je temelj za trajnostni razvoj turizma in regije sodelovanje na vertikalni in horizontalni ravni ter dialog s poudarkom na izobraževanju in vključevanju lokalnega prebivalstva.

Strateški dokumenti na državni in regionalni ravni so usmerjeni v trajnostni razvoj turizma in spodbujajo uravnotežen regionalni razvoj. Slovenska zakonodaja prenaša izvajanje nalog na področju urejanja prostora in načrtovanja dejavnosti na lokalno raven, ki zaradi svoje majhnosti in organiziranosti ne more zagotoviti uspešnih rezultatov. Pristop od »spodaj navzgor« je v skladu s slovensko zakonodajo in omogoča združevanje občin ter izdelavo aktov na regionalni ravni, vendar v praksi to ni udejanjeno.

Prostorski razvoj turizma na zavarovanem območju vključuje vse razvojne potenciale podeželja ter obenem varuje naravne danosti tega območja, ki predstavljajo primarno turistično ponudbo. Sekundarna turistična in ostala infrastruktura sta osnovni pogoj za prostorski razvoj turistične dejavnosti. Uspešni primeri iz tujine kažejo, da je za prostorski razvoj določene regije ali

zavarovanega območja odgovorna regionalna raven odločanja in načrtovanja, ki usmeri razvoj turizma v prostoru. Pomembno vlogo ima pri tem tudi upravljavec zavarovanega območja ter lokalne skupnosti in prebivalstvo.

Socialno-ekonomski položaj prebivalstva na Goričkem kaže negativne trende na področju demografije in gospodarstva. Opuščanje kmetijske dejavnosti in zaraščanje kulturne krajine vpliva na socialno-ekonomsko vlogo kmetijstva na podeželju in podobo kulturne krajine. Obdelane in vzdrževane kmetijske površine so pomembne za razvoj sonaravnega in ekološkega kmetijstva, ki skupaj z lokalno pridelano hrano predstavljata del turistične ponudbe in ohranjata podobo podeželske krajine.

Vključenost kmetijstva in drugih sektorjev je za prostorski razvoj turizma na podeželju zelo pomembna. Primerjava primerov dobre prakse in sistemskih ureditev prostorskega načrtovanja v drugih državah dokazuje, da celostni koncept prostorskega razvoja ekološkega turizma in kmetijstva prispeva k pospešenemu razvoju turizma ter socialno-ekonomskemu razvoju na zavarovanem območju.

S pomočjo prostorskih in ostalih analiz obravnavanega območja smo opredelili dejavnike, ki vplivajo na privlačnost prostora za razvoj turizma v KPG. Opredelili smo, katere turistične dejavnosti so kompatibilne z ekološkim turizmom in najbolj primerne za obravnavano območje ter kako usmeriti in zagotoviti uravnotežen prostorski razvoj turizma v KPG.

Zasnovo prostorskega razvoja ekološkega turizma v KPG smo oblikovali na osnovi trajnostnih načel, ki omogočajo ohranjanje naravnega okolja, upoštevajo lokalno prebivalstvo ter spodbujajo uravnotežen razvoj območja. Upoštevali smo strateške dokumente na vseh ravneh in zakonodajo ter prostorske in druge analize obravnavanega območja.

Z zasnovo smo pokazali, da lahko z obstoječimi naravnimi in ustvarjenimi danostmi ter ob upoštevanju zunanjih potencialov vplivamo na uravnotežen razvoj turizma v prostoru. Oblikovali smo cilje za prostorski razvoj turizma in ukrepe za uresničevanje teh ciljev. Za izhodišče smo uporabili tradicionalni mozaični krajinski vzorec, ki omogoča mešano in sočasno rabo tal.

Prednostne kriterije za zasnovo predstavljajo zavarovana območja narave in naravnih vrednot ter biotske raznovrstnosti, gozdne in vodne površine ter najboljša kmetijska zemljišča, kjer smo vse posege omejili na vzdrževanje obstoječe infrastrukture in izvedbo manjših posegov, vezanih na osnovno parkovno infrastrukturo. Preostala območja so namenjena omejenim posegom v naravi in predstavljajo odprti prostor krajine in poselitev ter so primerne za razvoj mirnejše turistične dejavnosti. Znotraj teh območjih smo določili površine za gradnjo turistične infrastrukture, kot so

javna parkirišča, izposojevalnice koles, večja počivališča, organizirana ponudba lokalne hrane in prevoza in so opredeljene kot vhodne oz. osrednje informacijske točke v parku. Kriteriji za določanje teh območij so zunanje meje parka in vhodne pozicije glede na dostopnost do parka, zasnova poselitve, prometno in kolesarsko omrežje in obstoječa turistična ponudba. Na teh območjih je možen tudi razvoj večjih informacijskih centrov, wellnes turizma ter ostale dopolnilne ponudbe za pospešen razvoj dejavnosti.

Celostni pristop k razvoju prostorskega razvoja ekološkega turizma na podeželju na zavarovanem območju je pomemben za usmerjen in uravnotežen prostorski razvoj. Ugotovili smo, da je skupni imenovalec vseh pozitivnih primerov razvoja parka regionalni nivo, ki deluje med državo in lokalno skupnostjo, pomembna je tudi jasna vizija parka z določenimi razvojnimi prioritetami in ukrepi. Horizontalno in vertikalno sodelovanje ter izobraževanje in vključevanje lokalnega prebivalstva v proces načrtovanja in izvajanja aktivnosti je obvezen del procesa, ki prispeva k uresničevanju zasnove prostorskega razvoja turizma.

10 SUMMARY

Protected areas are one of the measures of nature conservation and therefore present an opportunity for the development of a particular area, but they can also be a limitation because of their protecting component. Mostly, they are located in the rural areas which face problems, such as high level of unemployment, disadvantageous age structure, emigration and relatively high dependence on primary sector. Due to the lack of cooperation on the vertical and horizontal level and lack of wholesome concept of tourism these areas face problems.

Based on theoretical background, strategic and legislative documents and examples of good practices we have confirmed that sustainable development of tourism in the protected areas influences the improvement of social-economic status of population and at the same time maintains protected resources. Protected areas with a vision that emphasises tourism are developmentally successful generators of regional development and improve the quality of life.

The role of integrating population is emphasized in both strategic and legislative documents and in all programs and plans from specific examples from abroad. It is one of the principles of sustainable touristic concepts. The promotion of integration and acceptability of the protected areas among population demands cooperation with existing local organizations and educational institutions, and complete integration of local population. Equal cooperation among areas of conservation, tourism, education and regional development is important. Contemporary approaches on managing protected areas abroad confirm that the cooperation on vertical and horizontal level and the dialogue with the emphasis on education and integration of local population are the basis for sustainable development of tourism and region.

Strategic documents on the national and regional level are oriented in the sustainable development of tourism and encourage balanced regional development. Slovene legislation appoints the pursuance of tasks connected to the space management and activity planning to the local level, but due to its smallness and organization, the local level cannot provide successful results. Bottom-up approach matches the Slovene legislation and enables the unification of municipalities and production of acts on regional level; however, in practice this is not realized.

Spatial development of tourism on a protected area includes all developmental potentials of countryside and at the same time protects natural resources, which are primary touristic offer. Secondary touristic offer and other infrastructure are basic requirements for spatial development of tourism. Successful examples from abroad show that the regional level of decision-making and planning is responsible for spatial development of a particular region, because it guides the touristic

development. The manager of the protected area and local community and population have an important role in this.

Social-economic status of population in Goričko show negative trends in demography and economy. The abandonment of agriculture and overgrowth of landscape influence the social-economic role of farming on the countryside and the appearance of cultural landscape. Tilled and preserved agriculture lands are important for the development of natural and ecological agriculture, which represent a part of touristic offer and maintain the image of cultural landscape.

Integration of agriculture and other sectors is crucial for spatial development of tourism. The comparison of examples of good practices and systemic regulation of spatial development in other countries prove that the wholesome concept of spatial development of ecological tourism and agriculture contributes to the accelerated development of tourism and social-economic development of the protected area.

With the help of spatial and other analysis of the examined area, we have defined factors that influence the applicability for the tourism in Goričko Landscape Park. We have defined touristic activities that are compatible with ecological tourism and are the most convenient for the examined area. We have also defined how to lead and provide a balanced tourism development in Goričko Landscape Park.

The plan for spatial development of ecological tourism in Goričko Landscape Park was designed based on sustainable principle, which provides preservation of natural environment, considers the local population and encourages balanced development of the area. We have considered the strategic documents on all levels, legislation and analysis of the area.

With the plan, we have shown that we can influence on the balanced tourism development in area with existing natural and artificial resources. We have formed the goals for spatial development of tourism and steps to reaching them. As a starting point, we have chosen the traditional mosaic landscape pattern that allows mixed and simultaneous land use.

Preferential criteria for the plan present the protected areas of nature, natural values and biodiversity, forest and water areas, and the best agriculture lands. In these areas, we limited spatial intervention only to the maintenance of existing infrastructure and performance of smaller interventions related to park's infrastructure. Other areas are intended for limited interventions in nature and present an open landscape space and population. They are suitable for the development of more peaceful touristic activity. Within this area, we have defined the surfaces for building touristic infrastructure, such as public parking lots, bike rental shops, bigger resting places, organized local food offer and transport.

These are the entrance or central information points in the park. The criteria for defining these areas are the external borders of the park and the entrance positions regardful of the accessibility of the park, population scheme, transport and bike network, and existing touristic offer. In these areas, there is a possibility of developing bigger information centres, wellness tourism and other supplementary offer for successful activity development.

Wholesome approach to the spatial development of ecological tourism in the rural areas on a protected area is important for oriented and balanced spatial development. We have concluded that the common denominator of all positive examples of the park development is the regional level, which operates between country and local community. A clear vision of the park with some developmental priorities and measures is also important. Horizontal and vertical cooperation, education and integration of local population to the planning process and pursuance of activities is a mandatory part of the process, which contributes to the realization of the spatial development plan.

VIRI

Barbič, A. 2005. Izzivi in priložnosti podeželja. Ljubljana, Založba Fakultete za družbene vede, Univerza v Ljubljani: 343 str.

Bedjanič, M. 2008. Geološki zakladi Krajinskega parka Goričko. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za varstvo narave: 29 str.

Bernot, F., Bračič, V., Černe, A., Gams, I., Jeršič, M., Kokole, V., Kokole, V., Kolbezen, M., Lah, A., Lovrenčak, F., Perko, D., Sket, B., Vrišer, I., 1998. Geografija Slovenije. Ljubljana, Slovenska matica: 501 str.

Beeton, S. 1998. Ecotourism. A practical guide for rural communities. Collingwood, Landlinks press: 200 str.

Božičnik, A. 2003. Ekoturizem in razvojne usmeritve slovenskega turizma. V: Razvoj ekoturizma v Sloveniji. Ljubljana, Turistična zveza Slovenije: 17-27 str.

Buckley, R. 2009. Ecotourism: Principles and Practices. Cambridge, Cabi: 368 str.

Cater, E. (ur.), Lowman, G. (ur.), 1994. Ecotourism. A Sustainable Option? Chichester, Wiley: 230 str.

Dudely, N. (ur.). 2008. Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, IUCN: 86 str.

Evropa, prva svetovna turistična destinacija – nov okvir evropske turistične politike. 2010.

http://www.mgrt.gov.si/si/delovna_podrocja/turizem_in_internacionalizacija/turizem/mednarodno_sodelovanje/ (Pridobljeno 18. 4. 2016.)

<http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/> (Pridobljeno 18. 4. 2016.)

[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2010\)0352_/com_com\(2010\)0352_sl.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2010)0352_/com_com(2010)0352_sl.pdf) (Pridobljeno 16. 4. 2016.)

Evropska komisija. Sedmi okoljski akcijski program. 2016.

<http://ec.europa.eu/environment/action-programme/objectives.htm> (Pridobljeno 17. 4. 2016.)

Groznik Zeiler, K. 2011. Razvojna vloga zavarovanih območij v Sloveniji. V: Nared J. (ur.), Perko D. (ur.), Razpotnik Visković N. (ur.). Razvoj zavarovanih območij v Sloveniji. Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU: str. 23-32.

Inskeep, E., 1991. Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach. Toronto, Wiley: 528 str.

Jakoš, A., 2008. Prebivalstvo včeraj, danes in jutri. V: Kikec, T. (ur.). Pomurje. Geografski pogledi na pokrajino ob Muri: str. 154-167.

Jeršič M., 1990. Turistična geografija. Ljubljana, Državna založba Slovenije: 195 str.

Jeršič M., 1990. Osnove turizma, Ljubljana, Državna založba Slovenije: 132 str.

Jeršič, M. 1999. Prostorsko planiranje rekreacije na prostem. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje: 135 str.

Krajinski park Goričko. 2016.

<http://www.park-goricko.org/sl/> (Pridobljeno 27. 4. 2016.)

Koren, K., Brenčič, M., Lapajne, A. 2015. Hidrogeologija na prehodnem območju med Prekmurskim poljem in Goričkim. Geologija 58/2:175-182.

Lah, L. 2010. Zavarovana območja podeželja: francoski pogodbeni model. V: Zavodnik Lamovšek, A. (ur.), Fikfak, A. (ur.), Barbič, A. (ur.). Podeželje na preizkušnji: Jubilejna monografija ob upokojitvi izrednega profesorja dr. Antona Prosenca. Ljubljana, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Geodetski inštitut Slovenije: str. 237-244.

Linner, J., Wanninger, J. 2010. National park plan 2010. Grafenau, Bavarian Forest National Park Administration: 28 str.

Marušič, J., Ogrin, D., Jančič, M., Kolšek, A. 1998. Krajine subpanonske regije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje: 96 str.

Mednarodna organizacija za ekološki turizem. 2016.

<http://www.ecotourism.org> (Pridobljeno 6. 4. 2016.)

Melik, A. 1957. Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino. Ljubljana, Slovenska matica: 594 str.

Mihalič, T. 1995. Ekonomika okolja v turizmu. Ljubljana, Ekonomska Fakulteta: 217 str.

Mihalič, T. 2007. Trajnostni razvoj turizma. Ljubljana, Ekonomska Fakulteta: 149 str.

Skupna kmetijska politika – Zgodba se nadaljuje. 2012. Luxembourg, Urad za publikacije Evropske unije: 20 str.

Nared, J. (ur.), Perko, D. (ur.), Razpotnik Visković, N. (ur.). 2011. Razvoj zavarovanih območij v Sloveniji. Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU: 200 str.

Nacionalni park Bayerische Wald. 2016.

<http://www.nationalpark-bayerischer-wald.de/> (Pridobljeno 29. 3. 2016)

<http://www.bfn.de/> (Pridobljeno 30. 3. 2016)

Nacionalni park Thayatal. 2016.

<http://www.nature.at/> (Pridobljeno 20. 3. 2016.)

<http://www.austria.info/> (Pridobljeno 21. 3. 2016.)

<http://www.europarc.org/> (Pridobljeno 22. 3. 2016.)

Naravni park Raab. 2016.

<http://www.naturparkraab.at/> (Pridobljeno 2. 5. 2016.)

Naravni regionalni park Luberon. 2016.

<http://www.europeangeoparks.org/> (Pridobljeno 6. 4. 2016.)

<http://www.parcduluberon.fr/geopark/> (Pridobljeno 8. 4. 2016.)

<http://eng.parcsnationaux.fr/> (Pridobljeno 9. 4. 2016.)

Narodni park Oerseg. 2016.

<http://www.visit-hungary.com/> (Pridobljeno 15. 4. 2106.)

Organisation for Economic Co-operation and Development. 1994. Creating rural indicators for shaping territorial policy. Pariz, OECD. 80 str.

Ouebeška deklaracija o ekološkem turizmu. 2002.

<http://www.gdrc.org/uem/eco-tour/quebec-declaration.pdf> (Pridobljeno 2. 2. 2016.)

<http://www.unep.fr/> (Pridobljeno 5. 2. 2016.)

Peterlin, M., Simoneti, M. 2013. ESPON TANGO. Territorial Approaches for New Governance. Governance of natural areas in the Alpine Adriatic area: Trilateral Nature Park Goričko-Raab-Oerseg: 28 str.

https://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/AppliedResearch/TANGO/Case_Study_12_Trilateral_Nature_Park.pdf (Pridobljeno 12. 4. 2016.)

Pogačnik, A. 1992. Urejanje prostora in varstvo okolja. Ljubljana, Mladinska knjiga: 179 str.

Pogačnik, A. 2000. Urejanje prostora za tretje tisočletje. Ljubljana, Študentska založba: 178 str.

Pogačnik, A. 2008. Prostorsko načrtovanje turizma. Ljubljana, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 196 str.

Prosen, A. 1993. Sonaravno urejanje podeželskega prostora. Ljubljana : Katedra za prostorsko planiranje na Fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo: 180 str.

Prosen, A. 2007. Planiranje podeželskega prostora – utopija ali realnost. Geodetski vestnik 51/2:304-320.

Razvoj podeželja 2014-2020. 2015.

http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_sl.htm (Pridobljeno 17. 4. 2016.)

Regionalna politika. Turizem. 2015

http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/tourism/ (19.4.2016)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52010DC0352> (Pridobljeno 7. 4. 2016.)

Skupnost naravnih parkov Slovenije. 2016.

<http://www.parki.mop.gov.si/> (Pridobljeno 3. 4. 2016.)

Sovinc, A. 2011. Oblikovanje modela za učinkovito upravljanje zavarovanih območij narave. Doktorska disertacija. Koper, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije Koper: 300 str.

Sovinc, A. 2014. Turizem v zavarovanih območjih. Primer umestitve dejavnosti letnih term na prostem v ponudbo Krajinskega parka Sečoveljske soline. V: Vodeb, K. (ur.). Trajnostni razvoj turističnih destinacij alpsko-jadranskega prostora. Koper, Založba Univerze na Primorskem: str. 105-123

Statistični urad RS. 2010.

<http://www.stat.si> (Pridobljeno 25. 4. 2016.)

Svetovna zveza za varstvo narave. 2016.

<http://www.iucn.org/> (Pridobljeno 10. 3. 2016.)

Svetovna turistična organizacija. 2016.

<http://www.unwto.org/> (Pridobljeno 27. 2. 2016)

<http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/Glossary+of+terms.pdf> (Pridobljeno 29. 2. 2016)

<http://sdt.unwto.org/> (Pridobljeno 4. 4. 2016.)

Turistična potovanja domačega prebivalstva, Slovenija. Metodološko pojasnilo. 2014: 5 str.

<http://www.stat.si/statweb/Common/PrikaziDokument.ashx?IdDatoteke=8262>

(Pridobljeno 20. 3. 2016.)

Vrišer, I. 2002. Uvod v geografijo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Oddelek za geografijo: 414 str.

Wearing, S., Neil, J. 2009. Ecotourism. Oxford, Butterworth-Heinemann. 286 str.

Weaver, D. 2006. Sustainable Tourism: Theory and Practice. Oxford, Butterworth-Heinemann. 256 str.

Zavarovana območja. 2015.

Agencija RS za okolje.

http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana_območja/ (Pridobljeno 15. 4. 2016.)

Zavodnik Lamovšek, A. 2007. Regionalno prostorsko planiranje v razvitih informacijskih družbah. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 186 str.

Okoljski program ZN. 2014.

<http://www.unep.org/> (14.3.2016)

Zakonodaja in predpisi ter slovenski strateški dokumenti

Program razvoja podeželja 2014–2020. 2016.

<http://www.mkgp.gov/> (Pridobljeno 19. 4. 2016.)

Regionalni razvojni program Pomurje 2014-2020. 2015.

<http://www.rcms.si/sl/regionalni-razvojni-program-2014-2020> (Pridobljeno 23. 4. 2016.)

Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije. 2004. Uradni list RS št.76/2004.

Strategija razvoja slovenskega turizma 2012-2016. 2012.

http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/turizem/Turizem-strategije_politike/Strategija_turizem_sprejeto_7.6.2012.pdf (Pridobljeno 20.2.2016.)

Strategija razvoja in trženja turizma v Pomurju za obdobje 2014-2020. 2014. Murska Sobota, Regionalna razvojna agencija Mura: 254 str.

Uredba o prostorskem redu Slovenije. Uradni list RS, št. 122/04.

Uredba o pogojih in omejitvah za izvajanje dejavnosti in posegov v prostor na območjih, ogroženih zaradi poplav in z njimi povezane erozije celinskih voda in morja. Uradni list RS, št. 89/08.

Uredba o posebnih varstvenih območjih Nature 2000. Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13- popr.,39/13-odl. US, 3/14 in 21/16.

Uredba o Krajinskem parku Goričko. Uradni list RS št. 22/03.

Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt). Uradni list RS št. 33/07, 70/08 – ZVO – 1B, 108/09, 80/10-ZUPUDPP, 43/11- ZKZ-C, 57/12, 57/12- ZUPUDPP-A, 109/12, 76/14-odl. US in 14/15-ZUUJFO.

Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2). Uradni list št. RS št. 20/11 in 57/12.

Zakon o razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010-2017 (ZRPPR1015). Uradni list RS, št. 87/09 – ZRPPR1015, št.82/15 - ZRPPR1015-A.

Zakon o spodbujanju turizma (ZSRT). Uradni list RS, št. 2/04, 57/12 in 17/15.

Zakon o kmetijstvu (ZKme-1). Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdPVHVVR, 26/14 in 32/15.

Zakon o gozdovih (ZG). Uradni list RS, št.30/93, 56/99-ZON, 67/02, 110/02-ZGO-1,115/06-ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZdavNepr, 17/14, 24/15 in 9/16-ZGGLRS.

Zakon o vodah (ZV). Uradni list RS, št. 67/02, 110/02-ZGO-1, 2/04-ZZdr1-A, 41/04-ZVO-1, 57/08.

Zakon o ohranjanju narave (ZON). Uradni list RS, št.96/04, 61/06-ZDru-1, 8/10-ZSKZ-B in 46/14.

Zakon o varstvu okolja (ZOV-1). Uradni list RS, št.39/06, 49/06-ZMetD, 66/06-odl.US,33/07-ZPNačrt, 57/08-ZFO-1A, 70/08, 108/09,108/09-ZPNačrt-A, 48/12, 57/12, 92/13, 56/15 in 102/15.

Viri kartografskega gradiva:

Državna topografska karta Republike Slovenije 1:25000. 004 Kuzma, 005 Mačkovci, 006 Šalovci, 015 Gornja Radgona, 016 Radenci, 017 Murska Sobota, 018 Turnišče, 019 Kobilje. 1999. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava Republike Slovenije.

Strokovne podlage za regionalno zasnovo prostorskega razvoja KP Goričko. 2004. 1:100000 in 1:50000. Murska Sobota, ZEU-Družba za načrtovanje in inženiring d.o.o.

Javni pregledovalnik grafičnih podatkov MKGP-RKG. 2016.
<http://rkg.gov.si/GERK/WebViewer/> (Pridobljeno 10. 5. 2016.)

Zavod RS za varstvo narave. 2016.
<http://www.zrsvn.si/sl/> (Pridobljeno 12. 5. 2016.)

Krajinski park Goričko. 2016.
<http://www.park-goricko.org/sl/> (Pridobljeno 20. 5. 2016.)